

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Liber Theologiæ Moralis, Viginti Qvatvor Societatis Iesv Doctoribvs Reseratvs

Escobar y Mendoza, Antonio de

Lvgdvni, 1659

Tractatvs Qvintvs. Circa Sigillvm Qvintvm. Virtvtes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41066

TRACTATUS QVINTVS
LIBRI THEOLOGIÆ
MORALIS,

Virtutes.

Vbi materiæ de Fide, Spe, Charitate &
Religione expenduntur.

DOCTRINAM equidem magi-
stri mei Doctissimi Petri Hur-
tado de Mendoza, Suarij,
Castro Palao, Meratij, Gordonij,
Filliucij, Laymani, Toleti, Regi-
naldi, Gasparis Hurtado, Raynau-
di, Becani, Cardin. Lugo, & alio-
rum digessi.

EXA

EXAMEN PRIMVM

Circa materiam de Fide virtute Theologica.

CAPVT PRIMVM.

De Fidei essentia, & materia.

1. *Vid est Fides?* Virtus Theologica à Deo infusa, per quam firmiter assentimur ob Dei auctoritatem iis, quæ à Deo reuelata sunt, & ab Ecclesia proposita, vt à nobis credantur.

2. *Quotnam sunt necessaria, vti Fidei assensus exhibetur?* Quinque. 1. Prædicatio. 2. Externa motiua, quæ rei credulitatem commendent. 3. Voluntatis inclinatio. 4. Fidei lumen. 5. Assensus humanus per modum dispositionis.

3. *Fidei quanam materia?* Omnes veritatis articuli, quos proponit Ecclesia à nobis credendos, tanquam à Deo reuelatos. In primis quidem ea quæ propriis terminis in Canonicis scripturis continentur (quænam sint *Azorius* cap. 1. quæst. 4. exponit.) 2. Quæ clarè ex scripturis Canonicis deducuntur. 3. Quæ ex traditione Apostolica ediscimus. 4. Quæ Concilia legitimè congregata à summòque confirmata Præsule definiunt. 5. Quæ vnanimi consensu à Patribus vti de fide proponuntur, & aduersus hæreticos affirmantur. 6. Quæ euidenter ex tribus proximioribus gradibus deducuntur.

AZOR.

4. *Quanam libri Canonici pollent auctoritate?* Non solum Canonici libri, verum singula illorum verba ab Spiritu sancto iudicta sunt. Ecclesia definit quinam Canonici habendi de quo *Azor.* cap. 1. q. 11.

AZOR.

5. *Quid de traditionibus Ecclesia dicendum?* Sunt hæ fidei ac proborum morum doctrinæ ab antiquis Patribus acceptæ ad fidem quidem pertinentes.

6. *Quanam debemus credere?* Septem articulos ad Diuinitatem attinentes, septem ad Humanitatem Christi, quorum breuem summam Apostolorum Symbolum exprimit. Porro Dei sapientia, immensitas, prouidentia, Eucharistia, Mysterium illo verbo Symboli innuuntur, *Credo in Deum*
omni

omnipotentem. Scio *Azoris* Eucharistiam asserere eo ver-
bo exprimi, *Remissionem peccatorum*; quia per Eucharistiam
peccata abolentur, primaque gratia aliquando accidentaliter
exhibetur.

CAPVT II.

De Fidei necessitate, & ratione mediij, & ratione
precepti.

7. **A**N Fides sit simpliciter necessaria ratione mediij? Ne-
cessaria quidem est uti medium. Et opus est, ut sit
supernaturalis non solum ea ratione, quod est medium quo
credimus; verum & ex parte rei, quæ creditur, videlicet,
quia naturaliter agnosci non potest: v. g. Deum esse trinum
& vnum.

S. I.
Necessi-
tas fidei
ratione
mediij.

8. Num explicita fides Christi sit ad salutem necessaria?
Ante sufficientem Euangelij euulgationem implicita fides
sufficiens fuit. At post Euangelium sufficienter euulgatum
explicitam fidem mortis, & resurrectionis Christi Dei &
hominis veri necessarium esse affirmo. Dixi equidem mor-
tis, & resurrectionis. Neque enim explicita fides om-
nium Mysteriorum, quæ Ecclesia celebrat, & credit, est
necessaria.

9. An fides Trinitatis medium sit necessarium? Ita planè;
quæ quidem post sufficientem Euangelij prædicationem ex-
plicita esse debet: quia eodem modo est salutis nostræ fun-
damentum Trinitatis fides, ac Christi Domini.

10. Possunt ne salutem adipisci, qui inuincibiliter Trini-
tatis ac Christi fidem ignorant? Minimè; quia si legis naturalis
diuino auxilio fulsi obseruationi adhærescerent, Deus pro-
uideret, quonammodo Trinitatis, ac Christi mysteria calle-
rent. Non prouidit de magistro? Signum euidens, eos legem
naturalem violasse, digno damnationis æternæ flagitio. Scio
planè huiusmodi homines à crimine infidelitatis posse ex-
culari; quia non omnes infideles eo ex crimine damnantur,
cum inuincibili ignorantia teneantur.

S. 2.

11. Fidei necessitatem ratione precepti expendas quæso. Ac
primum expone quotnam sunt fidei precepta generatim? Quin-
que. 1. Res fidei cognoscere. 2. Certa quædam Mysteria, seu
articulos credere. 3. In rebus fidei non dissentire. 4. Fidem precepti
pro

pro

pro opportunitate confiteri. 5. Nunquam eam abnegare. Profectò quidem articuli fidei ex præcepto Diuino credendi, v.g. Deum esse, remuneratorem eundem bonorum, malorum autem correptorem, carnem accepisse, pro hominum salute neci traditum, vnum & trinum esse. Alij autem credendi sunt præcepto humano Ecclesiastico.

12. *Præceptum hoc humanum Ecclesiasticum quam tuis fidelibus credenda præscribit? Quæ in Symbolo includuntur & cognosci, & credi debent; quia hi articuli prima Christiana fidei rudimenta vocitantur. Profectò sufficit, ut intelligantur secundum substantiam ac significationem vocis generalem, quæ illo in articulo continetur: quia particularis ad ignorantium eruditionem necessaria ad Pastorem pertinet.*

13. *An debeant hi articuli cognosci eo ordine, quo ab Ecclesia in Symbolo proponuntur? Sufficit sensum & veritatem eorum intelligere, & respondere, quando quis fuerit interrogatus. Assero tamen veniale crimen ponderis esse breue Symbolum & Dominicam orationem haud memoriam mandati materno idiomate, quo possint verba intelligi à recitante.*

14. *Quoniam cognitio rudioribus sufficit? Aliquos articulos debent secundum substantiam explicitè dignoscere, v.g. Deum esse supernaturaliter remuneratorem, Dei Filium carnem assumpsisse, & fuisse pro hominum salute neci traditum, Deum esse trinum & vnum, quia eiusmodi fides Mysteriorum medium necessarium est.*

15. *Quid si tanta ruditate laboret, ut non valeat explicitè callere? Sufficit implicitè adhibere fidem; sed non ideo obligatio ediscendi ulterius aboletur, dum spes proficienti adest.*

16. *Quoniam modo absoluendus sit, qui Symboli ignorat mysteria? Haud absoluendus donec instruat; id quod disertus Confessarius facili potest negotio præstare ex Crucis significatione, & festis Ecclesie solemnioribus, scilicet Incarnatione, Natiuitate, Resurrectione, Ascensione, Passione, Eucharistia. Circa alia autem Mysteria sufficit poenitentem tunc promptum sese ad ediscendum præstare, quod si negligat, aut difficulter absolutio detur, aut differatur.*

17. *An aliquando possit ignorantia excusare? Inuincibilis excusat. At tamen inter Christicolos vix huiusmodi potest ignorantia admitti. Vnde Parochi negligentes circa rudiorum eruditionem graui sese flagitio illigant.*

18. *Præceptum hoc credendi res fidei, est ne naturale, an positivum?*

nam: diuinum, an Ecclesiasticum? Partim est diuinum, naturale, partim positium, Ecclesiasticum.

19. Num fideles alia extra Symbolum callere teneantur? Tenentur quidem dignoscere Sacramenta quæ debent recipere, decem Decalogi mandata, quinque Ecclesiæ præcepta, et Oratione Dominica petitiones promiscuè saltem. Angelica salutatio, ac oratio SALVE REGINA, haud necessariorum quidem, sed tamen laudabiliter ediscenda.

20. Quanam in aetate fideles explicite teneantur predicta credere? Quando vsu rationis funguntur, sufficienti instructione præcedente. Equidem obligatio hæc sub peccato mortali, nisi ignorantia excuset.

21. Quandonam Confessarius tenetur de Christiana doctrina penitentem interrogare? Quando probabiliter eum ignorare iudicauerit. Qui vrbibus educantur haud interrogandi, secus ij, qui villis degunt.

22. Sufficit ne in mortis articulo ea ægrotanti proponere, qua credi debent medijs necessitate? Sufficit ei proponere Trinitatis mysterium, esse Deum remuneratorem, carnem sumpsisse, mortuum esse; quia ægrotus haud vberioris doctrinæ capax.

CAPVT III.

De exteriori Fidei Confessione, ac disputatione eius mysteriorum.

23. Tenemur ne præcepto, Fidem exterius profiteri? De Fide est nos ad id præcepto obligari. §. I. Confessio Fidei.

24. Quandonam hoc præceptum obligat? Quando in odium Fidei interrogamur. Quando iudico ex mea publica confessione aliquem fidelem ad Christum accessurum. Quando ex silentio Deo debitus honor aufertur.

25. Qui rogatus de Fide, tacet, violat ne præceptum confessionis Fidei? Publicè rogatus tenetur respondere, ne præceptum transgrediatur. At clam interrogatus, amphibologica responsione potest interrogantem illudere. Profectò aut interrogetur quis, aut non, nunquam est licitum se Christianum abnegare. Qui se Turcam, aut hæreticum esse falsò affirmat, contra debitam Fidei confessionem agit; non autem qui se abnegat Sacerdotem, aut Missam exaudisse; quia

Non verita

veritatem quidem violat, non Fidei confessionem. Nec Clerici, qui vestes deponunt, quando per vrbes haereticorum iter peragunt, ne Catholici habiti vexatione afficiantur, Fidei violant confessionem.

26. *Quaenam licita fuga persecutionis tempore, quaenam illicita?* Eis solis fugere licet, quorum praesentia non est necessaria. At Parochi, Pastores, personaeque publicae haud fugere se dare possunt; quia eorum praesentia fidelibus est necessaria.

27. *Tenemur ne aliquando fugere?* Minimè, nisi periculum adsit Fidei adneganda. Porro quando necessitas non viget, aut maioris boni probabilitas desit, ex lege naturae vitam tueri debemus.

28. *An liceat externis vestibus Religionem dissimulare, ut infidelium cultum fugere?* Licet, modò non sit vestis illa distinctiua expressè Religionis, ob specialem cultum debitam sectae auctori.

29. *Num liceat Catholico apud infidelium hospitia caribus vesci sexta feria, ad Fidem dissimulandam?* Si se simulat debilem, aut agrotantem, non delinquit aduersus Fidei confessionem; quia tunc Fides celatur quidem, non abnegatur. Porro si carne vescatur, ad vitae periculum fugiendum, non delinquit; quia ex se carniū esus haud est signum infidelitatis.

30. *Quid de ingressu ad haereticorum delubra, sermonum auditione, &c.* Potest quis interesse, modò non adsit scandalum, aut periculum peruersionis. *Princeps haereticus id praecipit in Religionis signum.* Non licet, ex Pauli V. declaratione.

31. *Licet ne non gestare statutum signum, ut vera Religio distinguatur à falsa?* Regulariter non licet, affirmo; sed ob grauem causam, modò absit scandalum.

32. *An possit seruus domino haeretico in templo familiaris?* Potest, modò in ritu infideli cum illo non communicet. *An falsam Religionem simulare, nunquam est licitum, nisi forte per iocum.*

33. *Quinam teneantur ad externam Fidei professionem ex praecepto Tridentini?* Parochi tenentur, aut Canonici, & dignitates Cathedralis Ecclesiae Episcopi, Archiepiscopi Provinciali Concilio assistentes. Extenditur quidem ad Magistros regulares, & ad quoscunque facultatis cuiusvis professores. Quae quidem publica professio Fidei personaliter facienda intra duos menses à Beneficij possessione, sub poena fructuum amissionis.

34. *Quæenam prohibitum sit, de rebus Fidei disputare?* Cùm sit duplex disputatio, vna materialis sine animo quidem impugnandi Fidem, altera formalis inter Catholicos & hæreticos; hæc naturali iure prohibetur ignorantibus, ob periculum Fidei despectionis. At Canonico iure omninò laicis prohibita, est, modò necessitas non urgeat.

§. 2.
Disputatio de Fidei Myste-
rijs.

CAPVT IV.

De Peccatis contra Fidem.

35. *Præcipua crimina contra Fidam assigna.* Sunt ignorantia, Paganismus, Iudaismus, Hæresis.

§. 1.
Ignorantia rerū Fidei.

36. *Ignorantia crimen expende.* Licet ignorantia eorum, quæ necessaria sunt, nec est actus malus, nec actus boni præcepti cessatio, sed habitus quidam: tamen ex aliquo capite potest esse peccatum. *Quis voluntariè Fidem ignorat, & ideo in aliquem errorem aduersus eam incidit.* Si promptus sit ad emendationem, & credat implicite quod credit Ecclesia, hæreticus non est.

pag. 512

37. *An possit dari inculpabilis ignorantia circa Fidei Mysteria?* Potest, & tunc est quædam infidelitas purè negatiua. Porò ignorantia vincibilis duplex est, vna priuatiua, cùm adultus caret Fide, quam & potuit, & debuit habere: altera positiua, cum iudicat falsum aliquod Fidei Mysterium, aut res, quæ credenda proponitur.

38. *Paganismi crimen exponas.* Paganam haud sacris scripturis adhibent fidem. *An cogendi ad fidem suscipiendam?* Minimè, præcipuè cum subditi non sunt; licet & amicis verbis, & munusculis illos allicere. Subditi possunt cogi ad Fidem audiendam, non subditi minimè. Potest Princeps, aut dominus cogere eos ad naturalis legis obseruationem, & ne impediant Euangelij prædicationem & punire eos ob iniuriam Christianæ Religionis illatam.

§. 2.
Paganismus

39. *An ritus Paganorum tolerari possint?* Ita planè, si non cedant in Ecclesiæ iniuriam. Prohibitum quidem iure, Paganos Ecclesiæ subditos Christicolamancipia habere; quæ quidem possunt fugere, vti ad propria se referant.

40. *Num liceat Paganis vendere ea, quæ ex se ad superstitionem pertinent, v. gr. idola?* Minimè. Indifferentia autem, v. g. lapides, ligna, vendi possunt, licet ab eis sint infidelem in usum conuertenda.

§. 3. *Judaismi crimen aperias, ac simul Sarracenorum infidelitatem.* Iudæi ac Sarraceni in eo conveniunt, quod non credunt in Christum uti Messiam verum.

locari

42. *Prohibita ne Christicolis cum Iudæis communio?* Prohibita quidem non diuisa habitatio, conuiuia, balnea medicamina ab eis præscripta, nutrire eorum infantes apud eorum domos, aut in eisdem ministrare, eis vinculo seruitutis subiacere, de eorum azimis sumere, interesse nuptiis, solemnibus, Synagogis. Possunt eis conducere boues, currus, &c. iuxta Romanum vltim. Licent contractus circa emptionem, & venditionem. Multa Iudæis inter Christicolis degentibus & ciuilibus, & Canonica lege prohibentur (de quibus Azor hic quæst. 10.) Possunt puniri ciuili correptione ob crimina aduersus Rempubicam, aut ciues commissa.

prohiberi

43. *An eis usura permittantur?* Ita quidem ad maiorum malorum abstractionem. Licitum Principibus statuta præscribere circa earum vsurarum solutionem; & abnegare ne restitutio petatur apud seculare tribunal, modò recursus ad Ecclesiasticum non obiceretur, licet Tabellioni instrumentum vsurarum conficere in gratiam Christiani. Potestque Ecclesia Iudæum recens conuersum liberare ab vsurarum solutione, quas ignoto creditori debebat; quia tali in casu pauperibus erant distribuenda.

§. 4. *Sarraceni.* 44. *Prohibitum ne Sarracenis arma exhibere?* Ita quidem & alia, de quibus in Bulla Cœnæ. *Possunt ne Christiani criminibus Sarracenorum inservire?* Delinquent si remigando dent operam sine causa graui. v.g. metu mortis, mutilationis, &c.

45. *Possunt puniri Sarraceni Principibus Christianis subditi?* Possunt quidem ob crimina contra naturalem & diuinam legem, & ob Christianæ Religionis illatam iniuriam.

46. *Possunt ei sui ritus permitti?* Possunt in maioris mali propulsationem, modò eorum superstitio propriæ sectæ limites non excedat.

§. 5. *Hæresis, & Apostasia.* 47. *Iam verò Hæresis, ac Apostasia delictum insinua.* In primis, quid est Hæresis? Voluntarius error in intellectu, ac liber contra aliquam sententiam Fidei, cum pertinacia coniunctus.

48. *Quotnam ad Hæresim requiruntur?* Quatuor. 1. Error in intellectu. 2. Baptizatum esse. 3. Credere aliquas Fidei sententias, & aliquas abnegare. 4. Pertinacia.

49. *Dubitat quis de Fidei mysteriis.* Hæreticus est. *Suspensio assensum.* Metaphysicè loquendo hæreticus non est; moraliter autem ita, quia accedit iudicium firmans res fidei dubias esse.

50. *Non adest interior assensus, licet exterius quis videatur Fidei sententiam abnegare.* Haud est hæresis, licet exterius appareat. At qui exterius abnegat Fidem, iuris pœnis tanquam hæreticus potest affici.

51. *Tentationibus quis aduersus Fidem agitur.* Haud hæreticus est; medicamen autem huiusmodi ægritudinis est eam despicere, eius vires contemnere.

52. *Cedo Hæresis ac Apostasia differentiam.* Apostata totaliter à Fide recedit; hæreticus solum ex parte; sed omnis Apostata hæresis videtur laborare.

53. *Errat quis circa Fidem ob crassam ignorantiam.* Hæresis est, sed non completa, & ideo non incurritur Censura. At si ignorantia sit affectata, aut hæresis est, aut ad hæresim reducitur.

54. *Quidnam est pertinacia?* Assensus ad sententiam, aut propositionem, quam quis ex certa scientia dignoscit ab Ecclesia reiectam esse omnino falsam.

55. *Quam habentur pertinaces?* Qui scientes Ecclesiam aliquam veritatem definiisse non credunt. Qui ita vni propositioni adhaerescunt, vt adhuc defenderent postquam Ecclesia contrarium definiret. Qui sibi falsò persuadentes rem aliquam ab Ecclesia definitam esse contrarium sentiunt.

56. *Non assentit quis reuelationi, quam iudicat esse diuinam.* Probabiliter defendi potest hæreticum esse.

57. *Negat Theologicam propositionem ex vno Fidei principio, & altero luminis naturalis euidenti illatam.* Indirectè hæreticus est.

58. *Quotuplex hæresis?* Duplex, interna seu mentalis, & externa; interna quidem Censuris non subiacet, externa seculi, nam & ratione culpæ Censuræ subiacet reseruata.

59. *Quotnam ad externam hæresim requiruntur conditiones?* Tres. 1. Exterius signum hæresim sufficienter manifestet. 2. Actus exterior ex se sit mortaliter prauus. 3. Hic idem prauus actus exterior sit hæresis manifestatiuus. Vnde si quis actionibus indifferentibus hæresim manifestat, hæreticus non est. Nec qui scribit hæresim characteribus, aut signis sibi soli cognitis

CAPVT V.

*Praxis circa materiam de Fide, ex Societatis
I E S V Doctoribus.*

60. **A**N necessaria fides explicita Circumcisionis, Aduentus
Magorum, Descensus Spiritus sancti? Negat Tannerus
§. I. 2. 2. d. 1. q. 7. dub. 3. n. 68. Addit Conin. 2. 2. d. 14. dub. 10. n. 14.
De Fide. ignorant praefata Mysteria non peccare mortaliter. An
Tanner. benda fides explicita de creatione mundi in tempore? Negat
Conin. Suarius de fide d. 13. sect. 3. n. 96.
- Suar. 61. In adultis ne debet esse explicita fides Trinitatis, & In-
carnationis? Afferit Sanchez sum. tom. 1. lib. 2. cap. 2. concl. 6.
Sanch. quia alioqui posset Iudaeus saluari seruando legem Moysi-
cam, quae fidem Christi implicite continet. At Azorius tom. 1.
Azor. lib. 8. cap. 6. q. 6. affirmat, rudi, qui non potest percipere Tri-
nitatis mysterium, satis esse credere explicitè alios clario-
res, scilicet: Christum Dei Filium ex Maria Virgine natum,
passum, Crucifixum, &c.
62. Quis nullo pacto potest mysteria concipere. Comparan-
Tann. dus (ait Tannerus dub. 1. n. 49.) cum infantibus, ac paru-
Sanch. quos praecipuum non obligat. Porro Sanchez c. 3. n. 18. edocet
rudes dici explicitè credere, etiam si substantiam articulo-
rum non percipiant. Legendus ipse.
63. An peccatum mortale sit, culpabiliter Symbolum, Decalo-
gum, Orationem Dominicam, Ave Maria, & signum Crucis
nescire? Non, si illorum substantia sciatur, & intelligatur.
Suar. Suarez de fide d. 13. sect. 5. n. 8. de quatuor primis. De Crucis
autem signo Sanchez c. 3. n. 14.
- Sanch. 64. Scio fidem internam quoad habitum semper necessariam
esse: an externa sit aliquando necessaria? Ita planè per se obli-
gatur profiteri infidelis, quando ei sufficienter proponitur.
Puer baptizatus nutritus inter fideles, cum ad vsum rationis
pertingunt, & fidei mysteria audiunt necessariò credenda.
Quando fidelis de fide tentatur, vt tentationi valeat resi-
stere. Per accidens autem, quando instat praecipuum, fidem
exteriori profitendi. Quando recuperanda est gratia amif-
Hurtad. sa. An in articulo mortis? Negat Sanchez cap. 1. num. 1.
Médoz. Afferit autem Hurtado de Mendoza 2. 2. disputat. 93. §. 3.
quando tunc à circumstantibus ad actus fidei assolet exci-
tari.

65. Obligat

65. Obligat ne præceptum externa professionis fidei, ad respondendum cuique infideli interroganti? Non, sed quando exigit Religionis honor, aut proximi necessitas. In aliis casibus potest fidelis interrogantem aliquo pacto illudere, dum non neget, se esse Christianum. *Filliucius tom.2. tract.22. cap.3. num.65.*

Filliuc.

66. An liceat Christianis in Turcarum terris moranti uti pileo incolarum more? Licet ob periculum mortis, ob iustam ab hoste victoriam reportandam, vel ob aliam causam gravem, & necessariam; quia hoc signum non est de se falsa Religionis protestationem, sed res de se indifferens: nec continet mendacium, nec fidei negationem; sed solum simulatione materiali occultationem. *Saa v. Fides n.5.*

Saa.

67. An liceat uti vestibus per se ordinatis ad alicuius sectæ falsæ cultum? Asserit *Sanchez cap.4. num.20.* quia semper communem apertitudinem tegendi corpus retinent, ad quem finem potest eis quilibet uti, contempta quacumque alia hominum institutione, & deceptione: licet inde scandalum sequatur. Ast probabilius *Suarinus d.14. sect.5. num.12.* contrarium edocuit.

Sanch.

Suar.

68. Licet ne fingere falsam sectam, utendo ceremoniis superstitiosis, non quatenus talibus, sed ob alium finem, & iustam causam, dummodo tales sint, ut ratio cultus ab ipsis separari posset, ut absit scandalum, & fidei confessio debita tali usu non obscuretur? Aliquis, ex externis asseruit. Sed merito à *Coninch. de fide disp. 15. dub.3. num.28.* impugnatur sententia iam quidem à sacra Congregatione S. Officij damnata.

Conin.

69. Licitum ne, in exercitu, vel classe consueta Turcarum vexilla erigere, etiam si sit Mahometis signum? Negat *Azor. Tann. tom.1. lib.8. cap.28 q.6.* Sed asserit *Tannerus 2.2. q.48. 3. d.1. q.2. n.10.* quia assolet esse extratratagemata militum ad victoriam.

Azor.

Tann.

70. Licitum ne in terris hæreticorum cibis vetitis uti, ad grave damnum vitandum? Ita, si adsit scandalum, & præcepti contemptus; quia & signum ciborum fideles ab infidelibus aliquo pacto distinguat, non est tamen institutum ad falsæ fidei professionem. *Sanchez t.4. n.25.*

Sanch.

§.2.

Certum planè, ad hæreticum constituendum, pertinaciam requirit: quam, precor? Satis pertinax est, qui sciens, suam opinionem esse contra Ecclesiæ determinationem, spreto nihilominus illius autoritate, in sua opinione persistit. *Beccanus 2.2. t.14. q.2. concl.3. n.10.*

De Hæreticis.

Beccan.

contr. 1. tract. 15. d. 13. num. 14. duo autem à Petro Hurtado de Mendoza 2. 2. d. 83. sect. 5. §. 42. & sect. 3. §. 21.

73. Hæreticorum, queso pœnas innuas. Hæreticus est ipso iure excommunicatus. Priuatus omni dignitate, officio, & beneficio Ecclesiastico, & inhabilis ad illa. Est irregulatus. Priuatus iure cohabitandi cum coniuge, & debitum petendi. Priuatur statim bonis, etiam maioratu. Filius hæreticus bonis castrensibus, profectitiis, aduentitiis. Priuatur hæreticus maritus bonis paraphernalibus vxoris scienter cum hæretico contrahentis. Confiscantur etiam ei bona post hæresim commissam alienata. Applicantur fisco Regio in Hispania, qui quidem reuocans bona alienata non tenetur ad pretium, nec satisfacere hæretici creditoribus de debitis contractis post hæresim. Est perpetuo infamis, & inhabilis ad omnem dignitatem, & actionem ciuilem. Si est impœnitens, seculari Curie morte plectendus traditur, & si est conuictus negatiuus. Assolet puniri post mortem status, & ossium combustione, & publicatione bonorum. Hæc ex Pala, & alijs.

Mend.

§. 3.

De hæreticorū pœnis.

Pal.

§. 4.

De hæreticorū filijs.

74. An filij hæreticorum aliqua inuuntur infamia? Non possunt esse Iudices, Iurati, Prætores, Notarij, Medici, Chirurgi, Patroni, Procuratores. Non possunt officio publico, vel mechanicò fungi. Post parentum hæresim à beneficiis obtentis, priuantur. Afficiuntur hisce pœnis omnes hæreticorum filij naturales, etiam spurij, & nati ante parentum hæresim; quia non puniuntur ob delictum proprium, sed parentum. Nec opus hæce filiorum pœnas in sententia exprimi, incurruntur enim à filiis eo ipso, quod parentes de hæresi conuincantur, quamuis moriantur pœnitentes. Verum non incurrunt pœnas prædictas filij, aut nepotes testium falsorum, qui in pœnam talionis combusti fuerint, Sanctio auctore summ. tom. 2. lib. 1. cap. 27. num. 25. Tenentur ne Inquisitores filijs hæreticorum dare dotes, exhibere alimenta de confiscatis bonis? Iustè negantur eis, vt parentes à tam noxio bono communi crimine ob filiorum saltè amorem abstineant. Sanchez citat. c. 16. n. 26.

Sanch.

Sanch.

75. Quid de Ecclesiasticis beneficijs? Si sint Clerici, beneficijs priuantur obtentis, postquam parentes in hæresim lapsi fuerunt: non autem possessis ante illorum hæresim, Suario auctore. Monuero, nullas pœnas ex statutis contra hæreticorum filios incurrere eos, qui hæresim parentum sponte reuelant, & si ipsi post parentum hæresim geniti fuissent.

§. 5. 76. *Ignorantia crassa Mysteriorum fidei quis laboravit: estne De fide id speciale peccatum in Confessione exponendum? Ita planè, quia varia. est negligentia addiscendi articulos fidei, quæ virtutis studii- Vasq. firatis opponitur, uti Vasquez. aiebat.*

Suar. 77. *Committit ne plura peccata, qui vincibiliter plura fidei articulos ignorat? Ex Suarii doctrina probabiliter assero vitium tantum peccatum committere.*

Suar. 78. *Quorumnam Sacramentorum substantiam quis necessario scire debet? Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ omnes debent explicite callere substantiam; quia necessaria ad salutem cunctis fidelibus. Quid de cæteris? Si qui suscipere voluerint, callere tenebuntur ex Suario; reliqui minime.*

Sanch. *Venialiter tantum delinquere Sanchez docet. Nescientia Symbolum Apostolorum, Decalogum, & Orationem Dominicam, quoniam crimine maculantur? Asserit Suarius veniali solummodo eorum substantiam sciunt, ut dixi.*

Granad. 79. *Quanta rursus rogo, debet esse manifestatio hæresis externe, ut excommunicatio incurratur? Debet quis illam in proferre, ut secundum quantitatem operis externi, & non sola relatione ad consensum internum sit peccatum mortale. Quare debet manifestari per tale signum, ut si quis esset tunc præsens, posset ex eo cognoscere illum in talem hæresim esse lapsum. Sic Granadus, & Henriquez.*

Henriq. 80. *Errat in rebus fidei ex ignorantia non solum crassa & supina, sed etiam affectata homo rudis: est ne censendus hæreticus? Sentio cum Suario, non esse hæreticum verum in foro interno defectu pertinaciæ, quamvis etiam moneatur ab Episcopo, vel inquisitoribus de suo errore, si nihilominus pergit iudicare suam opinionem non esse contrariam Romane Ecclesiæ. In foro tamen externo hæreticus censendus est, & talis damnandus.*

Sanch. 81. *Quare dubius in fide hæreticus non est censendus? Quia hæresis est error fidei contrarius, seu assensus contra fidem: at qui est dubius neutri parti assentitur, sed sustinet assensum ergo. Sic Sanchez.*

Suar. 82. *Mistu, vi, fraude inter infideles Petrus exterius fidem abnegavit corde tamen illam retinuit: est ne hæreticus? Peccavit quidem gravissimè contra externam fidei professionem, non tamen est hæreticus, nec incurrit excommunicationem: unde posse à quocumque Confessario absolui cum Suario iudico; sed tamen in foro externo excommunicandum hæreticum iudicandum fateor.*

83. Legit quis librum hæretici authoris qui non tractat de religione ex professo: vel librum authoris Catholici cum scholiis aut commentariis hæreticorum: incidit ne in Bulla Cœna excommunicationem? Incidere Suar. docet, quidquid alij ex-teri conclament. Audit librum hæreticum legentem. Non incidere Sanchez ait; quia audire non est legere, & verba legis pre-nalis in sua sunt propria significatione accipienda. Probabilior tamen existimo contrariam Suarij sententiam: quia nomine audientis legit ille. Legit librum hæreticum in Provincia, ubi Bulla Cœna non est recepta. Non incurrere excommunicationem Sanchez existimat. Legit illum librum ruti-idiomatis, quo conscriptus est. Non incidere in excommuni-cationem Suarius iudicat; quia mens Pontificis non violatur. Libros hæreticos comburit auctoritate propria, nec Inquisitori-bus tradit. Suarius defendit eum ab excommunicatione; quia dum liber comburitur, non retinerur, quod Bulla præ-scribit.

EXAMEN II.

Circa materiam de Augustissimo Inquisitionis, Tribunali.

NB hæc in germania

CAPVT PRIMVM. *vsu non habent*

De DD. Inquisitorum potestate.

1. D materiei fidei complementum opera pretium duxi adijcere Tribunalis Inquisitionis tractatione. In primis itaque Inquisitorum exprime iurisdictionem. An sit Ordinaria, vel delegata? In se & à principio delegata est, & omnibus excellentiis delegatae fungitur; attamen valde accedit ad Ordinariam, ita vt careat delegatae imperfectionibus. Colligo hinc posse causas hæresis alteri delegare. Imò dubium est, num sic delegatus ab inquisitoribus possit subdelegare. Tam angusta eorum iurisdictione.

2. Ad quam sese Inquisitorum extendit iurisdictione? Non solum ad ea, quæ ipsis competunt ex iure communi; sed ad ea etiam, quæ sunt consuetudine recepta. An sit hac iurisdictione Ecclesiastica, an secularis? Tota est Ecclesia

572 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes, Ecclesiastica, etsi iudices etiam sint in civilibus causis suorum familiarium.*

4. *Habent ne familia in armatam? Ita planè, & huiusmodi armorum licentiam suis ministris, etiam Aduocatis, & Consultoribus possunt concedere.*

5. *Possunt ne Inquisitores ab Inquisitore generali, aut deponi, aut de loco in locum transferri? Minimè, sine iusta causa. Quid si causa mutandi sit ex aliorum parte iniusta, v. gr. quia contra Inquisitorem odia, vel dissensiones personarum principum inuexere? Debet provideri de meliore Inquisitione; ne aliorum culpa in ipsius vergat incommodum.*

6. *Inquisitores Regulares possunt ne delinquentes à suis Superioribus puniri? Non solum puniri nequeunt in proprio officio, sed neque in aliis, saltem ea poena, quæ aliquo modo proprii officij exercitium posset impedire.*

7. *Inquisitor recusatur iudex, ut sit spectus: ad quem ammittendum? Ad summum planè Inquisitorem.*

8. *Quam necessarium sit Consultorum, seu Qualificatorum iudicium? Ad declarationem propositionum vocari assolent; at id fortè necessarium non est quando Inquisitores sunt Theologi. Verùm eorum suffragia decisiva non sunt, sed consultiva tantum.*

9. *Possunt ne Clerum ac iudices laicos cogere per censuras? Clerum quidem possunt censuris obligare, vt cum populo confluat in templum ad edictum fidei exaudiendum. Et iudicem laicum ad sententiæ à se latae executionem. Quia si negligat iudex? Possunt contra ipsum procedere tanquam hæreticorum fautorem.*

10. *Incurrunt ne hinc Inquisitores ullam irregularitatem? Iam asserui in censurarum materia non incurrere; quia quomodocunque concurrant ad reorum condemnationem, non fiunt irregulares ex Decreto Pauli IV. & Pij V.*

11. *Assolent dominorum temporalium statuta iurisdictionem Inquisitorum impedire: quid tali in casu? Profectò, quæcumque eiusmodi statuta sunt ipso iure nulla; possuntque Inquisitores cogere temporarios dominos sub excommunicationis poena ad statuta illa reuocanda.*

12. *Possunt ne rei ab inquisitorum sententiâ appellare? Ab interlocutoria possunt, non tamen à definitiua. Illud item affirmo reos Superiorem adire non posse per viam querelæ, & supplicationis.*

13. *Habētur ne Inquisitores pro presentibus suis in Præbendis, & dignitatibus? Ita planè, etiã quo ad quotidianas distributiones.*

14. Inquisi

Examen II. De Tribunali S. Inquisitionis. 573

14. Inquisitorum peritiam, & etatem expendo. Magis eos
imisperitos quam Theologos esse debere assero: nec necessa-
rio habere quadraginta annorum etatem affirmo.
15. Expirat ne Inquisitorum iurisdictio morte concedentis,
v.g. Papa vel supremi Inquisitoris? Non expirat, etsi fuerit
concessa cum clausula, ad beneplacitum.

CAPVT II.

In quo habeant DD. Inquisitores iurisdictionem, &
de quibus cognoscant.

16. **H**abent ne Inquisitores iurisdictionem in Episcopum? §. 1.
Titularem tantum, vel erectum & non confirma- Subditis
tum non possunt capere, (nisi fortè esset de fuga suspectus, Inquisi-
vel aliquid in detrimentum fidei moliretur;) possunt tamen torum
dicta testium contra illum accipere, vt sic negotium instru- iurisdic-
ctum ad Pontificem immittant. tioni.
17. Habent ne iurisdictionem in generales Ordinum Regu-
larum? Generales hi non funguntur Episcoporum priuile-
gio. Attamen Inquisitores non debent contra illos procedere,
sed supremum Inquisitorum admonere Senatum.
18. Possunt ne contra Nuncium Sedis Apostolicae procedere,
aut eiusdem Sedis Apostolicae Officiales? Non possunt.
19. Subditus ne Inquisitoribus non baptizatus? Sicut non
est Ecclesiae subditus, ita nec Inquisitoribus pro Ecclesia de-
certantibus.
20. Dubitatur, an baptizatus sit. Præsumendus quidem
baptizatus; si educatus & natus inter Christocolas; non si in-
ter infideles. Quid si ab infidelibus captus esset ante discretionis
annos? Non posset vti hæreticus puniri; quia sufficienter non
fuit instructus.
21. De quæisnam causis possunt cognoscere Inquisitores? Non §. 2.
solum de causa hæresis, sed etiam de omnibus connexis, & Causa
incidentibus. Idem non solum corripunt hæreticas proposi- Inquisi-
tiones, sed etiam alias notæ inferioris; v.g. hæresim sapien- toribus
tes, malè sonantes piarum aurium offensiuas, temerarias, addicta.
scandalosas, stultas.
22. In quonam sensu ab Inquisitoribus accipienda verba
dubia? In sensu Catholico, nisi qualitas personæ de hæresi
suspectæ obstare videatur.

2. Subiecti

23. *Subiecti ne Inquisitoribus disputantes de Fide? Pollunt eos punire in casibus à iure in casibus à iure prohibitis.*

24. *An assistentes conuenticulis, vel concionibus hereticorum ab Inquisitoribus puniantur? Si id fiat in partibus hereticorum per duas vices, non parit grauem hæresis suspicionem. Si autem fiat in Catholicorum Prouinciis, etiam semel tantum, fieret quis vehementer de hæresi suspectus, & deberet abiurare, nisi aut ignorantia, aut qualitas personæ contrarium testarentur.*

25. *Qui sortilegijs usus est subiacet ne Inquisitorum animaduersioni? Ita quidem, si usus est aliquo Sacramento ut oleo sacro, Chrismate: si miscuit Sacramentalia, aut verba sacra, vt Euangelium, orationem Dominicam; Agnus Dei vestes Sacerdotales: à fortiori si reliquiæ Sanctorum; quia sunt hæc sortilegia hæreticalia, siue vt ait *Del-Rius*, hæresim sapientia. Imò ex Bulla Sixti V. cognoscunt de sortilegijs etiam hæresim non sapientibus.*

26. *Quid de eo, qui ope Demonis præterita, vel præsentia indicit, v. gr. furta? Ab Inquisitoribus punitur; quia omne cum diabolo commercium hæresim sapit.*

27. *Quinam suspecti de Hæresi ab Inquisitoribus corripuntur? Qui in communione sumunt plures aut maiores hostias. Qui non communicant in Paschate. Qui non abstinent à carnibus diebus Veneris. Qui asserunt confessos Regularibus teneri eadem peccata confiteri Parocho. Qui deturpant, vel lacerant schedulas affixas, quibus aliqui excommunicati declarantur. Qui ipsosmet inquisitores factis aut verbis; leditur enim S. Officium.*

28. *Quosnam alios puniunt delinquentes? Eos, qui consilium aliquod etiam iustum dederint reo ab Inquisitoribus incarcerato, ipsis inscijs. Egyptianas, quæ bonam, vel malam fortunam diuinant. Reconciliatos, dum sunt in carceribus, vel propter habitum pœnitentiæ vnus alteri conuita dixerit. Ad ipsos spectat reuelationes muliercularum examinare; & inuigilare, ne non Beatificatorum imagines cum sanctitatis signis publicè exponantur, iuxta Urbani VIII. constitutionem.*

CAPVT III.

De modo procedendi, tortura, sententia.

19. **Q**uoniam modo assolent procedere DD. Inquisitores circa delictorum probationem? Reus quidem est in territorio alieno, quid tunc? Possunt non solum verbaliter, sed & realiter citare, & capere reum, & mandare, vt ad se libri, & alia necessaria ad causam sine licentia dominorum loci, etiam Ecclesiasticorum transmittantur.
20. **V**t reus possit capi, qualia debeant indicia precedere? Ea quidem, quæ sint ad torturam sufficientia. Vnde non semper vnum testem etiam idoneum sufficere affirmarim.
21. **P**ossunt ne DD. Inquisitores ex suspitione leui formare Inquisitionem, & reum interrogare, etsi diffamatio non precedat? Possunt, quando est homo vilis, improbus, & abiectus; secus si honestus, nobilis, & Religiosus. De quam leui suspitione fit sermo? Voco leuem suspitionem comparatiuè ad vehementem; scio enim in se debere esse notabilem iudicis arbitrio.
22. **D**enunciatio facta est per chartam sine nomine, in qua etiam testes nominantur: potest ne reus ex vi huius denunciationis examinari? Minimè; quia est suspecta. Sed tamen præcipuam rationem praxim esse existimo.
23. **P**ost sententiam absolutoriam in crimine hæresis noua superueniunt indicia. Coniunguntur cum prioribus, & potest reus de nouo examinari.
24. **I**mposita fuit pœna arbitraria: quidnam faciendam, quando post superuenie plena probatio? Si nondum arbitraria illa pœna impleta est, puniri debet reus pœna ordinaria; si autem est impleta, detrahitur de secunda, nisi hæc esset capitalis, nempe indiuisibilis.
25. **P**ossunt ne in causis fidei de plano sine strepitu, & figura iudicij procedere? Possunt, seruatis tamen iis, quæ per se necessaria sunt ad sententiæ æquitatem.
26. **A**n tenentur, dum reum interrogant, manifestare ei indicia, & semiplenam probationem, ex qua ius habent legitimè interrogandi? Minimè tenentur. Profectò ad id tenentur in aliis, exceptis criminibus, v. gr. læsæ Majestatis, &c.
27. **N**egat reus: possunt ne Inquisitores impunitatem promittere, si verum fateatur? Non possunt; quia implere non semper

§. I.
Modus
precedendi
S. Inquisitionis.

semper valent. Annon hæreticus, præsertim relapsus adhuc post promissam impunitatem esset necessariò puniendus?

§.2. 39. *Quonammodo se Inquisitores debeant habere circa torturam, exprimez, si quidem prout plerumque ad eum esse tenentur, cum crimen hæresis suapte natura sit difficilis probationis. Possit ne reus à sententia torturæ appellari? Potest, & appellatio admitti debet, nisi esset friuola, & calumniosa, v. gr. quando in processu allata sunt legitima ad torturam indicia, nec purgata sunt in termino ad defensionem concessio.*

39. *Debet ne dari torquendo copia indicatorum, & depositorum? Debet planè, sed sine testium nomine, aut circumstantiis, ex quibus possent innotescere.*

40. *Est torquendus minor viginti quinque annis? Debet ei dari curator, sed non ex S. Officij Officialibus. Datus ei curator non est. Confessio rei sine curatore, etiam spontanea, & iurata nullius est momenti. An necesse sit, curatorem intrinsece torturæ? Minimè.*

41. *Confitetur quis proprium delictum: potest ne pro complicibus torqueri? Minimè, nisi adsit senuiplena probatio, quod socios criminis habuerit.*

42. *Plures sunt complices eiusdem delicti, & necessarium est ad torturam procedere. Prior ille torquendus est, à quo facilius veritas elici poterit, v. gr. qui timidior, debilior, delicatior fuerit.*

43. *Possunt ne torqueri persona privilegiata? Ita quidem exceptis minoribus annis quatuordecim, & prægnantibus usque ad quadragesimum à partu diem. De Clerico speculatio differre. Mitius quidem Clericus torquendus est, quàm laicus. Ex externis qui asserat Clericum non posse torqueri, etiam plurima sint indicia, quandiu non est de crimine diffamatus. Affirmo contrarium, præcipuè quando de hæresis crimine inquiritur.*

44. *Quanta debeant esse indicia ad torturam. Inquisitionum prudentiæ relinquo, id asserens, quod si quis sine sufficientibus indiciis torqueretur, eius confessionem esse nullam, nec posse ex ea condemnari.*

45. *Quot testibus indicia hæc probanda? Probari possunt per unum testem omni exceptione maiorem, qui deponit de ipsomet delicto, *Auctori Petrum blasphemantem*. Quia si tantum deponeret de aliquo actu remoto, vel proximo ipsi figitio, duo testes essent necessarii. Sufficiunt ne ad testimoniam hanc familiares, infames, &c. Sufficiunt, dummodo sint contrites. Sufficit ne aliquando unus testis, qui non sit omnia excepit*

captione maior? Sufficit vnus testis de visu, quando reus est male famæ.

46. Vnicum adest indicium remotum per duos testes probationem: potest ne reus per id torqueri? Minimè, sed debent minimum esse duo, nisi illud vnicum esset proximum, & delictum maximè inferens. Ad sunt plura indicia, testibus tamen singularibus probata. Sufficiunt ad torturam.

47. An sufficiat sola fama, vt quis possit torqueri? Non sufficit, nisi adminiculis hinc iuuetur, quod reus sit vilis, & infamatus: quod fama orta sit non à maleuolis, sed fide dignis: quod ipsa per testes proberetur idoneos.

48. Est ne sufficiens ad torturam, testem, accusatum fugisse? Si ante accusationem post commissum delictum fugeret, præberet sufficiens indicium ad torturam; tanquam semiplenæ probationis. At fugere potuit post accusationem ob effectus calumniæ fugiendos, vnde haud sufficiens indicamentum est.

49. An sufficiens sit confessio rei extraiudicialis? Sufficit si est verosimilis: si facta est seriò & non iocosè ex iracundiæ calore: si est specialis, quo loco, & tempore factum sit: si duobus testibus saltem singularibus, & non contestibus proberetur.

50. An vnus socij criminis confessio faciat semiplenam probationem, sufficientem ad torturam? Minimè, nisi alia concurrant adminicula, v. g. stricta amicitia cum tali sociò: secreta inter ipsos collocutio: fama, fuga accusati: alij testes de auditu.

51. In crimine Magia due sage testantur fœminam quandam suis conuentibus interfuisse: sufficit ne ad torturam? Minimè, si fœmina bonæ famæ sit.

52. Tempore tortura est ne reus de re aliqua particulariter interrogandus? Minimè; quia hoc esset eum ad falsitatem inducere: cum vi tormentorum quilibet sæpè dicere soleant. Profectò generatim monendus est, vt circa obiecta veritatem aperiat.

53. Semel tortus est reus, & non confessus: potest ne iterum torqueri? Non potest, nisi noua superueniant indicia à prioribus distincta, quæ per se ad torturam sufficerent.

54. Reus in tortura crimen confessus est: debet ne eandem confessionem ratificare? Debet quidem extra locum torturæ, & post viginti quatuor horas. Quid si abneget? Secundò torqueatur. Etiam tunc abnegat. Post secundam torturam, non potest ampliùs torqueri; nisi fortè vtraque vice leuissimè
O
fuisse

578 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
fuiſſet tortus, & poſteriori confeſſioni alia noua ſigna prio-
ribus addidiſſet.

§. 3. 55. *Circa ſententiam ferendam rogo, vtrum poſſit vnus in-*
quisitor ſine alijs ad cunctas cauſa actiones procedere? Vbi plu-
res ſunt Inquiſitores, non poteſt vnus ſine altero procedere
ad capturam, ad purgationem indicendam, ad publicationem
teſtium, ad copiam actorum reo dandam: ſi equidem alter,
aut alteri præſentes ſint; nam in abſentia omnia illa ſolus
poteſt. Hæc Hiſpaniæ praxiſ. Quid ab Hiſpania praxi inde-
pendenter? Quilibet Inquiſitor per ſe poteſt procedere inde-
pendenter ab altero.

56. *An Inquiſitores ſine Epifcopo poſſint aut ſententiam*
torturæ ferre, aut actu reum torquere? Minimè; aliàs omnia
erunt inualida. Idem aſſero de Epifcopi Vicario Sede va-
cante.

57. *An poſſint permittere laicis, vt vnus ipſorum aſſiſtatis*
cauſis fidei, ſicut fit Venetijs? Non poſſunt ſine ſpeciali Pape
priuilegio.

58. *Quonammodo ſententia ferenda? De die, & non de no-*
cte debent ferre ſententias, niſi multitudo negotiorum ad
tenebras cogat; & in publico, & in ſcripto; aliter non va-
lent. Non tamen neceſſariò pro tribunali ſedentes.

59. *Quid de actu publico traditionis Curia ſeculari, & ex-*
ecutionis? Hunc actum debent in die feſto exercere, ob maio-
rem populi concurſum.

60. *Quanam probationes ſufficiunt, vt reus condemnari poſſit*
ad pœnam ordinariam? Debent eſſe (vt Doctores affirmant)
luce meridiana clariore. Vnde ex præſumptionibus & indi-
cijs planè probatis, poteſt hæreticus condemnari ad pœnam
extraordinariam treremium, fuſtigationis, exilij, carceris, &c.
Non tamen ad ordinariam pœnam. Scio equidem ex præ-
ſumptionibus & indicijs indubitatis poſſe etiam pœnam or-
dinariam inferri, v. g. ſi quis è genere Iudæorum aliquam
caremoniam Iudaicam gerat. Sic Menoch. Adicio ex alijs
ad pœnam ordinariam duas ſemiplenas probationes inter ſe
vniri non poſſe, niſi alia concurrant indicia.

61. *An abiuratio publicè debeat fieri? Aſſolet abiuratio de*
leni priuatim fieri; de vehementi publicè. Porro quando In-
quiſitoribus iuſta ex cauſa viſum fuerit, poteſt etiam de leni
publicè fieri; & de vehementi priuatim.

62. *Quanam ad adiurationem ætas neceſſaria? In masculis*
annus decimusquartus, in fœminis duodecimus.

63. *Exprime abiurantium relapſum. Qui abiurarunt de*
v. vehementi

vehementi, si in secundo lapsu planè conuincantur hæretici, puniendi sunt tanquam relapsi: non autem si prius tantum de leui abiurarunt; vel si secunda vice non conuincantur hæretici, sed tantum eorum fautores.

64. Qui abiurarunt, possunt ad confessiones admitti? Qui abiurarunt de vehementi, minimè possunt; secus qui tantum de leui abiurarunt: neutros tamen irregulares esse affirmo. Profectò Regulares ex Urbani VIII. decreto ad officia & dignitates inhabiles fiunt.

CAPVT IV.

De bonorum confiscatione, pœnisque delictorum.

65. **Q**uandam confiscati bonorum facienda sit? **§. I.** **Confis-**
questratio, & descriptio bonorum in ordine ad confiscationem, non est facienda nisi in captura pro hæretici formali; non autem pro aliis delictis sapientibus hæreticis.

66. Possunt ne Inquisitores bona illa hæreticis pœnitentibus relinquere? Minimè, quia Regio fisco applicanda, aut applicata iam fisco ad ea ius habet.

67. Quid si Inquisitores non damnent reum, quando debent tenentur ne illa confiscanda bona illi restituere fisco? Non tenentur, quia ius fisci ad illa bona tantum est remotum, & iudicis condemnatoria sententia supposita.

68. Debet ne fisco debita ei satisfacere? Satisfacere quidem debet iis, quæ ante delictum contracta sunt; quia post delictum iam sunt bona illa confiscationi obnoxia. *Dubium est, an contracta debita post delictum.* Incumbit fisco probare fuisse post contracta.

69. Quenam bona non possunt confiscari? Maioratus institutus non solum ex bonis propriis, sed etiam à Rege donatis. Neque bona fideicommissis subiecta, nisi id factum esset in fauorem solum delinquentis. Neque bona castrensia, aut quasi castrensia filijs, sed hæc cedunt patri. Quod à fortiori dicendum de bonis profectitijs.

70. Expende delictorum pœnas Quenam hæretico infliguntur? **§. 2.** **Pœne**
Hæresarchis, & dogmatizantibus raro reconciliatio conceditur, etsi pœnitentiam ostendat; præsertim si hæretici.

580 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
tunc id faciant, quando iam sunt Curiae seculari tradendi.

71. *Hæretici absentes sunt conuicti.* Si citati non compareant infra triginta dies, seculari Curiae traduntur, & eorum comburitur statuta.

72. *Non sunt conuicti, sed eodem modo citati, addita etiam excommunicatione infra annum non compareant.* Declarantur hæretici, & bona à die, quo testes deposuere eos in hæresim incidisse, confiscantur.

73. *Hæretici defuncti sunt.* Si plenè eorum hæresis probata est, vel si in carcere existentes sese interemerunt, vel etiam si per annum contumaces fuere in excommunicatione ex causa fidei (ex quibus sufficienter quis probatur hæreticus) eorum memoria damnatur, statua comburitur, ossa extrahuntur si possint distingui, bona confiscantur. Porro quantumvis contra bonorum confiscationem spatium quadraginta annorum præscribatur, contra damnationem memoriae, & combustionem statuta nullius temporis interstitio præsumitur.

74. *Hæretici pœnitentes sunt.* Post publicatos contra eos testes pœnitent? Ad perpetuos carceres damnantur. Scio mirius puniendos fuisse, si ante accusationem pœniterent.

75. *Possunt ne Inquisitores id mutare in aliam pœnam arbitrariam?* Possent quidem ante latam sententiam; quia post sententiam semel latam solus Supremus Inquisitor illam mutare potest saltem in Hispaniæ Inquisitionibus.

76. *Pœnitent illi solum in publico Theatro, proximè ad supplicium.* Vix fides ei habenda videtur.

77. *Sunt hæretici impœnitentes.* Puniuntur morte. *Impœnitens quis est fictione iuris, id est, negat se unquam hæreticum fuisse, et si crimen contra eum plenè probatum sit.* Etiam morte punitur; quia obliuio hîc non præsumitur, sicut in nullis factis arduis; atrocibus, & horrendis.

78. *Quid si is confitens diminutus sit, id est, vel non omnes suos errores fateri vult, vel negat de complicibus, quos scire conuincitur?* Eidem pœnæ addici solvere certum est. Scio tamen aliquando in hoc facilius obliuionem admitti.

79. *Confessus est quidam hæresim, & ante impletam pœnitentiam reuocat confessionem.* Si non probat talis reuocationis causam impœnitens, & negatiuus censetur; & nisi resipiscat, Curiae est seculari tradendus; nisi id continenti, id est, in iudicis præsentia reuocaret.

80. *Confitetur quis verba, vel facta hæreticalia, sed negat inter*

intentionem. De hac solùm est torquendus. Sin autem non solùm ipse ea fatetur, sed & de iis conuincitur, Curia est seculari addicendus.

81. *Hæreticus relapsus est.* Tradendus eidem Curia, nisi spontè ad pœnitentiam rediret. *Quid est sponte redire ad pœnitentiam?* Non certè dicitur sponte redire, qui redit eo quod timeat: vel facillè prauiderè potest se accusandum; sed qui sincerè redit. Monuerim non posse damnari tanquam relapsum, qui secunda vice tantùm est vehementer de hæresi suspectus. Plura Exam. I.

82. *Apostata pœnam subiunge.* Qui apud infideles abnegauit fidem si sponte petat reconciliationem, & dicat se fidem interius seruasse, debet abiurare, vt vehementer suspectus, & aliæ pœnitentiæ salutares ei imponi. Si verò etiam interius fidem abnegauit, debet abiurare, vt formalis Apostata, & grauius puniri. *Non comparet sponte.* Tunc si negat internam abnegationem, torquetur super intentione, & in negatione persistens, abiurat de vehementi.

83. *Fatur intentionis nequitiam.* De iure ad carcerem perpetuum damnandus est. Sed ferè arbitrariis pœnis pecuniæ, treremium fustigationis, &c. punitur.

84. *Astrologi iudiciarij pœnas aperi.* Prædicens futura contingentia etsi asserat se non certò id affirmare, potest pœnis Canonicis puniri, vel aliis arbitrariis.

85. *Imò quis nuptias contrahit simul.* Iuxta Inquisitionis Romanæ stilum, vt vehementer suspectus torquetur super intentione, & negans post abiurationem ad treremes per quinquennium, aut septennium damnatur. Iuxta Hispanicam verò vt leuiter suspecti non torquentur, sed pœnitentiis salutariibus, vel etiam treremibus puniuntur. *Capiendi ne mox huiusmodi delinquentes?* Minimè, nisi præcedat plena probatio.

86. *Hæreticaliter quis b. asphemauit.* In Hispania Inquisitionibus ferè tantùm abiurat de leui. Pœnæ verò sunt pro delicti qualitate, v. g. si dixerint blasphemiam ex subita ira vel alia passione, damnatur ad treremes. Aliàs nudo capite, & pedibus, teste succincli, dextera ardentem faciem tenentes die festo stant in Ecclesia; ibique sacris peractis, sententia illis legitur cum aliis pœnitentis, v. gr. ieiuniis, precationibus, pœna pecuniaria.

87. *Expendi, quam Blasphemie hæreticales sint?* Quæ continent formaliter falsitatem contra fidem, vel virtualiter quidem: v. g. cum quis Deum nominat iniustum, etsi non affirmet esse talem.

88. *Clericus in sacris, vel Religiosus professus contrahit matrimonium. Abiurat de leui, & ad triremes ad minus per quinquennium damnatur. Quid si alia indicia sint vehementis suspicionis, v. gr. si talis esset de Prouincia haresi Lutherana infecta? Grauior esset & abiuratio, & pœna.*

89. *Conculcauit quis Crucem, aut imagines Sanctorum te- cussit. Fit suspectus de hæresi, & si id ex iracundia fiat, pœnis punitur arbitrariis.*

90. *Obsordesit in excommunicatione per annum. Potest quidem ab Inquisitoribus vt suspectus puniri, sed non alioquin nisi excommunicatio illa in Fidei causa esset.*

91. *Confessarius sollicitauit. Respondeo generatim iuxta Romanæ Inquisitionis morem vehementer esse suspectum; iuxta Hispanicæ leuiter. Consequenter in illa torquetur, in hac minime. Pœnæ ordinariæ ex constitutione Gregorij XV. Suspendio ab executione Ordinis, Beneficiorum priuatio, & perpetua inhabilitate ad illa, etsi Religiosus sit, vocis actiua & passiuæ priuatio. Interdum etiam adduntur aliæ pœnæ pro delicti qualitate. v. gr. damnatio ad triremes, carcer perpetuus. Mox sermo redibit.*

92. *Non Sacerdos, Confessiones audit, & absoluit. Si est laicus & persona vilis, fustibus cæditur, & ad triremes immittitur. Si sit persona honesta & Religiosa, ad triremes solum; si talis est, vt ad triremes mitti non debeat, exilio addicitur. Si est in aliquo Ordine, ab eo toto tempore exilij suspenditur. Porrò secundum Bullas tradi deberet seculari Curia; sed id ab Hispanica Inquisitione non obseruatur. Idem iudicium fero de non Sacerdotibus Missam celebrantibus, etsi verba consecrationis non proferant, aut etiam illam non perficiant, modò vestibus Sacerdotalibus illam incipiant.*

93. *Fauor quis, defensor, receptator hæreticorum est. Fit suspectus, sed non æqualiter. Hinc prudentiæ Inquisitorum permittitur eum cogere abiurare de leui, aut de vehementi. Punitur arbitrariè pecunia, exilio, fustigatione triremibus, imò & bonorum confiscatione. Fauor inefficax fuit. Licet fuerit inefficax, id est, si non obstante fauore reus ab Inquisitione fuit captus. Fiunt ne suspecti qui non denunciant hæreticos? Non, nisi ex officio ad denunciandum non teneantur.*

94. *Retinet quis, vel legit libros. Pro qualitate facti & personæ fit vel leuiter, vel vehementer suspectus. Porrò ordinare tantum de leui abiurat, & pœnæ etiam leuiores ei imponuntur.*

Examen II. De Tribunali S. Inquisitionis. 583

95. *Impedit quis S. Inquisitionis Officium.* Fit de Fide suspectus, non tantum si id faciat ex odio Fidei, sed etiam ex amore consanguinitatis, amicitia, pretio, &c. Abiurat tamen de leui, & mitius punitur, si ex Fidei odio non impediuit.

96. *Transfert ad infideles arma, equos, &c.* Si vilis persona in fustibus caditur: si non vilis, exilio & pecunia in ea quantitate, qua equi, armaque valebant. Si arma non transmissa fuerint, confiscantur: si transmissa, duplicatur pecunia. Profectio hæc ita, si arma transmissit lucri causa; nam si causa auxilij, tunc agendum tanquam cum fautore hæreticorum.

97. *Quid de Iudeis & Mauris conuersis?* Pro qualitate delicti ab Inquisitoribus puniuntur abiuratione, veste, & reliquis penis.

98. *An malefici & sortilegi ad Tribunal S. Inquisitionis spectent, & quomammodo puniantur?* Si sortilegia hæresim spectant ad Tribunal. Torquentur de intentione, & quamuis abnegent, de vehementi abiurant. Si laici, & ignobiles sint, plerumque trinemibus traduntur; aliis alia imponitur poena.

99. *Inuocat quis Dæmonem ad tentandam alterius pudicitiam.* Est sortilegium hæreticale, etsi per modum imperij fiat; quia illud imperium fictitium proculdubio est.

100. *Vitatur ille in sortilegio Hostia super quam Missam celebravit.* Licet eam non consecrauit, est hæreticale, non quidem propter hostiam quæ non est consecrata; sed propter super eam celebratam Missam.

101. *Abusus fuit miser Sanctissimo Eucharistia Sacramento in sortilegio.* Tradendus planè est Curie seculari.

102. *Maleficio vir, aut feminam vicinam personam occidit, aut damnum graue infert.* Si occidit, Curie seculari tradatur: si verò citra mortem damnum notabile sit illarum, ex constitutione Gregorij XV. carceribus mancipatur.

103. *Quis non implet poenitentiam ab Inquisitoribus impostam.* Non tanquam relapsus, sed tanquam impoenitens arbitrariè punitur, v. gr. ieiunio, fustigatione, &c. *Pertinaciter adhuc implere recusat.* Curie tradendus seculari.

104. *Pœnas ex ordine schismaticorum.* Ordinariè tantum sunt de leui suspecti. Poteest tamen suspicio ex temporis diuturnitate, & aliis circumstantiis vehemens fieri. Puniantur Beneficiorum priuatione, & inhabilitate ad illa, exilio, carcere, trinemibus. *Pertinaces illi.* Traduntur Curie seculari.

105. *Delicto quis sodomitico scdatur.* Vbi sodomitæ ab In-

584 *Moralis Theol. Tract. V. Virtutes,*
quisitoribus puniuntur, non est cogendus ille abiurare, sed
conuictus, vel confessus Curia seculari traditur.

106. *Testis falsus apud hoc Tribunal quoniam modo pœnitentis?*
Non quidem pœna talionis, nisi quando alter propter tale
testimonium vt hæreticus combustus fuisse. Quamuis ne-
que in eo casu id præstandum nisi supremo S. Inquisitionis
Senatu consulto.

107. *Falsus fuit testis pro absolute rei.* Agitur cum eorum
cum hæresis fautore. *Alios quis induxit ad testimonium falsum.*
Eadem quidem pœna, qua ipsi falsi testes, puniendi sunt.

CAPVT V.

De Sacerdote pœnitentem sollicitante ad Venerem.

S. I. 108. *Q*uidnam Pontifices aduersum sollicitantes statuerunt
In Sa- Pius IV. in Bulla publicata die 16. Aprilis an-
cerdotē no 1561. tribuit Inquisitori generalis iurisdictionem cogno-
sollicitā- scendi, & puniendi per se, vel per alios à se deputatos de-
zem ad linquentes Sacerdotes tam seculares quam Regulares Re-
Venerem, gnorum Hispania, qui Sacramento pœnitentia in actu au-
Bulla diendi confessiones abutuntur, mulieres pœnitentes ad actum
Pontifi- inhonestos, dum earum audiunt Confessiones alliciendo, &
cum. prouocando: seu allidere, & prouocare tentando, & procuran-
do. Deinde Clemens VIII. solum statuit Inquisitorem ge-
neralem in Hispania procedere posse aduersus quoslibet Pre-
byteros seculares, & Regulares in Sacramento pœnitentia
seu in actu Confessionis Sacramentalis sollicitantes mulieres
pœnitentes ad impudicitiam, seu peccata carnis. Verum
Gregorius XV. die 30. Augusti anno 1622. & sui Pontificatus
2. edidit aduersus sollicitantes Sacerdotes constitutionem.
Primò refert, & confirmat Bullam IV. illamque non solum
in Hispaniarum Regnis, sed in quibusvis Christiani Orbis
partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari præcipit. Secun-
dò, ne de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo
procedendi ab aliquo dubitari possit, statuit, quod omnes &
singuli Sacerdotes tam exempti, quam non exempti, qui personam
quacunque illa sint, ad inhonesta, siue inter se, siue cum alijs
quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis,
siue antè vel post immediatè, seu occasione vel prætextu Con-
fessionis

Confessionis huiusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta; siue extra occasionem Confessionis in confessionario, aut in loco quocunque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint, in officio S. Inquisitionis seuerissime puniantur. Tertio apponit modum cognoscendi de huiusmodi delicto; remittit enim eius cognitionem tam Inquisitoribus, quam locorum Ordinariis simul, vel separatim. Quarto, pœnas assignat sollicitanti Sacerdoti. Quinto ad delicti huius difficilis quidem probationis punitionem præcipit Inquisitores uti testibus singularibus, concurrentibus præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis. Sexto mandat omnibus confessariis, ut suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab aliis ut supra sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi.

109. Enim verò in decretorum huiusmodi expositionem rogo, an denunciandus sit Confessarius virum ad nefarium congressum inducens? Ita planè; quia sic statuit Gregorius, *Qui* §. 2.
Bulla-
rum ex-
positio. *personas, quacumque illa sint, ad inhonesta sollicitare, &c.*

110. An sollicitans fœminam aut virum ad actus solum venialiter malos sub graui culpa sit denunciandus? Tangere manum vel mamillas fœminæ, digitos intorquere, vellicare, in genere castitatis peccata venialia sunt, quando ob solam delectationem absque ulteriori fine, vel periculo pollutionis habentur. At aliquæ actiones veniales ex se assolent frequenter mortales fieri ex affectu prauo; quia obnoxia amplius sunt periculo, & asseriua prauis affectus. v. gr. mammillarum contrectatio. Vnde assero si Sacerdos pœnitentem tactibus honestioribus tangat, v. gr. manum apprehendat, qui quidem tactus leuiter indicat internum affectum, sed potius pœnitens prudenter agnoscat Sacerdotem haud animum habere ulterius progrediendi, non esse sub graui culpa denunciandum. Secus si ex immodestiori tactu, aliisque circumstantiis animus ulterius progrediendi colligeretur.

111. Tribuit quis fœmina in Confessione chartam, in qua ad Venerem incitat: censendus ne sollicitator in Confessione? Scio Ferdinandum de Castro Palao probabilem asserere partem negatiuam, si charta illa non immediatè post susceptum Sacramentum legatur, sed transacto iam tempore. At tanti amici mei venia affirmo huiusmodi traditionem chartæ sollicitationem esse, iniuriamque Sacramento fieri; si quidem tempore, quo monendus erat pœnitens, de mutatione

vita, instrumentum tradatur ei, quo grauius saucietur. Ad hoc accidentale omnino esse chartam proximè legi, aut non legi grauitas enim aut leuitas traditionis chartæ solummodo statuitur in eo quod charta immediatè post susceptum Sacramentum legatur, aut differatur.

112. *Denunciandus ne, qui foeminam incitat, vt alium ad copulam admittat?* Ita planè, iuxta illa, *sive inter se, sive cum alijs, &c.* quia pœnitentem verè ad turpes actus inducit, per accidensque fit, sint secùm, aut cum alio exercendi.

113. *An sollicitans foeminam aut virum, vt mediet, comprehendatur?* Comprehenditur planè illis verbis: *qui ad inhonestam sive inter se, sive cum alijs perpetranda, sollicitauerint.* Scio graues Doctores affirmare probabiliter non esse sollicitationem in Bulla comprehensam; quia cum non sit ad exequendum carnis flagitium cum pœnitente, non videtur in Bullis prohibita. Attamen assero probabilius denunciandum quia prouocans pœnitentem, vt mediet, absolutè ad actus inhonestos prouocat.

114. *Te foemina sollicitat ad venerem explendum, tu renuis, contentus testibus: an denunciandus sit?* Si foemina prouocaret Confessarium ad sodomiam, ille verò ad naturalem congressum incitaret, vel è contra, denunciandus esset: quia absolutè Confessarius inductor est ad malum, ad quod non est à pœnitente prouocatus. At quando solum renuit congressum, volens se tactibus tantum delectare, non censetur Confessarius sollicitate ad malum, sed sollicitationi factæ à foemina consentire.

115. *Num ad alia crimina sollicitans Confessarius, v. gr. ad homicidium, furtum, denunciandus sit?* Minimè; quia in Bullis cautum non est editis planè in odium ad venereum delictum sollicitantium.

116. *An hæc ad venerem sollicitatio in alijs Sacramentis sit denuncianda necessariò Inquisitoribus?* Non; quia nullibi de huiusmodi delicto specialiter cautum est fieri denunciationem.

117. *Quanam dicatur sollicitatio facta ante vel post immediatè ad confessionem?* Illa dicitur sollicitatio ante vel post confessionem immediatè, quando inter sollicitationem & confessionem nihil mediat, ita vt neque Confessarius, nec foemina ad extraneos actus diuerterint. Vnde si absolutione impensa aliquis illorum ad extraneum actum diuerterit, & sic diuersus vel foeminam diuersam statim sollicitauerit, non dicendus est proximè immediatè sollicitare.

118. *Vt ante Confessionem dicatur Confessarius sollicitare, inquiratur ne Confessionem ipsum sequi? Sufficit planè, si foeminam accedentem confiteri, venerem persuadeat, & dissuadeat Confessionem; quia tunc Confessarius laqueum parat, ubi à laqueis poenitentem deberet absoluerè. Vnde Gregorius adiecit, Etiam ipsa Confessione non secuta.*

119. *Quid si foemina non vult statim confiteri, sed dicit Confessario se velle confiteri in crastinum, & tunc occasione arrepta Confessarius de veneris tractet? Talis sollicitatio non est proxima Confessione faciendæ, sed solùm conventioni de Confessione; ac proinde non deliquit in Confessione, nec proximè ad illam, & consequenter haud est denunciandus.*

120. *Foeminam volentem confiteri Confessarius per verba alioquin honesta, aut indifferentia dissuadet Confessionem, animo incitandi postea ad libidinem: an sit denunciandus? Respondent quidam sollicitationem minimè denunciandam, si animum prauum illis verbis dissuasoriis non manifestauit; secus si animus improbus manifestus est. At ego censeo denunciandum; quia etsi aliis illa verba vel signa indifferentia sunt, at foeminæ hîc & nunc non sunt indifferentia, sed ad malum determinata, & satis prauæ voluntatis Confessarij expressiua. Igitur saltem respectu foeminæ sollicitationem exteriorem constituunt.*

121. *Quidnam sollicitare in confessionario simulando Confessionem? Simulatio hæc dupliciter potest contingere. Primum si tam poenitens quàm Sacerdos, vt liberius de rebus inhonestis tractent, si mulent confessionem. Secundò, si poenitens non animo confitendi, sed alia negotia tractandi, accedat ad Confessarium, cum tamen ab iis à quibus videtur, intelligatur ad confessionem accedere; tunc inquam confessio simulatur.*

S. 3.
De collo-
cutione
lasciua
in Con-
fessiona-
rio simu-
lando

122. *Rogo igitur, an sit obligatio denunciandi, si uterque conuenit in simulatione? Scio vtrumque grauiter non solùm aduersus temperantiam, sed etiam aduersus religionem debitam Sacramento Poenitentiae in huiusmodi locutione lasciuia delinquere. At assero, nemini incumbere denunciandi obligationem; non Sacerdoti, vt constat, neque poenitenti, alias se ipsum denunciare teneretur. Imò nec hæc sollicitatio est Sacerdoti propria, sed mutua, ac proinde in sollicitationem sibi factam vterque conuenit. Facilius dixeris non tam esse sollicitationem, quàm sollicitati iam amoris iniqui fruitionem.*

123. *Poenitens bono animo accedit alia tractandi negotia,*

69

588 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
et ad Veneremur à Confessario. Si Sacerdos aspicientibus consulto exhibet speciem eius qui Confessiones audit, aut poenitens genuflectit, ipseque Confessarius habitu audiendi Confessiones adstat, uti assolet qui Confessionibus audiendis dat operam, denunciandus est; quia in confessionario simulans Confessionem audire sollicitat, aut prava verba texit. Gregorius autem inquit, *Sive extra occasionem Confessionis in confessionario, aut in loco quocunque, ubi Confessiones audiuntur, &c. Simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, &c.*

124. *Potest ne Sacerdos aliquando in Confessionario de rebus inhonestis tractare cum foemina quin sit denunciandus?* Potest, si nulla adsit simulatio Confessionis audiendae, v.g. si sedeat foemina, si vnus aut alter stet, si nullus adsit, qui possit de simulatione iudicare, ut si clauso Ecclesiae ostio, &c. Ratio est, quia non quaelibet sollicitatio in confessionario facta illo Gregorij decreto cauetur, sed ea solum, quae Confessionem simulet fieri: *Simulantes ibidem Confessiones audire. Legendus Castro Palao.*

125. *An ubique denunciandus qui simulans Confessionem audire sollicitavit?* Vbi Bulla Gregorij recepta non est, haud tenetur foemina sollicitata Confessarium Inquisitoribus denunciare; quia haec sollicitatio non est facta in Confessione nec proximè ad illam quod solum in Bullis Pij IV. & Clementis VIII. praecavetur.

126. *Quinam intelligendus sit nomine Confessarii seu Sacerdotis sollicitantis? An simplex Sacerdos?* Si exponatur Confessiones audire, & sollicitet poenitentem, nomine Confessarii intelligitur; quia potestatem Ordinis habet, & potest à venialibus, & mortalibus iam confessis absolvere.

127. *An Episcopus, Nuncius, Officialisque Sedis Apostolicae Sollicitantes non sunt denunciandi Inquisitoribus; quia ipsi subiecti non sunt.*

128. *An Hispanus Inquisitor sollicitans?* Nullo modo Tribunali vel Episcopo denunciandus est; quia si delegati sunt Sedis Apostolicae, seu inter delegatos officialisque eius numerandi, uti affirmant Eymeric. & Pegna, Sedi Apostolicae denunciandi; si autem sub delegati, ac commissarii sunt Inquisitoris Generalis, supremo Senatui addicenda denunciatio est.

129. *An laici fingentes se Sacerdotes et Confessionem exipientes, si sollicitent, sint ex hoc decreto denunciandi?* Minime quia decreta solummodò Sacerdotes comprehendunt. Profectò ex constitutione lata à Gregorio XIII. aduersus eos, qui

qui se Sacerdotes simulam, & sub tali simulatione Confessiones excipiunt, denunciandi sunt.

130. *An pœnitens Confessarium sollicitans comprehendatur?*
Non; quia constitutio non aduersus pœnitentes, sed aduersus Confessarios pœnitentes sollicitantes lata est.

131. *Quando cesset obligatio denunciandi Confessarium?* §. 4.
Cessat in primis si emendatus præsumatur, nec periculum sit De cessatione
recidui; quia decreta non tam punitionem attendunt Sa- obligationis
cerdotis, quàm Sacramenti pœnitentiæ reuerentiam. Id quod denun-
intelligendum est, quando ex Inquisitorum mandato aliud cian-
non constat. di.

132. *Quando autem emendatum esse præsumam?* Quan-
do rursus accedit pœnitens & minimè sollicitatur, aut ta-
lem ostentat erga ipsum pœnitentiam, ut pœnitens coniciat
non tam ex metu denunciationis, quàm ex interna immuta-
tione ducere exortum. Deinde cessat, si correctione fraterna
integre emendandus speratur; quia ex iure naturali tenemur
reuerentiæ Sacramenti providere minori damno proximi
quo fieri possit, uti affirmat Fagundez. Profectò existimo ra- Fagund.
tio hanc emendationem huiusmodi correctione secreta spe- Pal.
rari, ac proinde raro cessare obligationem, ut adnotat Palao.
Tertio ab aliquibus excusatur, quoties Sacerdos aliquo mo-
do de tali delicto infamatus non est; quia Bulla Clemen-
tis VIII. petit Sacerdotem esse infamatum; ait enim, *De*
quomodolibet infamatis. Contrarium assero; quia raro fœ-
mina sollicitata teneretur denunciationem facere, siquidem
hoc crimen secretissimè committitur, neque alius à sollici-
tato pœnitente illud agnoscit, neque infamatio contingit,
nisi quando hoc delictum denunciatum est. Quarto excusat
Fagundez si Episcopo denunciatur. Non probo; quia iudico
Clementem VIII. cuius ille decreto nititur, ab Ordinariis
abstulisse huius criminis cognitionem, & priuatim Inquisi-
toribus concessisse. At Gregorij XV. constitutio ideo ab In-
quisitoribus Hispaniæ recepta non est, quia æquè ipsis, &
Ordinariis concedit facultatem in hoc crimine proceden-
di, præcipuè circa inhonestam sermocinationem in confes-
sionario cum simulatione Confessionis. Quinto denique
idem excusat, si sub decreto naturali sollicitatio cognosca-
tur. Etiam improbare cogor; quia secretum seruare non
debeo, quoties eius obseruatio in damnum commune ce-
dit: & quodnam, precor, damnum æquale quàm in Sa-
cramento pœnitentiæ venaenum loco medicaminis pro-
pinati?

§. 5. 133. *Quænam pœnis, & quam ratione Inquisitoria hoc crimine procedant? Quovsq; reus à duobus, vel tribus testibus denunciatus sit: non recluditur; quia cum testes singulares sint, & regulariter præsumptio stet pro Sacerdotibus, probatio efficacior, quam in aliis delictis requiritur. Quapropter Inquisitores Hispaniæ non assolent inconsulto supremo senatu aliquem specialiter Religiosum, in secretum carcerem detrudere. Causa conclusa Ecclesiastici Consultores vocantur, ut ex eorum consilio sententia profertur, & reo in secreto tribunali (non publico actu fidei) denunciatur.*

134. *Delinquens sese post unius testis depositionem detulit Inquisitoribus. In carcerem secretum non recluditur, sed lite contestata, & causa conclusa abiurat de leui, & ab audiendis Confessionibus priuatur, neque aliæ pœnæ ei imponuntur.*

135. *Quid si semel sollicitans ante ullius testis depositionem sese detulisset? Graviter reprehenditur, neque ultra punitur. Idem fit in casu, quo sollicitatæ personæ examinata negans, sollicitationem sibi factam esse.*

136. *Reus abnegat delictum duobus testibus singularibus probatum. Inquisitores inuestigant diligenter testium qualitatem, & animadvertunt, an aliquibus iudicii verosimilibus suas depositiones comprobent; si sic repererint, etiam si reus neget, dummodo ob inimicitiam testes non repellant, illum damnant, ut abiuret de leui, & ab audiendis confessionibus abstineat.*

CAP V T VI.

De denunciatione, & testificatione in hoc Tribunali.

§. 1. 137. **A**N denuntiatio facienda sit in casibus ad S. Inquisitionem pertinentibus; quando delator crimen probare non valeat? Ita planè; quia aliàs ratio casus adesset, cuius denuntiatio obligatoria appareret; cum raro quis probare possit crimen, quod tam secreto assolent perpetrari.

138. *An filius teneatur in crimine hæresis patrem denunciare, vxor maritum, frater fratrem? Ad solum hæresis crimen*

hinc denunciandum ius obligat cognatos, qui vna, eademque persona censentur.

139. *An quis teneatur denunciare complices? Non tenetur; quia nemo tenetur denunciare seipsum: si autem complices delicti denunciaret, seipsum proderet.*

140. *Excusat ne ad hanc denunciationem faciendam damnum amici? Ad denunciationem criminis hæresis non excusat, imò nec proprium damnum, nisi tantum esset, vt statum mutare cogeret.*

141. *Circa testificationem autem, aperias testium qualitatem. An inimicus capitalis rei sit admittendus in testem? Minimè, etiam in articulo mortis constitutus, etiam in tortura, etiam si sit reconciliatus, modò hæc reconciliatio sit recens; secus si inimicitia non est capitalis. Scio tamen etiam tunc fidem minuere quamlibet inimicitiam.*

§. 2.
Testifi-
catio
apud
Tribu-
nal.

142. *Quid si inimici capitalis consanguinei, aut subditi testimonium ferant? Non credendi, nisi legitimo adminiculo adiuuentur, vnde probabiliter constet, eos odio ad testandum minimè duci.*

143. *An excommunicati, infames, socii criminis, periuri, hæretici, domestici, familiares, consanguinei, mulieres, & minores quatuordecim annorum in testes admittantur? Ita quidem, & omnes sine tortura, propter difficilem delictorum ad fidem pertinentem probationem.*

144. *Est ne testis omni exceptione maior reputandus, is cui reus nihil opponit? Non eo ipso habendus talis, sed debent Inquisitores in eius vitam, conditionem, & qualitatem inquirere.*

145. *Cucurrit aliquando vnus testis inhabilis cum altero valde digno: potest ne huius dignitas alterius supplere defectum, vt faciant plenam probationem? Minimè, nisi cum vtriusque depositione aliæ circumstantiæ, & indicia concurrant.*

146. *An duo testes singulares valde digni, nobiles, & eximia persona possint facere plenam probationem? Existimo non posse quia singulares.*

147. *Poterit ne reus damnari propter multitudinem testium non idoneorum? Poterit etiam ad pœnam ordinariam. Sed ad hoc saltem quatuor non sufficiunt.*

148. *Quonammodo audiendi testes. Debent adesse duæ religiose personæ, non quidem professione, sed religionis zelo. Possunt ne hoc examen Inquisitores alijs committere? Non nisi nec testes ad ipsos, nec ipsi ad testes legitima causa accedere valerent.*

149. *In causa hæresis expedit ne testes cum reo confrontentur?* Licet in aliis causis expediat, in causa tamen hæresis non expedit reor.

150. *Testes in summario iudicio recepti sunt, & examinati in plenario medio præstato iuramento: debent ne iterum examinari, & ratificari?* Ita quidem, aliàs in iudicio fidem non efficiunt. Ad memoriam reuocò tunc non debere eis primam attestationem ostendi, vt appareat, an idem prius testentur.

151. *Possunt ne vniri plures testes singulares etiam de eadem hæresi diuerso tempore prolata?* Non quidem possunt, vt faciant plenam probationem. Scio contrarium probabile esse.

152. *Potest ne reus mala vita & fama pœna ordinari puniri, quando sunt duo idonei testes?* Potest. Attamen in præli Inquisitionis Hispanicæ nemo ad pœnam ordinariam damnatur, nisi per tres testes, contestes, idoneos.

153. *An possint testes recipi ad perpetuam rei memoriam ad Fiscalis instantiam, ita vt deponant testimonium, quod postea illis etiam absentibus, faciat fidem contra reum in plenario iudicio?* Possunt equidem; imò etiam per talem testem quis potest torturæ addici, si deponit verosimilia, & exhibet solidi rationem. Et hæc omnia in fauorem fidei.

CAPVT VII.

*Praxis circa materiam de Augustissimo Inquisitionis
Tribunali ex Societatis IESV
Doctoribus.*

- S. I. 154. *Num sit Inquisitorum potestas cumulatiua?* Minime, sed priuatiuam esse Molina asserit; neque enim tunc Episcopi de hæresi cognoscere, nec edicta fidei proponere possunt saltem in Regnis Hispaniæ.
- De In-
quisito-
rum po-
testate,
& iuris-
dictione.
Molin.
Azor.
Suar.
155. *Si Episcopi & Inquisitores incompatibilia præcipiant, v. g. vt reus eadem hora apud ipsos compareat, cuiam debet parere?* Affirmo ex Azorio magis Inquisitoribus, quam Episcopo teneri parere.
156. *Possunt ne Inquisitores libros hæreticos legere?* Solus potest, Suario auctore, generalis Inquisitor. Nec aliis hæc potest ex eodem Suario licentiam impertire.

157. *Poteß*

Examen II. De Tribunali S. Inquisitionis. 593

157. *Potest Inquisitor generalis in irregularitate contracta ex heresi dispensare? Non posse idem Suarez testatur in odium Suar. delicti, quo t̄ tam aperto Marte fidei aduersatur.*

158. *Dixisti Inquisitores quomodoenique concurrant ad reorum condemnationem non fieri irregulares: rogo, an teneantur protestationem pramittere? Non teneri respondeo cum Auila; quia sic decretum Pauli IV. & Pij V. disposuit.* Auila.

159. *An possint munera accipere Inquisitores? Si prætenu Officij sui pecuniam extorqueret Clementinæ secundæ de hæreticis teste Suar. incurreret excommunicationem. Porro Suar. tanta Inquisitoribus Hispaniæ manuum puritas ut non solum munera, sed & esculenta, aut poculenta accipere prohibeantur; quia quidem lege & eorum Ministri tenentur.*

160. *Potest ne vnus Inquisitor contra alium Inquisitorem procedere? Negatiuè respondeo cum Suar. quia in parem Suar. non habet iurisdictionem.*

161. *Suppone quemdam miximè esse baptizatum, aut saltem inualide, sed communiter reputari baptizatum: an hic contra fidem delinquens possit hæreticorum pœna puniri? Azor. affirmat posse; quia in hac re plus operatur opinio, quàm veritas. Iudico tamen Suarium probabiliter contrarium asserere, licet sentiam cum Azorio.* Azor.

162. *Dixisti confessum proprium delictum posse torqueri pro complicibus, cum adest semiplena probatio: num hac tortura aqua gratis futura sit? Cum Lessio assero leuiorem esse debere Less. re, quàm ad proprium delictum extorquendum. Adicio ex Del Rio, quando sic torquendus est, debere ad id condemnari Del Ri. cum clausula: circa præiudicium probatorum; quæ quidem hoc operatur, ut quamuis proprium iudicium iterum neget; nullum inde sit præiudicium ad condemnationem.*

163. *An senes & pueri possint torqueri? Cum Sanchez, respondeo terreni quidem posse, sed non torqueri. Adde ex Del Rio nobiles cæteris paribus mirius torquendos quàm alios; & Clericos quàm laicos.* Sanch.

164. *Ut quis possit torqueri, sufficit deprehendi in eo mendacium, aut variationem quò ad circumstantias, seu qualitates delicti? Minimè sufficere Lessius docet, nisi alia indicia, coniectura, & præsumptiones accedant.* Less.

165. *Inquisitor secutus opinionem probabilem probabiliore relicta, iussit reum torqueri: an subiaceat visitationi? Del Rio asserit propter hoc iustè quidem gestum minimè posse à Superiori ore puniri.* Del Ri.

166. *Num Inquisitores tradere possint quemuis saculari brachio*

P p

Supremo

Molin. *supremo Inquisitionis Senatu inconsulto? Non posse Molina affirmat; quia illud inter causas grauissimas computatur. Vnde ad memoriam reuoco quod asserui in Hispania Religiosum aliquem, aut nobilem, aut alia ratione insignem non posse comprehendere, nisi ex eiusdem senatus præscripto, missis ad eum indiciis & probationibus gestis, vti Palau confirmat.*

Azor. 167. *An sine Episcopo possint Inquisitores aliquem ad aburationem cogere, aut ferre sententiam rei absolutoriam. Primum negat Molina, secundum Azorius. Quid si dissensio sit suffragiorum inter Episcopum & Inquisitores? In Romana Inquisitione causa ad Papam remittitur, in Hispanica ad Inquisitionem supremam, auctore Molina.*

§.2. De confiscatione. Sanch. 168. *Cuinam applicantur Ecclesiasticorum delinquentium bona? In Hispanica Inquisitione Regio fisco applicantur, quia Rex aliunde Inquisitoribus prospicit. Sic Sanchez.*

Sanch. 169. *Debetur ne hæreticorum filijs sustentatio? De iure non debetur. In Hispania tamen solet illis prospici, vt filij minores apud matronas honestas collocentur, filij autem applicentur mechanicæ; qui verò per valetudinem, vel ætatem nequeunt laborare, ex misericordia tenuia alimenta accipiant. Sanchez affirmat.*

Sanch. 170. *Quando Inquisitores reuocant bona ab hæreticis post delictum alienata, tenentur ne emptoribus pretium restituant? Negat Vasquez appositè.*

Sanch. 171. *Qui contumaces fuere, id est, qui ter citati non comparuerunt, audiunturne comparentes postea? Assero ex Sanchez audiendos si post annum compareant, quoad suam personam, non quoad bona confiscata.*

§.3. De sollicitante Confessario. pal. 172. *Quidam Sacerdos Confessario amico mandat, vt sollicitet pro se pœnitentem: num huiusmodi mandans Sacerdos denunciandus sit? Minimè; quia verba legis pœnalis (vti ait Palau) non sunt extendenda.*

Fagund. 173. *Sacerdos quidam sit interpres Confessionis alteri principali Sacerdoti qui absoluturus est, huius ministerio Confessarius sollicitat pœnitentem: quæserim, num interpres Sacerdotum sollicitantium pœnas incurrat? Respondeo ex Fagundez non incurrare; quia potiùs ex parte pœnitentis se tenet.*

Pal. 174. *Quidam Sacerdos non habens facultatem audiendi Confessiones fingit se habere, & fœminam in Confessione sollicitat: est ne denunciandus? Ita planè; quia simplex Sacerdos potens absolueret de venialibus, aut de mortalibus aliàs confessoribus absolutè Confessarius est. Ex Palai doctrina.*

Examen II. De Tribunali S. Inquisitionis. 595

175. An sit denunciandus qui in Confessione à pœnitente
viti domum, ut eò adducat concubinam, vel pecunias dandas
meretrici? Denunciandum esse affirmo ex Palao; quia Bulla Palao.
pœnas decernit Sacerdotibus sollicitantibus pœnitentes ad in-
venientia siue inter se, siue cum aliis quomodolibet perpetranda.

176. Quidnam locus intelligendus est confessionarij nomine?
Non est opus esse locum ad hoc tantummodo ministerium
preparatum, ut aliqui volunt; quia decretum Gregorij ait,
in Confessario, aut in loco quocunque, ubi Confessiones Sa-
cramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo.
Per Confessionarium intelligitur locus qui huic solummodo
ministerio deseruit. Per locum autem ad audiendam Confes-
sionem electum quicumque intelligitur locus qui ex professo
aut per transennam ad audiendam Confessionem eligitur.
Itaque si adest simulatio Confessionis, quicumque locus ubi
Confessio exauditur confessionarium reputatur; vitiatum
etiam quicumque locus à simulatione Sacramenti. Monia-
lium locutorium communis locus est ad quemcunque ser-
monem instituendum; at si Confessionis adfit simulatio, con-
fessionarium est; confessionarium autem, si non adfit simula-
tio Sacramenti quasi communis sacer locus existit, quia de-
cretum illud non editum in loci sacri reuerentiam augen-
dam, sed in odium simulationis Sacramenti.

177. Si mulat fœmina confiter: sufficit ne, ut Confessionis
adfit simulatio? Minimè, nisi simulat Confessarius audire.
Quid si ratum ipse habeat simulationem? Non sufficit; quia
absolute non simulat. Quid autem si ipse iubeat, fœminam si-
mulare, ut in confessionario clauso, ubi Confessarius non vi-
detur, sed sola fœmina speciem referat Confessionis? Profe-
ctio simulatio fœminæ præcepta à Sacerdote, ipsius Sacer-
dotis simulatio est; unde sollicitans hoc habitu erit denun-
ciandus.

178. Aduocatur Confessarius ad lectum fœminæ agrotantis,
et simulans inibi audire Confessionem, sollicitatur. Denunciandus
est; quia in loco ad audiendam Confessionem electo, sollici-
tatur. Quid si fœmina agrotantem simulasset ad captandam
occasionem voluptatis ex pacto cum Sacerdote? Haud adest
Confessionis simulatio.

179. In Confessionario ipso Ecclesie collocato Sacerdos operi
sacrosancto vacat? Si non adest simulatio Confessionis ut cer-
tum est non adest, quia si aliquis testis adest, minimè opera-
bitur sacrilegio: denunciandus non est, tunc enim ex sa-
cilegio locus sacer violatur, non Sacramenti reuerentia.

180. *Fœminam ad Confessionem accedentem ante Crucis signum Sacerdos sollicitat, dilata in aliud tempus Confessione vel id facit, quando ex illa iusta causa non potest pœnitentem absolueret: an sit denunciandus? Ita planè ex Palao; quia sollicitatio saltem fit in confessionario aut simulatione Confessionis, aut per Confessionis occasionem.*

Pal.

181. *Statim post Confessionem Sacerdos in cubiculum ducit puerum, eum sollicitat chirographum Confessionis ei traditur: denunciandus ne? Maximè; quia teste Castro Palao, iste casus ratione dependentiæ Confessionem includit.*

Pal.

182. *Propter audita in Confessione fœminam Sacerdos à templo discedentem post aliquod temporis interstitium insequitur & sollicitat. Denunciandum non esse reor; quia non est illa immediata dependentia Confessionem includens. Quid si statim insequatur? Ratione dependentiæ Confessionem includeret, si esset insecutio illa consequens Confessionis, vt Chirographi traditio pœnitenti. At quia illa insecutio dependens non est, nullatenus includere Confessionem puto. Sacerdos rogauit fœminam, vndenam, eius domus adesset, aut dixit se inuisurum, & postea sollicitatit vel immediate insequens, vel post tempus accedens. Denunciandus non est, nisi animum futuram fœminæ ostendisset. Ipsa presumpsit sollicitationis gratia futura verba illa proferri. Si verba erant indifferentia, nec gestus inhonestus adfuit libidinis assertor iniquè fœmina iudicauit. Potuit enim tunc indifferenter loqui, & postmodum ex occasione illam sollicitare. Ex Castri Palai doctrina.*

Pal.

183. *Consensit fœmina sollicitationi: tenetur ne denunciare? Tenetur, ac si non præbuisset assensum, nec debet facti proprium delictum, nec ipsa aut Confessarius de hoc postquam interrogari. Quid si illa aut Sacerdos profiterentur? Tanquam impertinens ad Officium S. Inquisitionis haud est in acta referendum.*

184. *Audiu Confessarium fœminam sollicitasse, sed erat illi infirma notæ & fidei: teneor sub excommunicatione ne denunciare? Teneri te Castro Palao docet, etiamsi illud auditis sub secreti naturalis sigillo, ad boni scilicet communis abstructionem.*

Pal.

185. *Quoniam tempore denunciatio sit facienda? Respondeo ex Auila, & Fagundez, quocumque tempore durante toto anno; quia prius edictum durat, donec sequenti anno nouum promulgetur. Quid si negligentia Inquisitorum sequenti anno non promulgaretur? Teneretur quilibet sub mortali & excommunicatione nihilominus denunciare; quia citat Sacerdotes*

Auila.
Fagund.

acerdotes sollicitantes sint de hæresi suspecti, semper sunt denunciandi, Palao authore. Pal.

186. *Ignoravit quis edictum.* Si tam terminus præfixus contra quem denunciare tenebatur, expiravit: ubi id rescit, tunc tenetur, nisi infra similem terminum dierum, ac si tunc sibi edictum promulgaretur. Scio tamen *Suarium & Fillium* assentes statim teneri. Quod si ultra illum terminum obviatum impedimentum distulit, tenetur statim. Hæreo horum sententiæ; quia huiusmodi crimina ex dilatione denunciationis virus exerunt. *Præsumo me fore impotentem denunciare, quia absens ero.* Teneris pervenire. Suar. Filliuc.

187. *Si in ex viuis fœmina quantumvis honesta delatione haud esse Confessarium in carcerem detrudendum: requiro tamen num illa delatio sit sufficiens ad Inquisitionem?* Sufficiens planè est. Quod si inquisitione Confessarius levis admotus, & malæ vitæ deprehendatur, poterit etiam capi; at sine duplicata testificatione nunquam recluditur.

188. *Timet quis ea denunciatione graue damnum vitæ, famæ, vel bonorum in se vel in consanguineis.* Asserit *Fagundez*, tunc a denunciatione excusari. Metus huiusce ponderetur gravitas. Fagund.

189. *Possunt ne Episcopi de hoc crimine cognoscere?* Post Bullam Gregorij XY. possunt extra Hispaniam, in Regnis Hispaniæ minimè separati ab Inquisitoribus possunt cognoscere, authore *Molina*. Imò & in locis extra Hispaniam, licet possint Episcopi de causa cognoscere, non tamen ferre sine Inquisitoribus sententiam non tantùm condemnatoriam, ut ait *Molin.* sed nec absolutoriam, ut asserit *Azor.* Scio tamen Molinam de absolutoria sententia negare. *Lege Cast. Pal. tom. 1. tract. 4. d. 9. & Fagundez præc. 2. lib. 4. cap. 3. a quibus ferè omnia.* Molin. Azor.

EXAMEN III.

Circa materiam de virtute Spei.

CAPVT PRIMVM.

De Spei essentia, & Præceptis.

1. *Quid Spes?* Est virtus Theologica diuinitus infusa per quam certò expectamus futuram beatitudinem

598 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
per merita ex diuina gratia prouenientia. Profec̄dò donum
est Dei speciale, & ex parte eius spes est certa, & infallibilis;
secus autem ex parte hominis; respicit enim illa cooperatio-
nem nostram.

2. *An prima fides?* Ita planè, mox spes; quia non possumus
sperare quod non credimus.

3. *Quoniam sunt praecepta spei?* Quatuor. Primum est be-
titudinem expectare; quod quidem naturale est, supposito or-
dine supernaturalium Ordine; quia creatura rationalis ex
ipso, quod beatitudinem non habet, eam ex rei natura debet
expectare. Secundum est, Dei supplicium timere; quia spes
vltimi finis, ac timor aeterni supplicij sunt quasi prima vna
honestæ principia. Tertium, non desperare de beatitudinis
consecutione. Quartum denique non praesumere consequi
illam indebitè, hoc est absque meritis.

4. *Quandonam hæc obligent praecepta?* Quæ sunt affirmatiua
non semper obligant, sed in casibus. 1. Quando homo ex pro-
prio actu iustificatur saltem primo. 2. Quando grauior et
praesumptione tentatur. 3. Quando desperationis, aut praes-
umptionis crimine maculatus quis est, vt ad iustificationem
redeat debet sperare, & timere. 4. In sententiâ quorundam
quando orandi necessitas occurrit; quia inefficax sine spe oratio
ad impetrandum. Profec̄dò quæ sunt praecepta negatiua
semper obligare affirmo.

5. *Quotuplex timor?* Duplex, Seruilis, & Filialis, hic ex
timore pœnarum non exoritur; sed ex amore Dei; ille autem
ex pœnarum horrore.

6. *Est ne speciale timoris praeceptum?* Probabilius existimo
non adesse, sed eodem praecepto imperari timorem, ac reli-
quæ virtutes præcipiuntur, quo quidem timore homo à
transgressione præceptorum circa alias virtutes liberatur.

CAPVT II.

De Peccatis aduersus spem.

7. *Quotnam sunt Peccata aduersus spem?* Quatuor, scilicet
Omissio spei cum habenda sit, Omissio timoris de-
bito tempore, Desperatio, & praesumptio.

8. *Quaeso Praesumptionis originem assignes.* Frequentiùs
quidem ab infidelitate exoritur, & ad eam Dei tentatio re-
ducitur.

9. *Quis*

9. Quid est Deum tentare? Se quemuis exponere sine necessitate Martyrio. Defensionem ex exitalibus, aut periculosis mediis procurare. Maleficiis aut incantationibus spem adhibere. *innocentia*

10. Mortalis ne, an venialis Dei tentatio? Deum tentare etiam tacite in gravi materia, aut alio mediante, aut immediate, sine speciali inspiratione, aut reuelatione, mortis discrimini se exponendo sine necessitate, vel gravi in ægritudine ordinaria medicamina respuendo, mortale est; veniale autem, quando Deus in leui materia, aut sine plena deliberatione tentatur.

11. Quoddam peccatum est in creatura spem collocare? Crimen est contra spei virtutem, nisi simul in Deo ac creatura spes collocetur, primariò quidem in Deo, secundariò autem in creatura quatenus simul confert ad beatitudinem consequendam.

12. Differt quis pœnitentiam usque ad mortem spe venia obrinenda: peccat ne contra præceptum spei? Potius peccat contra præceptum pœnitentiæ; quia hic tantùm differt confessionem.

13. Fit alicui reuelatio damnationis sue: debet amplius sperare? Imò desperare sine mortali culpa potest, modò damnatio non reducatur ab eo in omnipotentia, vel misericordia Dei defectum; quia impossibile est sperare id quod non est possibile, nempe allocationem beatitudinis supposita certa damnationis reuelatione.

EXAMEN IV.

Circa materiam de Charitate ad Deum.

CAPVT PRIMVM.

De essentia, & Præceptis Charitatis.

1. Vid est Charitas? Virtus Theologica à Deo infusa, qua Deum propter se ipsum, & suam bonitatem super omnia diligimus; & reliqua omnia propter Deum. Datur enim amicitia supernaturalis inter Deum & hominem, fundata quidem in quadam veluti hominis eleuati per gratiam æqualitate.

P p 4

2. Est

2. *Est ne Charitas virtutum omnium perfectissima?* Ita equidem; quia per se proximè & adæquatè Deum contingit.

3. *Quotuplex Charitas?* Duplex est, erga Deum & erga proximum. Hac quidem quinto in examine euoluetur; de illa in præsentia.

4. *Quommodo in hac vita Charitas augetur?* Per actus ex charitate elicitos, ac imperatos; quia per bona opera propria, aliarumque virtutum in gratia gesta augetur; & per actus intensos, (imò, secundum Suarij opinionem, remissionem) accepit incrementam.

5. *Minuitur ne Charitas per culpa venialis multiplicationem?* Posset Deus facere, vt per peccata venialia minueretur quia nec repugnat, nec contra iustitiam esset. At de facto minimè per venialia remittitur. *Num per accidens ob veniale minuatur?* Non repugnat; peccatum enim veniale oblati potest, ne Deus plus charitatis animo impendat. *Amittitur ne, an remittitur per culpam lethalem?* Omnino amittitur certum est.

6. *Ad quam ex charitatis præcepto tenemur?* Debemus Deum super omnia diligere saltem appetitiuè, cuiuslibet dilectioni hanc præferendo.

7. *Potest ne præceptum charitatis impleri ab ijs qui in peccato mortali existunt?* Minimè; qui præcipuè est supernaturale, & requirit hominem in gratia existentem. Neque enim qui creaturæ hæret in mortali constitutus Deum super omnia diligere potest.

8. *Quoniam tempore per se obligat præceptum charitatis ad Deum?* Mitto sententiam *Azori* octo tempora assignantis; & *Sanchez* vnicum. Sequor autem *Henriquez* tria ad præceptum hoc tempora præscribentem. Primum quidem est morale principium vsus rationis. Secundum, mortis articulus. Tertium tempus vitæ intermedium saltem singulis quinquenniis. Addo ex *Filliucio* probabile esse non quinquenniis singulis rigorosè obligare, sed sapientum arbitrio.

9. *Quoniam autem tempore idem charitatis præceptum per accidens obligat?* Primò quidem in mortis spiritualis periculo, quod aliter vitari non possit. Deinde ad vsum Sacramentorum passiuum, cum Confessarij copia non adest; & actiuum, cum non vult Sacerdos confiteri, quia non obligat confessionis præceptum. 3. *Quoniam obligat contritio.*

4. *Quando operi extraordinario Martyrio scilicet opera impenditur.*

CAPVT II.

De Peccatis contra Charitatem ad Deum.

10. **Q**uoniam sunt contra Charitatem crimina? Duo, commissionis vnum, alterum omissionis. Commissionis quidem Dei odium appellatum, cum quis ob inevitabiles tartari pœnas vellet Deum non esse; quo quidem odio Demones ac damnati homines accenduntur. Omissionis autem, vel quia Deus haud ea ratione diligitur, ac debetur; aut quia amatur ob pœnarum inferni euitationem; aut propter bonum creatum; aut quia non amatur quantum debet amari; seu tempore quo amandus est.

11. **Q**uidnam est Schisma? Vitium oppositum Charitati. Separatio quidem ab vnitatem Catholicæ Ecclesiæ, & eius capite Summo Pontifice. Profectò non est schismaticus quicumque Summi Pontificis præcepto recusat obedire; quia vt schismaticus sit, necessarium est contra Pontificem, vt Ecclesiæ caput, rebellare. Nec schismaticus est, qui Papæ recusat obedire, quia putat illegitimè electum. Nec, propriè loquendo, qui ab obedientia sui Episcopi recedit.

12. **Q**uoniam pœnis schismaticus subiacet? Eisdem ac Hæreticus, excommunicationi scilicet, priuationi iurisdictionis, inhabilitati ad Beneficia obtinenda, obtentorumque priuationi, necnon irregularitati.

EXAMEN V.

Circa materiam de Charitate ad proximum.

CAPVT PRIMVM.

De præcepto Charitatis ad proximum.

1. **Q**uoniam tenemur diligere ex præcepto Charitatis? Nosmetipsos, proximos, Angelos bonos (malos solummodò quoad naturam) gratiam, & virtutes, tanquam rem amici.

2. **Q**uoniam modo à nobis proximus diligendus? Sicut nosmetipsi.

602 *Moral. Theologia Tract. V. Virtutes,*
metipſi. Porro particula præcepti huius: diliges proximum
tuum *sicut te ipsum*, non ſignificat æqualitatem, ſed ſimili-
tudinem; vt quemadmodum quis ſeipſum diligit propter
Deum, ſic etiam à me proximus propter Deum diligatur
quemadmodum mihi bona, non mala exopto: proximo ſic
exoptem, ſed non ad æqualitatem.

3. *Quoniam tempore hoc præceptum obligat?* Vt negatiuum
eſt, ſemper obligat. Vt affirmatiuum, aliquibus in caſibus,
cum ſcilicet tenemur proximo ſeu ſpiritualiter, ſeu tempori-
liter benefacere.

4. *Præceptum ne, inimicos diligendi?* Ita planè; quia proxi-
mi noſtri ſunt. *Quoniam modo amandi?* Haud eos ex generali
proximorum dilectione excludendo. Oſtendendo illis com-
munia ſigna amicitia; nam ſpecialia amoris documenta non
ſunt ex præcepto, ſed ex conſilio, niſi aut exitandum eſſet
ſcandalum; aut tempus extremae neceſſitatis aſteſſet; aut ini-
micus ex corde veniam præcicaretur; aut probabiliter ſperaretur
fore, vt ſpeciali amoris documento exhibitio ſpiritualis
illius ſalus acquireretur. Illicitum quidem eſt ſalutanti ini-
mico reſalutationem non præcari, aut iubere duos ſaluos
tertium inſalutatum relinquere, quia inimicus eſt. Et genera-
liter communia ſigna amoris inimico abnegate peccatum
lethale eſt, modò non excuſet aut materiae paruitas, aut ma-
ioris boni deſiderium, v.g. vt corrigatur.

5. *Teneor ne inimico ignoſcere ſatisfactionem?* Minime
quia tenetur ille eam dare, licet non exigatur. Nec quidem
aliquando licitum erit ſatisfactionem ignoſcere, v.g. ſi in
damnum tertij, vxoris, filiorum venia illa recidat. Porro
huiusmodi ſatisfactio aut pecuniaria, aut pœnalis exigenda
non eſt vindictæ prætextu, ſed zelo iuſtitia.

6. *Teneor ne cum inimico pacem inire?* Ita quidem, quando
ſatisfactionem offert, & ſufficiens tempus fuerit tranſactum.
Monuerim plerumque non expedire ad ſatisfactionem iuſti-
tiae etiam in foro exteriori ſupplicium expetere, ob ſcandalum
ac vindictæ ſupplicium periculum

7. *Qui iniuriam alteri intulit, debet ne veniam ab eo præcari?*
Debet quidem, ſi ſit ex notis, & per ſe aut tertium poſſet illi
præſtare; quia ſic iuſtitia ratio exigit.

CAPVT II.

De ordine seruando circa proximi charitatem.

8. **T**enemur ne prius proximo, quàm nobis in spiritualibus bonis occurrere? Prius sibi homo, quàm proximo debet; quia veræ charitatis illa regula est, proximum amare sicut te ipsum; ergo amoris proximo impendendi norma proprius amor est.

9. Licet ne, ad tempus velle carere beatitudine ob spiritualem proximi salutem? Licet modò peccatum nullum adsit.

10. Circa temporaria autem bona occurrendum ne prius mihi an proximo? Tibi occurrendum, Scio tamen posse te exponere probabili vitæ discrimini, vt proximum eripias ab euidenti occasione moriendi. Vnde pestis tempore, aut grauis ægritudinis laudabile admodum, ægotantibus inferuire.

11. Tenebor ne in spiritualibus bonis occurrere prius proximo, quàm mihi in temporalibus? Ita quidem. v. gr. si tempore pestis quis sine confessionis Sacramento esset moriturus, aut si puer non baptizatus ad necem duceretur: tunc vitæ propriæ periculo debeo tantæ necessitati consulere; quia charitas plus spiritualibus, quàm temporariis bonis addicta est.

12. Quando non adest extrema necessitas, sed tantùm grauis, quidnam Pastores prestare debent? Oues tueri, quas deserere minimè possunt nisi mercenariorum pœnâ. Qui autem Pastoris munere non fungitur, quando periculum vitæ non adest, debet ex charitate procurare proximo spiritualem salutem; attamen cum vitæ periculo, aut grauis damni non tenetur.

13. Quid si egenus sit persona publica, aut aliqua Communitas? In spiritualibus bonis mihi prius occurre debeo: in temporalibus prius personæ publicæ aut Communitati; quia proprium bonum commune est. **seruit**

14. Diligendus ne vnus magis, quàm alius ex charitate? Ita quidem & interiori, & exteriori affectu; quia quidam coniunctior est amanti, quidam Deo, qui obiectum formale est charitatis: vnde ardentius quis amandus quò propinquior duplici huic dilectionis principio. Maior tamen necessitas semper maiori sanctitati, aut propinquitati præferenda est; tota enim huiusce præcepti obligatio ex necessitate pendet. **Necessitas aequalis est. Sanctior minùs sancto præferatur. Pro-**
pinquus

604 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
pinquus adest iustus quidem, & non propinquus sanctior. Car-
ris paribus maior sanctitas, maiori propinquitati est præfe-
renda, ex parte obiecti. At ex parte amantis maior propinqui-
tas potest maiori sanctitudini præferri, adeò, vt licet sanctio-
ri maius bonum cupiamus, propinquiori ardentiori desideremus
affectu. Porro quoad bona propinquo debita; v. gr. longam
vitam, filios, &c. hic præferendus est sanctiori; quod
bona verò sancto debita, v. gr. plus gratiæ, ac meriti, &c. Sa-
ctiorem propinquiori præferendum affirmo.

15. *Rogo, an spiritualiter propinquiores debeant à nobis plus
diligere, quàm propinquiores carnaliter?* Ita quidem; quia prop-
inquiores sunt Deo, qui est obiectum charitatis. Admonu-
rim hoc intelligendum esse ex parte obiecti; nam ex parte
diligentis, & loquendo absolute propinquior sanguine est
præferendus; quia hæc propinquitas carnalis in natura fun-
data firmior est quàm spiritualis, quæ cum gratia solet amitti.
Vnde prius debes patri carnali, quàm spirituali succurrere
& prius fratri carnali, quàm spirituali in extrema spiritali
necessitate; ac extra necessitatem extremam prius spiritali
egestati patris, aut fratris spiritalis, quàm carnalis succur-
rendum, vt disertè *Valentia*.

16. *Amici strictiores præferendi sunt sanguine coniunctio-
bus?* Minimè; quia coniunctio amicitiae non est tam strictè ac
propinquitatis, prævalente natura.

17. *Propinquorum, aut affinium eiusdem speciei exprime dile-
ctionis ordinem?* Coniunctiores quidem præferendi, plus con-
sanguineus, quàm affinis; plus pater quàm mater; plus mater
quàm filius; plus parentes, quàm vxor; quia maiora ab illis
munera accepimus. Scio tamen filium posse vxorem tam
coniunctam teneriori affectu, quàm parentes prosequi. Quæ-
nam culpa est huiusmodi Ordinis violatio? Tantùm esse venia-
lem iudico; quia excessus notabilis minimè est.

CAPVT III.

*De effectibus externis Charitatis, & primum de cor-
reptione fraterna, quam spirituales elemo-
synam vocitauero.*

§. I.
*Fraterna
correptio
nis causa*

18. *Q*uidnam fraterna correptio? Est quædam proximi
admonitio, qua nitimur eum à peccato ad virtutem
reducere.

Examen V. De Charitate ad proximum. 605

rem, ex misericordia, reuocare. Obligat ex naturali ac diuino iure ex genere suo sub mortali etiam infideles; quia naturale præceptum est.

19. *Ut obliget, quanam requiruntur conditiones?* Tres quidem, peccati scilicet notitia; correctionis spes, temporis, ac personæ opportunitas.

20. *Quanam sit fraternæ correctionis materia?* Necessaria quidem, peccata mortalia, sufficiens autem venialia delicta, nempe sub veniali.

21. *Quanam huiusce correctionis lege tenentur?* Cuncti homines rationis compotes, etiam infideles; quia ex iure naturali. Strictiori tamen obligatione tenentur Prælati, quàm consubditi, non solum ex iustitia ob proprium munus, sed ex ipsius ratione charitatis.

22. *Tenentur ne corripere alios, qui in eadem delicti damnatione sunt?* Nullus quidem à præceptorum diuinorum obligatione eximitur. Et quidem laudabiliter etiam in peccato existens reprehendit; quia sola Sacramentorum administratio ministrum constitutum in gratia requirit.

23. *An omnes debeat reprehendi?* Ita planè; omnes enim diligere tenetur homo, ex ipsius lege naturæ. *Prælati ne à subditis sunt reprehendendi?* Potiori ratione quàm à non subditis, modò debita adsit reuerentia. *An corripiendi excommunicati, hæretici, ac publici delinquentes?* Ita, si speretur utilitas quia ad hoc munus haud est cum illis communicatio prohibita. *Quoties autem proximus est reprehendus?* Quoties delinquentis superatur utilitas.

24. *Tres adhibitas percurre conditiones, ac primùm peccati notitiam expende: Quanam notitia requiritur, & sufficit, ut ad corrigendum teneamur?* Necesse non est certam omnino esse, sufficit probabiliter & moraliter. Prælati quidem ob solam suspicionem debet magna prudentia adhibita subditi crimen inquirere, ut reprehendat; secus qui Prælati non est; quia fracti irrogaret iniuriam.

§. 2.
Notitia delicti corripiendi.

25. *Si periculum est dubium?* Prælati potest, & debet carere subditum, minimè qui subditus est, nisi dubium illud crimen in damnum tertij graue posset redundare, v. gr. in Principem proditio.

26. *Conditio secunda erat fructus expectatio. Tenemur ne corrigere quando fructus non speratur.* Si de fructu dubitas, quia non corrigetur proximus, corripere eum; si, quia insolentior exsurgat, melius eligatur: modò in mortis articulo hæc dispositio non fiat, securius enim tunc proximum reprehendi.

§. 3.
Fructus ex correctione.

minus malum

27. Maius

27. *Maius timetur malum.* Hoc in casu lex correctionis non obligat.

§.4. *Oppor-* 28. *Tertia conditio erat opportunitas temporis, aut persona:*
tunitas *quam opportunitas requiritur?* Quando credis proximum
correp- peccaturum, si non carpis, tunc est tempus ad correctionem
tionis. opportunum.

29. *Maior commoditas speratur.* Licet differre, præcipue si ex dilatione feruentior conuersio expectaretur.

30. *Obligat ne graui vitæ aut bonorum iactura?* Prælatus obligatur licet non adsit extrema necessitas, modo sit spes correctionis. Qui subditus etiam est non tenetur, nisi correctio esset simpliciter necessaria, v.g. si finis vitæ proximi instaret, quando differri non potest correctio; quia spirituale bonum proximi meo temporario est anteponendum. *Omissis quis id bona fide.* Non deliquit; quia voluntatem contrariam præcepto non habuit.

31. *Qui reprehendendus est, ad eum correptione sauciabitur, ut sit aut morte, aut graui ægitudine afficiendus: potest ne tunc correptio omitti?* Non propterea correctione recedendum; quia spiritualis salus temporario incommodo cui libet anteponenda. *Excusatur ne à reprehendendi obligatione particularis persona præsentis Prælato?* Minimè; quia si Prælatus non reprehendit, idem præstare ex charitate teneor.

32. *Quo ordine correctio fraternalis peragi debet?* Evangelico planè iuxta Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripueum inter te, & ipsum solum, &c.* Clam corripendus: si illa admonitio non sufficiat, Prælato nuncietur, postquam coram vno aut duobus testibus correptus ille, haud se ad meliorem frugem recepit. Porro, hic ordo omnibus in criminibus etiam in solum Deum commissis seruandus est.

33. *Quo publiciter potest crimen Prælato declarari?* Duplíciter, aut denunciatione, aut accusatione: huius finis est bonum commune, illius autem correctio, delinquentis: huius materia manifesta delicta, illius verò occulta peccata, quæ solus norit denunciator.

34. *Quando non obseruandus est correctionis ordo, sed annunciandum delictum Prælato, prius quàm moneatur delinquens?* Quando crimen est publicum: quando licet occultum, est tamen in communitatis detrimentum: quando apud sapientiores ex eo maius damnum exurgit, quàm erit famæ proximi delinquentis.

35. *Quid in hæresis delicto?* Quando probabiliter de hæretici pertinacia dubitatur, clam prius admonendus est. Ar si de

Examen V. De Charitate ad proximum. 607

de eius pertinacia constat, immediatè debet denunciari; hæ-
reticis enim aduersus commune bonum est. Vnde qui omise-
rit, grauius delinquit. Idem dicendum de aliis grauius con-
tra commune bonum delictis, nempe latrociniiis, monetæ fi-
ctionibus, &c. *falsationibus*

36. *Mihi constat proximum voluntatem habere, quodlibet
suis peccatum extra confessionem apparens Prælato manifestari
à cognoscente, uti paterna donetur medicina: teneor ne ordinem
correctionis obseruare? Non teneris; quia ob commune bo-
num potest quis iuri suo renunciare. Valentia id sex argu- Valent.
mentis confirmat, ostendens licitè posse quacunque in Reli-
gione id recipi statutum, quemadmodum sanctè in nostra
est Societate receptum.*

37. *Post primam admonitionem proximus emendatur: de-
nunciandus ne? Denunciari non potest; quia id ad corre-
ctionis finem necessarium non est.*

38. *Tenetur ne corrigens post monitionem primam testes
adhibere? Probabilius est teneri, si inde utilitas speretur: nec
denunciandam culpam Prælato nisi post testis accessionem;
quia à Christo ordo præscriptus seruandus, modò non sint
crimina aliis exitialia, v.gr. luxuriæ, quando ex testium ac-
cessionem fructus non speratur. Profectò post testium indu-
ctionem denunciandum Prælato crimen & ut patri, & ut iu-
dici, prout oportuerit.*

39. *Potest ne Prælatus subditum ob crimina sic cognita pu-
nire? Si per modum fraternæ denunciationis agnoscit, haud
potest punire iuris pœnis, sed uti paterna præscribit charitas.
Secus planè, quando per ^{accu-} denunciationem accepit.*

40. *Quonammodo obligant edicta, quæ publicantur in deli- §. 6.
torum denunciationem? Fraternæ charitatis ordine seruato. Edicta.
Qui quidem ordo ipso in edicto non exprimitur, quia ple-
rumque delicta in edictis expressa sunt contra commune bo-
num, vnde immediatè debent Superiori annunciari.*

41. *Peccata illa sunt omnino secreta. Edicta in conscien-
tia non obligant, nec ligat censura ordinem charitatis læ-
dens. At obligant omnino, & ligat excommunicatio in ma-
nifesto crimine, & in eo, cuius aliqua infamia, aut clamorosa
insinuatio præcessit. De edictis tamen Inquisitionis proprio
in loco differui.*

CAPVT IV.

De secundo effectu charitatis, nempe de Eleemosyna corporali.

§. I. 42. *Præceptum Eleemosyna.* **Q**uid est Eleemosyna? Opus, quo datur aliquid indigenti ex misericordia. Actus enim huius virtutis est. Quoruplex illa? Duplex equidem, spiritualis, & corporalis; quælibet harum in septem actiones subdiuiditur, ad quas reliqua opera misericordix minus peruia reducuntur.

43. *An præcepto teneamur Eleemosynæ operam dari? Præceptum adest naturale & diuinum. Quando in hoc oblige præceptum? Vt respondeam, præmitto necessitatem Extremam, Grauem, Communem. Extrema est, cum quis probabili in periculo mortis corporalis, seu spiritualis constituitur, & filiam prostituendi, &c. Grauis, cum adest probabile grauis damni temporalis, aut spiritualis periculum. Communis, cum necessitas ordinaria est, v. gr. mendicare, &c. Præterea præmittendum, bona vitæ necessaria ea esse, quæ ad eius conseruationem requiruntur: superflua autem ea, sine quibus subsistere potest. Item necessaria statui ea bona sunt, sine quibus decenter conseruari non potest Princeps, Marchio, Dux, Eques, Consul, Mercator, &c. Superflua illa, sine quibus ruetur status. Igitur respondeo quæstioni teneri nos eleemosynam exhibere in necessitate extrema ex rebus vitæ superfluis, licet statui sint necessaria; quia proximi vita superflua mei status decentiam.*

44. *Extrema hæc necessitas tenet personam publicam non-biliter bono communi necessariam. Tenemur etiam vitæ necessaria exhibere, si superflua non sufficiant; quia totius saluti salutis partis est præferenda.*

45. *Non adsunt pauperes. Nulla est obligatio eleemosynæ. Hic & nunc egeno succurrere non possum. Non tenentur necessitatem ignoro. Non debes succurrere. Noui quidem necessitatem, sed cui ab alijs occurritur. Sufficit: secus si probabiliter iudices ab alijs pauperes subsidium non accipere.*

46. *Tenemur ne exhibere superfluum vitæ & status pauperi, cui deficit necessarium ad status decentiam, licet habeat ad vitam necessaria? Aliqui asserunt hoc in casu de consilio, non de præcepto eleemosynam esse. Ego autem sum Azorio iudico esse de præcepto; quia huiusmodi defectu*

defectu laborantes absolute graui in necessitate consti-
tuuntur.

47. Qui vite & statui habet superflua, tenetur ne commu-
nibus necessitatibus subuenire? Probabile est teneri; probabi-
lius non teneri; aliàs enim pauci diuites salutem conseque-
rentur. Attamen assero diuites qui superfluis vitæ & statui
abundant, grauius delinquere, si aliquam eleemosynam
communibus necessitatibus non elargiuntur.

48. Superflua ad status opulentiam retinent, aut exadifican-
da Templis impendunt. Opulentia status in communi necessi-
tate non excusat, extractio Templi non excusat in graui.

49. Sufficit ne mutuum pauperi exhibere? In necessitate ex-
trema simpliciter, qua constitutus pauper non habet nunc
unde viuat nec sperat, absolute subsidium est donandum. In
necessitate autem secundum quid, qua si caret pane, abundat
pecunia; si nunc eget, scit superuenturam abundantiam, suffi-
cit mutuum dare; quia sic sufficienter præsentì necessitati
occurritur. Profectò generaliter loquendo cum eleemosyna
ex præcepto obligat, non sufficit mutuare; quia eleemosyna
sine donatione non est.

gesturum

50. An teneatur restituere, qui eleemosynam elargitus non
est, quando debuit? Qui ex officio tenebatur, v. gr. Prin-
ceps, restituere tenetur, quia debebat ex iusticia; reliqui non,
quia ex misericordia, quæ restitutioni obnoxia non est, te-
nebantur.

§. 2.
Ex
queis-
nam bo-
nis elee-
mosyna
facienda.

51. Ex queisnam bonis agenda eleemosyna? num ex alienis
bonis? Possunt, & debeo, quando proximus extrema in neces-
sitate constituitur, nec aliunde subest, quo succurram; quia
tunc bona hæc communia censentur. Porro in graui, aut
communi necessitate idem præstari potest ex consensu domi-
ni rationabiliter præsumpto.

52. Quid in communi necessitate de bonis communibus mihi
& alijs, aut communitatis alicuius? Non posses ex his pauperi
dare sine aliorum consensu aut expresso, aut præsumpto; quia
aliàs alteri cuique iniuria irrogaretur.

53. Possunt exhibere eleemosynam de proprijs bonis turpiter
acquisitis? Si ipsa acquisitio iniusta est, v. g. furtum, aut vlu-
ra, ludus fallax, simonia, &c. non potes. Si non est iniusta
ipsa acquisitio, licet adfuerit luxuries, homicidium, sententia
iniusta, &c. potes planè; quia hoc in casu dominium acqui-
ritur, secus in illo.

§. 3.
Quinam
possint
eleemo-
synam
facere?

54. Quanam personæ generaliter possunt eleemosynam exhi-
bere? Omnes qui dominium, ac plenam administrationem
suorum

Q. 9

suorum

610 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
suorum bonorum habent, aut horum expressum aut præsum-
ptum consensum habent.

55. *Filius familias sum.* De bonis castrensibus, vel
quasi potes; minimè autem de bonis paternis, sine eius con-
sensu.

56. *Laboro seruitute.* Non potes de domini bonis eleemo-
synam facere nisi in extrema necessitate constituto; aut sine
domini consensu saltem interpretatiuo, aut nisi ex portione
propria quotidiana detraxeris; aut donò ex ludo aut aliter
acquiseris. Ego equidem iudico ad exiguam eleemosynam
etiam ex bonis domini consensum eius præsumi.

57. *Religioso sum instituto addictus.* Qui administrationi
facultatem incumbis, aliqualem eleemosynam exhibere po-
tes; secus qui non administras: nisi quando iter agis; aut in
gravi necessitate cum spe rati habitationis Prælati; aut quando
extra claustra degis.

58. *Quid de vxoribus?* De bonis paraphernalibus, hoc est
ex his, quæ ultra dotem, cum matrimonium iniuere, pro-
priis vsibus reseruauerunt: aut ex iis, quæ ex hereditate, aut
donatione obueniunt quo tempore durat coniugium, possunt
eleemosynam exhibere. Item potest vxor, quando bonorum
administrationem habet, modò non plus elargiatur, quam
vir elargiretur. Vel quando detraxit à sumptu ex his, quæ ab
absenti marito insumenda percepit. Vel quando ex propria
acquirit industria, modò familiæ sustentatio detrimentum
non patiatur. Vel quando ea largitur, quæ femina eius-
dem qualitatis, & status communiter assolent elargiri, mo-
dò de contraria voluntate mariti non constet. Vel quan-
dò eleemosynam gerit ob eiusdem coniugis spirituale com-
modum.

59. *Quæenam eleemosyna peragenda sit?* Cunctis egenti-
bus. Inter quos coniunctiores cæteris paribus sunt præfe-
rendi: meliores planè, utiliores, plus egentes, quem admo-
dum de charitate differabamus.

§. 4.
Clerici Beneficiarij obligatio ad eleemosynam.
60. *Clerici Beneficijs Ecclesiasticis fruuentis obligationem ex-
primas.* Profectò hi bonorum patrimonialium verum domi-
nium habent sicut laici, possuntque pro libito disponere. Eo-
rum autem quæ in sustentationem congruam eis de bonis
Ecclesiæ conferuntur, etiam habent dominium. Porro tam
libera sunt hæc ad sustentationem bona collata ab obliga-
tione eleemosynæ, quam patrimonialia; quia iusta est labori
merces. Enimuerò eorum, quæ post cõgruam sustentationem
superfluunt, probabile est non habere dominium, deberèque
operibus

pericipiis impendere sub onere restitutionis: sed probabilius reputo cum *Lessio*, & aliis eorum absolutos dominos esse; nec obnoxios restitutioni futuros, licet ea prophanè expendant; sed tamen graui crimine illigari, quia graue quidem Ecclesiae præceptum transgrediuntur, de quo *Trident. sess. 25. ca. de Reform.* Vnde colligo teneri superflua illa pauperibus exhibere, inter quos, *Toledo* authore, possunt propinqui præferti, accipientes quidem plus cæteris etiam in status incrementum, non solum iuxta qualitatem eorum, sed & iuxta dantis Episcopi, Pontificis, Parochi qualitatem, etiam ex Maioratus, aut vinculi institutione, modo absit scandalum, & notabilis fugiatur excessus.

CAPVT V.

De vitijs Charitati oppositis.

61. **R**ecense vitia Charitatis virtuti opposita. Ad numero, §. 1. Odium, Inuidiam, Acediam, Discordiam, Rixam, seditionem, scandalum. Ex quibus inuidiam, & acediam proprio in loco disseruimus.

62. Quid Odium? Est auersio voluntatis ab eo, quod æstimatur, vt malum.

63. An Dei odium dari possit? Ira quidem tanquam materialis obiecti, ex eo quod ab eo fugit voluntas tanquam re quodammodo homini mala, non in se ipsa, sed in aliquo effectu, v.g. in æterna pœna, qua damnatos flagellat.

64. Potest ne proximus in se odio haberi? Potest, non solum quo peccator est, essentia salua, (quod licitum ac laudabile est) sed quo homo est ratione mali quod causat.

65. Odij Dei ac hominis prædictum odium quàm graue delictum? Odium Dei peccatorum maximum, proximi autem grauius; at si respiciatur damnum proximo illatum, ex hoc capite non est grauius delictum, grauius enim est homicidium odio; quia plus ei homicidium nocet. Porro ex genere suo proximi odium mortale est, ex paruitate materiae veniale. Odium autem Dei semper lethale, specie quidem distinctum ab illo, & ideo in confessione distinguendum. §. 2.

66. Quid est discordia? Dissensio voluntatis à voluntate proximi circa bonum diuinum, vel humanum, quod quis tenetur velle ex charitate. Mortalis quidem est ex suo genere, & propter supra assignatas rationes potest esse venialis.

Q 1 2

67. Quidquam

67. *Quidnam contentio?* Altercatio verborum cum proximo contra veritatem ad eam impugnandam. Ex genere suo mortalis, &c.

68. *Rixa quid?* Pugna priuatarum personarum ex mortali ira concitata. Proximam eius causam iram esse liquet. Ex parte aggredientis semper est ex suo genere mortalis; ex parte verò patientis potest nullum esse peccatum, sed frequentius veniale est.

69. *Quidnam est seditio?* Ciuium dissensio. Speciale crimen contra charitatem. Quod si fiat, vt ciuitas ex obedientia Principis abstrahatur, crimen est læsæ Maiestatis; si autem ad deponendum Magistratus solummodo, seditio est. Porro contra Tyrannum nec peccatum est, nec proprie seditio, quia tyrannica gubernatio ad commune bonum non dirigitur.

§. 3.
Scandalum.

70. *Quid est scandalum?* Dictum, vel factum præbens alteri ruinæ occasionem. Duplex planè, actiuum & passiuum. Actiuum est, vel quando expressè aliquis intendit peccandi exhibere occasionem: vel quando præter intentionem huiusmodi datur occasio. Passiuum autem vel quando datur alicui, & paruulorum scandalum vocatur: vel quando non datum accipio, & Phariseorum scandalum dicitur.

71. *Quodnam peccatum?* Actiuum certè est ex suo genere mortale, quando autem fit præter intentionem, tunc est peccatum, cum qui exhibet, potest & debet proximi ruinam impedire. Passiuum autem erit mortale, aut veniale eius speciei cuius qua peccatum ad quod trahit.

Valent.
Sanch.

72. *Licet non habeam ruinæ proximi expressam intentionem, tamen iudico, probabiliter me à causâ alteri cadendi futuram occasionem: an speciale scandali peccatum?* Affirmat Valent. probabiliter. Sentio cum Sanch. asserente tunc solummodo esse speciale scandali peccatum, cum proximi intenditur ruina. Admonuerim tamen me teneri in confessione aperte circumstantiam illam, scilicet fecisse, aut dixisse id, ex quo probabiliter proximo ruinæ causam dari existimabam.

73. *Quandonom scandalum actiuum ex suo genere erit mortale?* Quando quis tenetur ab illo abstinere, quod proximo est occasio ruinæ. Porro ex leuitate materiæ etiam tunc veniale.

74. *Quidnam est schisma?* Peccatum contra charitatem, de quo supra. Queis addò tripliciter posse committi: aut sola voluntate, aut voluntate executioni mandata, aut opere quidem, sed plene, aut minus plene expressè.

peccato. Vnum est illud in proximum grauissimorum criminum. Quod si manifestum sit, iurisdictionis amissionem causat.

CAPVT VI.

Praxis circa materiam de Charitate ex Societatis IESV Doctores.

75. Possunt ne Religiosi occulta fratrum crimina superiori S.I. prudenti deferre tanquam patri, absque premissa occurrence De correctione? Minimè, nisi contrarium sit cautum, vt in no- ptione correctione sua Societate. Tannerus 2.2.d.2.9.5.dub.5.n.106. fraterna.

76. Quanta est precepti correctionis (preceptum puto esse Tann. illud: Si peccauerit in te frater tuus, non consilium mei Magistri Petri Hurtado de Mendoza venia, asserentis esse consilium 2.2.d.163.sect.5.9.207.) obligatio? Obligat sub mortali Mend. per se loquendo. Coninch.d.28. dub.4.n.14. Conin.

77. Ordinem in correctione seruandum à Domino acceptimus. Delinquens secreto monetur, si delictum sit occultum: coram testibus corrigitur, si priuata monitio non profuit, Prelato denunciatur: rogo autem, an presertim ordo sub precepto cadat? Negat Maldonatus doctissimus ad cap. 17. Luca. Contestatur Hurtado de Mendoza citat. Sed cum multis Hurt. aliis assero ordinem illum sub precepto cadere. Vnde quan- Mend. do prudenter iudicas primum gradum prodesse posset delinques mortaliter graui in re, incipiens à secundo; vel à tertio relictis prioribus: nisi talis circumstantia adfit in persona corripienda, aut cui reuelandum est crimenu, quod peccator nihil, aut parum detrimenti patiat.

78. An testes sigillatim sint adhibendi? Respondeo cum Sanch. Sanchio opusc. tom.2.lib.6.c.2.dub.4. posse simul ambos testes adhibere, licet melius esset prius vnum, & hoc non sufficiente addere alterum.

79. An de peccato veniali correctio obliget? Sub veniali obligare aliqui asserunt. Sed cum Filliucio t m.2. tract.28. Filliuc. c.6.n.133. affirmo nec sub veniali obligari te ad corripiendum; quia per veniale non est frater perditus, ergo preceptum de lucrando fratre non obligat.

80. Scio debere esse moraliter certum le hanc crimen quod

teneor corripere: rogo, an in dubio aliquis teneatur? Prelatis suspicio, aut dubia cognitio sufficit Sanctio auctore. Persona autem priuata non tenetur corripere nisi in casu hæresis, vel alterius criminis valde Reipublicæ perniciosi, aut si proximi mors immineret; vel probabilis foret spes proximum peccati dubij correctionem non agrè laturum. Filliucius dicitur.

Filliuc.

81. *Obligat ne correctionis præceptum sub mortali, cum delinquens ita timorata est conscientia, vt speretur facile sanctus, vel ab alio corripiendus? Non obligat; quia correctio est quædam spiritualis elemosyna non nisi indigenti facienda. Valentia apud Granadum 2. 2. contr. 3. tract. 12. d. 1. num. 6.*

Valent.

Obligat ne correctio de actuali peccato, si non est relabendi periculum? Non; quia non censetur proximus in graui necessitate constitutus; nisi sumas occasionem ex huiusmodi peccato iterum relabendi, existimetur; ita persuasurum in illo peccato, vt suo tempore de illo non doleat. Itaque vnum peccatum, aut alterum, à quo quis sese excutit Confessionis assiduæ opportunitate corripiendum non est Laym. Sanch. Palao. lib. 2. tract. 3. c. 7. num. 2. Sanchez, & alij, Palao tom. 1. tract. 6. d. 3. part. 2. adhibet rationem; quia si peccator ex charitate in se ipsum non obligatur statim culpam depellere; quare tu ex misericordia obligatus eris procurare.

Laym.
Sanch.
Palao.

Dubium est, an correctio sit delinquenti profutura, sed certitudo adest, non esse obfuturam. Debet adhiberi. *Dubium est, quod profutura non est, & quod nocuum est adlaturus: teneor ne corrigere? Negat Granad. 2. 2. contr. 3. tract. 14. d. 1. num. 6. At Filliucius tom. 2. tract. 28. cap. 6. num. 135. asserit conferendum esse bonum proximi, quod speratur, cum malo, quod timetur: & eligendum quod maiorem boni rationem habet.*

Granad.
Filliuc.

82. Puto futurum deteriozem proximum ad aliquod tempus, si corripio: sed beneficio correptionis emendandum? Corripiendus est. *Valentia tom. 3. quest. 10. p. 2.*

Valent.

83. *Timeo aliquod ab illo impatienti peccatum magnum præsentis perpetrandum homicidij, blasphemia. Si timetur homicidium, non corrigas. Si solum autem timeas blasphemiam, aut aliquod peccatum, è quo nec communitati, nec inuocenti incommodum graue oriturum sit, debes corrigere, ex emendationis lucro futuræ. Coninch ubi supr.*

Conin.

84. *Est ne aliquis casus quo particularis vti teneor correctione, quamuis non sperem emendationem delinquentis; Sed potius credam*

credam grauius peccaturum? Ex *Coninch* affirmo teneri te *Conin.*
num aliquem audis hæresim laudare, aut fidei rationes con-
taminere, modo adsit spes impediendi aliorum peruersionem.
Quando grauem detractionem audis, si tua correctione spe-
ras, credentes non credituros; quia planè teneris hoc in casu
tanta mala impedire.

85. Scio correctionem obligare, dummodo non obueniat graue
incommodum corripienti, nisi in necessitate extrema, aut quasi
extrema proximi; datur ne alius casus in quo debeam proxi-
mum graui non obstante meo incommodo corrigere? Profectò
si Prælati sis; quia teneris pro subditi spirituali vita vitam
corporalem propriam contemnere. *Palao tom. 1. tract. 6. d. 3. Pal.*
part. 9. n. 4.

86. Potest ne correctio differri, quum commodius tempus spe-
ratur? Potest, si in differenda correctione non adsit pericu-
lum. *Granado ubi sup.* *Granad.*

87. Quandonam correctionis ommissio erit mortalis? Cùm sit
ex proposito, quia si ex tepiditate omittas particulari, non
delinques mortaliter, nisi damnum proximi tantum esset, vt
grauius nolenti corrigere imputaretur. Dixi *particularis*,
quia Prælati ex tepiditate omittens correctionem mortali-
ter delinqueret. *Granado auctore.* *Granad.*

88. Rogo igitur, quandonam erit mortale, correctionem dif-
ferre? Quando ex dilatione timetur lapsus fratris in pecca-
tum mortale, aut ipsius mors sine pœnitentia, vel alicuius
detrimentum notabile, quod vitare poterat correctione.
Quando nihil horum times, & sine causa differs, venialiter
peccas. Ex *Granado.* *Granad.*

89. Licitum ne permittere alicuius peccatum, vt melius
postea corrigatur deliquens? Afferit *Palao ex Sanchez & Pal.*
aliis tom. 1. tract. 6. d. 3. part. 6. c. 6. num. 7. quia non tam permit-
titur peccatum, quàm quod proximus non resurgat, vt postea
fortius surgerere possit. Cum aliis abnego; quia illam per-
missionem non permissionem haud intelligo.

90. Quandonam potest correctio omitti, & fratris peccatum
ad superiorem immediate deferri? Quando peccatum proxi-
mi occultum vergit in detrimentum aliorum, nec videtur
sufficenter per priuatam monitionem incommodum afe-
rendum. v. gr. si aliquis prodicionem, & incendium ciuitatis
clam moliat, aut alios hæresi inficiat; quia pluris salus
multorum, quàm peccatoris deprauati fama ducenda. Ex
Hurtado Complut. *Hurt.*

91. An huiusmodi delatio sit facienda superiori vt Iudici,

Hurtad. *an ut patri?* Posse fieri ut Iudici, *Hurtado*, & *Palao* asserunt quando crimina sunt occulta, sed probabilia: quando vero improbabilia solum sunt deferenda, ut patri; modo hoc sufficiat ad remedium; aliter enim posses ut Iudici, dicendo, te id probare non posse, sed ut Iudex ex officio prouideat, & inquirat, ipsi deferre.

Pal. 92. *Prudenter iudico, me nihil corrigendo facturum: sicut ne, relicta secreta monitione, aut inductione testium, superior deferre, & remedium postulare?* Satius; quia Evangelicus ordo institutus est ad proximi emendationem; unde si illud indicamus remedium non profuturum, possumus vtilius eligere. Id quod praecipue in Religionibus obseruandum *Suarium* asseruit. Addit *Castro* & *Palao*, in Religionibus semper praesumendum, melius subditum à Praelato corrigendum, quam à quolibet particulari, dum contrarium non constat. Puto gerendum, si superior sit vir prudens, & subdito non malè affectus, & delatio fiat tanquam patri. Non tamen delinquentis ius violandum. Ex *Becano de fide, cap. II. dub. 4. num. 30.*

Suar. Castr. 93. Proximus propter maiorem profectum spiritualement paratus est, ut ipsius peccata quantumuis occulta, nulla praemissa correctione superiori deferantur: possem ne licite? Ita planè. At non id praesumi debet nisi de Societatis IESV viris, qui hoc ex capite suo iuri renunciarunt. Quam constitutionem licitam esse, & laudabilem *Suarium* doctissime ostendit. Lege *Petrum Hurtado de Mendoza 2. 2. d. 173. sect. 5.*

Beccan. 94. *Tenetur ne priuata persona, qua non pertraxit alium ad peccatum, vitam propriam emendare, ut alterum possit corrigere?* Non (inquit *Coninch de charit. d. 28. dub. 7. num. 132.*) nisi proximus in peccato esset moriturus; quod vix fieri potest nisi in eo, qui est summæ authoritatis, & in peccatis contra fidem. *Palao* difficilem hanc sententiam iudicat; quia peccator tenetur admittere correctionem à quocunque fiat, praecipue in articulo mortis; quod si non faciat, sibi imputet.

Pal. Porro *Hurtado* docet, ex vi praecipii correctionis, aliquando teneri correcturum ad exteriorem emendam, quando hæc est medium ad correctionem proximi requisitum; nunquam tamen teneri ad interiorem.

Hurt. 95. *Emendatus ne frater potest Praelato denunciari tanquam patri, ne iterum labatur?* Negat *Valentia* ex illis verbis: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*; quasi dicat. Nil superest amplius. Addit Doctor, in Societate IESV fratrem emendatum denunciandum esse ob qualemcumque maiorem securitatem. At *Palao*, & *Sanchez* id abnegant merito, si non ad sit periculum

Pal. Sanch.

Examen V. De Charitate ad proximum. 617

periculum probabile cadendi iterum; quia consensus ille in societate prestitus non est censendus ad hunc casum extendi.

96. Scio in extrema necessitate diuites teneri proximo subuenire: ex iustitia ne? Profecto (D. Thom. 2. 2. quest. 118. art. 4. ad 4. docente) ex legali præcepto iustitiæ, quo prohibemur proximum interficere. c. pascere, Quisquis pascendo, hominem seruire poteris: si non pascisti, occidisti. Infert Hurtado de Mendocza 2. 2. tom. 2. d. 159. sect. 3. §. 31. negantem eleemosynam extreme indigenti, ad omnia damna secuta teneri. v. gr. si illo obeunte orphani indigentes opera patris remanserunt: & sic indigentes posse diuites cogere ad eleemosynam in iudicio. Porro Bellarminus asserit esse solum obligationem charitatis; quia obligatio iustitiæ nullo in iure inuenitur.

97. Captiuus ne dicendus extreme vel quasi extreme indigens? Negat Hurtado de Mendocza 2. 2. tom. 2. d. 159. sect. 3. §. 21. quia aliàs non poterant à dominis mancipia detineri. Excipit tamen casum, quo captiuus timeretur melancholia, aut infectione aëris interimendus. Granada 2. 2. contr. 11. d. 2. sect. 4. num. 21. addit idem dicendum de captiuo viro nobili, aut magnæ sanctitatis, & vilitatis Reipublicæ.

98. Multi è proximis indigent, quinam ordo seruandus? In pari indigentia (vt cum Mendocza loquar sect. 5. §. 57.) succurrendum parentibus, idque sub graui culpa: non autem patri, quàm matri, nec vxori, quàm filiis. Prius autem patri, quàm auo; & filio, quàm nepoti, & fratri, vt pote conjunctionibus.

99. An extreme indigentibus sufficiat per mutuum subuenire? Sufficit, apposita conditione, vt tempore laucioris fortunæ restituat; quia si egenus subleuatur, quocumque modo præceptum impletur. Vasquez de eleem. cap. 1. dub. 6. num. 54. Proximus solo indiget vsu, teneor ne prestare dominium? Non, sed solum mutuare. Suarius d. 7. sect. 5. num. 4.

100. Posse distributorem eleemosynæ ex testamento omnium pauperum generi pro libito exhibere scio: rogo, an possit si pauper est, sibi applicare? Potest, non solum si in pauperiem post testamentum incidisset: sed & cum antea inopia laborans id testatori non patuit. Sanchez summ. lib. 6. cap. 11. num. 55.

101. Mihi imponitur à Confessario pœnitentiæ pauperis subleuandi: an possum mihi inopi retinere? Debeo alteri pauperi largiri: qui à Confessario præscribere intēdit eleemosynam pœnitentiæ, & ideo alteri faciendam. Pal. tom. 1. tr. 6. d. 11. t. 14. n. 10.

102. Tenenturne ditites seculares priuati, pauperes inuicere? Sux obligationi satisfaciunt, subueniendo pauperibus sibi

§. 2.
De eleemosyna.

Hurt.

Bellar.

Hurtad.

Granad.

Mend.

Vasq.

Suar.

Sanch.

Pal.

Q. 5 sibi

Hurtad.

sibi notis, cum proposito succurrendi aliis occurrentibus, quia pauperes frequenter se produnt, & nemo petit occidit, nisi tempore pestis, quo Magistratus providere solet. Hurtado de Mendoza 2.2.d.159. sect.3. §.13.

Mend.
Granad.

103. Proximus extrema laborat necessitate: tenentur ne diuites non solum de superfluis, sed & de necessarijs sibi, si succurrere? Tenentur quamuis in dignitate, & fastu extenso detrimentum aliquod patiantur. Minimè verò tenentur statum absolutè deicere. Mendoza sect. 6. §.56. Quid in gravi necessitate? Tenentur de superfluis statui. Granado 2.2. controu. 3. tract. 11. d. 2. sect. 4. num. 18.

Gran.
Hurt.

104. An actus hic diuitis: Nolo erogare de superfluis statum eleemosynam in communibus necessitatibus, sit mortale peccatum? Afferit Suarius de char. d.7. sect. 3. num. 7. Ast in communibus necessitatibus solum teneri sub veniali diuites succurrere de superfluis. Granado citatus, n. 26. affirmat. Hurtado autem §. 1; 1. nullam ait adesse obligationem.

Gran.

105. Quanam precor, bona dicenda sint statui superflua? Et Granado respondeo sect. 1. num. 3. Bona temporalia ad tria genera reuocantur. Aliqua sunt necessaria ad vitam propriam, omniumque, qui sub nostra cura sunt, sustentationem. Alia ad statum decenter conseruandum. Alia denique, quæ nec vitam nec statui necessaria sunt, superflua appellantur. An dicenda sint superflua, quæ ad meliorandum statum conseruantur? Minimè; quia nemo tenetur proprium statum, ne proximus amittat suum, deicere: vel ab altiori acquirendo desistere. Sic Granado sect. 1. num. 3.

Gran.

Vasq.
Hurtad.

106. Periclitatur quis in statu, ob iniustam rei temporalis amissionem: subueniendus ne de superfluis status? Affirmat Vasquez de Eccl. cap. 1. dub. 3. num. 26. At Hurtado de Mendoza §. 98. docet, si è statu cadens non cogatur mendicare, seruire, aut vilem artem exercere: sed habeat vestes congruas, & alimenta, vt absque infamiae periculo possit inter suos degere neminem teneri illi statum asseruare; quia diuitiæ, & splendor, quem amittit, non inferuiunt ad depellendam miseriam, sed augendam dignitatem, quam nulla ex lege illi tenetur conseruare.

Sanch.

107. Scio, Clericis beneficiatis maiorem esse circa eleemosynas obligationem: quidnam tenentur Episcopi, & alij erogare? In necessitatibus grauibus tenentur totum erogare superfluum. An Papa hac obligatio incumbat? Ita planè; quia est de iure diuino, & naturali, in quo proinde dispensare non potest. Sanchez opusc. tom. 1. lib. 2. cap. 2. dub. 40. num. 3. Peculiariter

Maliter verò Præful summus tenetur Cardinalibus egentibus subuenire, quorum speciale caput, & cum quibus facit quid vnum.

108. Tenentur pensionarij? Ita quidem, si pensio est Ecclesiastica; quia cum hæc sit pars Ecclesiasticorum fructuum, est verè beneficium Ecclesiasticum. Secus si pensio est laica. *Mendoza* 2.2.d.160. *sect.* 7. §. 117. At *Vasq. de elem. dub. vlt. Vasq. num.* 22. ait non dari pensionem titulo beneficij, ac proinde huiusmodi obligationem non inducere.

109. Tenentur Religionum Militarium Commendatarij? Quæ dantur titulo laico Commendæ, vt scilicet prompti sint ad militiam, non inducunt eiusmodi obligationem. Nec obstat deuota paupertas; quia non est adeò stricta. Ex *Hurtado de Mendoza*.

Mend.

110. Inducunt ne obligationem eleemosynæ elargiendæ, Regularium Monasteria? Docet *Suarus de Rel. tom.* 4. *tract.* 11. *cap.* 26. *num.* 13. regulariter loquendo Monasteria teneri ad aliquam eleemosynam, non tamen ad omne residuum, laudabilius planè sustentandis pluribus Religiosis impendendum.

Suar.

111. Tenentur ne Clerici beneficiarij in necessitatibus ordinarijs, pauperes quereres, vt subsidia eis elargiantur? Tenentur si sint Pastores, secus, si particulares personæ. *Sanchez opusc. tom.* 1. *lib.* 2. *dub.* 39. *n.* 4. & 5.

Sanch.

112. Quantum debeant largiri Clerici beneficiarij, expende. Ex *Hurtado* & alijs accipians. Hic quidem *sect.* 5. §. 105. Episcopus consultit quartam partem largiri; quia plerumque Principes parum habent residui. Clericis alijs, qui parè viuunt, congruam prius sustentationem recipere, & deinde superflui dimidium erogare: sed si hi omnes tertiam partem præbeant, securiores fore; & de reliquis duabus, posse ad libitum disponere; quia reddituum Ecclesiasticorum sunt verè domini. Vnde hæc obligatio erit solius misericordiæ, non iustitiæ. *Granado* 2.2. *contr.* 3. *tract.* 11. *d.* 3. *num.* 21. vult sufficere Episcopos quartam, alij verò beneficiati quintam vel etiam secretam partem elargiri. *Layman. lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 4. *num.* 3. asserit talem obligationem esse iustitiæ, non tanquam charitatis.

Mend.

Granad.

Laym.

113. Adnumeranda ne cum redditibus Ecclesiasticis distributiones quoridianæ pro singulis horis in choro, stipendia mortuorum, eleemosynæ Missarum, & concionum? Negat *Hurtado de Mendoza*. Addit *Sanchez dub.* 45. Nec stipendia Capellaniæ etiam collatiuæ, nec stipendia accepta pro ministerio, quod beneficiati præstare alias tenerentur.

Mend.

Sanch.

114. Dixisti

114. Dixisti posse uxores, & filios de ijs, quorum dominus habent, in pauperes distribuere: rogo, an aliquando de alijs possint, in scio marito, & patre? Potest vxor absque consensu viri, moderatas eleemosynas facere, ad ipsius viri damnum spirituale; vel temporale vitandum, instar Abigail 1. Reg. 17. Lessius lib. 2. c. 12. dub. 14. n. 84.

Less.

Potest & ad sustentandos filios ex priori matrimonio, vel fratris, id postulante acta sanguinis coniunctione, & viri ipsius decentia. Palaus tom. 1. tract. 6. d. 2. p. 13. n. 16. solummodo matrimonio, quæ dedit, in suam partem tenetur computare, dempto eo quod ex viri decentia sanguinis coniunctioni adiecit. Potest, in scio, ac repugnante marito, pauperibus ordinariis vigesimam annorum prouentuum partem distribuere; quia in hoc vir non potest esse rationabiliter inuitus. Granadus d. 5. num. 3. Potest filius acquisita in ludo et præsumpta patris voluntate, dispensare. Si pater nullas eleemosynas gerit, pro illo, inuito licet, potest filius facere. Si immoderatas exhibeat ex bonis paternis, fratribus tenetur parata restituere, aut ab eis facilem veniam impetrare.

Pal.

Granad.

115. Quid Religiosus? Potest eleemosynas moderatas gerere, etiam interdiciente superiore; quia is non præsumitur moderatum & consuetum subsidium pauperum prohibere. Sanchez summ. tom. 2. lib. 7. cap. 19. num. 96.

Sanch.

116. Liberat ne eleemosyna quotidiana Canonicum (qui omittentem horas Canonicas à restitutione faciendâ, si absque hoc intuitu gessit? Asserit Layman lib. 3. sect. 5. tract. 1. cap. 12. num. 9. quia præsumitur fuisse hæc illorum intentio: & leges Ecclesiasticæ sunt benignè explicandæ. Confessari Hurtado de Iust. d. 9. diff. 8. Immeritò externus auctor Diana doctus, & eruditus, hanc sententiam nimis laxam appellauit.

Laym.

Hurtad.

S. 3.
Descan-
dalo.

Lugo.

117. Quonam modo scandali peccatum in Confessione aperendum? Respondet Card. Lugo de Pœn. d. 16. sect. 4. num. 164. non teneri te explicare speciem peccati, ad quod proximus inducitur, nec numerum personarum, quas induxisti.

Sanch.

118. Scio bonum finem excusare aliquando à peccato scandali: rogo, an excusari possit vir exhibens uxori de adulterio suspectæ, ad comprehendendum eam in delicto, gratia correctionis? Sanchez de Matr. tom. 3. lib. 10. d. 12. num. 13. negat. Sed alter Sanch. externus in select. d. 35. n. 12. affirmat probabiliter quia non est formaliter cooperari peccato, sed illud permittere materiam ministrando, ad grauius dânum impediendum.

119. Lugo

Examen V. De Charitate ad proximum. 621

119. Licet ne suadere minus malum ut proximum non aliter aueribilem à maiori auertas? Negat Hurtado de Mendoza Hurt.
2.2. d.173. sect. 10. §. 110. quando quis paratus est solum ad maius malum, nec de minori aliquid cogitat. v. gr. non esse licitum hortari fornicandum eum, qui solum paratus est adulterari; quia tunc consulens vera esse fornicationis causa. Porrò Saa v. peccatum n.8. absolute negauit; quia non Saa.

sunt facienda mala, ut eueniant bona. Attamen memor S. Loth filia Sodomitis offerentis, ut eos à nefanda libidine auerteret, contrariam sententiam approbo; quia non est inducere absolute, sed sub conditione; ut si paratus sit maius eligere, minus eligat, minus Numine laudendo. Lessius asserit Less.
quidem licere paratum. v.g. ad scandendum Monasterium Monialium ad ebrietatem prouocare, ad vitandum maius illud flagitium. Sic ille lib.4.c.3.dub.4.n.33.

120. Rogo, an liceat paratum furari à paupere persuadere, ut furetur à diuite? Licere asserimus ex mente Lessij consequenter. At stando sententiæ Hurtado de Mendoza §. 156. Hurt.
proponi solummodo ei potest furtum de rebus diuitis minus graue peccatum, &c. Asserit tandem sic hortantem, ad restitutionem teneri. Quod quidem abnego cum Sanch. de Ma- Sanch.
trim. tom.2. lib.7.d.11.num.24. & 25. affirmante, talem suaderi posse ut ab aliquo diuite indeterminatè furetur. At Vas- Vasq.
quez apud Palaum tom.1. tract.6.d.6.p.6.n.12. etiam ait, posse Pal.
determinatè à tali diuite furari persuaderi; qui non esset rationabiliter inuitus respectu suadentis, posito quod fur à furto pauperis aliter non posset absterreri.

121. Licet ne vexationem redimere? v.g. dignus potest pecuniam electori offerre alias volenti eligere indignum ad beneficium Licet; quia minus malum est eligere dignum cum pecunia, quàm indignum gratis. Illud enim vnicum simoniac peccatum, hoc autem contra iustitiam distributiua, ac commutatiua, contra charitatem, &c. ut probat latè Hurtado de Mendoza citat. §.234. Hurt.

122. Licet ne petere mutuum ab usurario etiam non parato ad scelerandum? A peccato scandali excusaris, si aliqua rationabilis causa adsit. v.gr. pium opus ludus publicus, conuiuia, torneamenta, & similia iuxta proprii status exigentia, quæ sine decore haud possunt omitti. Sanch. summ. t. m. 1. Sanch.
lib.3. cap.8. num. 23. asserit petere hæc ad inutilia, & vana non esse mortale; quia petens mutuum cum usuris directè intendit solum mutuum, usuras verò solum permisit.

123. Licitum

123. *Licitum ne à malo ministro petere Sacramentalia quidem si sit paratus, vel obligatus, aut necessitas occurrat, quia hæc actio potest rectè geri, mundante prius Sacerdote conscientiam suam.* Azorius tom. 2. lib. 12. c. 17. q. 7.
- Azor.
124. *Quid si Sacerdos sit excommunicatus? Si non est toleratus, & necessitas non vrget extrema, haud est in ministerium adducendus Sacramenti. Toleratus est.* Adhuc Vasquez opus de char. q. 43. art. 8. dub. 4. num. 42. affirmat induci non posse sine necessitate, aut maiori vtilitate; quia existimat excommunicationem exercitium Sacramentorum etiam tolerari prohibere aliàs existenti in gratia, & ad ministerium inuitato.
- Vasq.
- At Hurtado de Mendoza, docet posse ab huiusmodi Sacerdote etiam absque causa vlla Sacramentum peti; quia potest iustificari per contritionem, quo in casu excommunicatio illum ab vsu actiuo Sacramentorum non impediret. Ex Constantiensi enim Concilio excommunicatus toleratus cum fidelibus, etiam in Sacramentis potest inuitatus communicare.
- Mend.
125. *Possunt ne tabernario vendituro cum fraude vinum vendere: si non inueniatur alius, qui velit emere?* Negat Gaspar Hurtado d. 10. diffic. 7. sed ex mente Sanchez assero; quia tabernarij fraudes ex mera illius malitia procedunt.
- Hurt.
126. *Licet ne rogare iudicem concubinam, vt ipsum propitiū reddat?* Negat Sanchez sum. tom. 1. lib. 1. cap. 1. num. 38. quia non potest illa iudicem alloqui, quin periculo peccandi se exponat. At Hurtado de Mendoza sect. 11. §. 143. putat licere, si adsit iusta causa, nec alia appareat via iudicem reddendi proprium; quia iudex & concubina ex malitia delinquerent, quorum crimen cum graui incommodo vitare non teneor.
- Sanch.
- Mend.
127. *Licet ne petere à Mago solutionem maleficij, quantum sciam illicitè soluturum?* Licet, si scio licitè posse illud soluere; quia ex sola malitia iniquè agit. Mendoza sect. 16. §. 205.
- Mend.
128. *Excusatur ne à peccato scandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum, sine pretio baptizare?* Non, quia Sacerdos peccat ex mera malitia; & ille non vult emere Sacramentum, sed iniqui ministri allicere voluntatem, ne infans absque Baptismo pereat. Mendoza sect. 17. §. 111. addens, idem asserendum in quacumque graui necessitate, quæ proculdubio à vitando scandalo Pharisæico excusat.
- Mend.
129. *Licet ne deponere pecuniam apud usurarium absque causa?*

Examen V. De Charitate ad proximum. 623

causa? Excusat aliquis externus apud Sanchez sum. tom. 1. p. 7. num. 3. quia hæc depositio non videtur causa scelerationis. Ast ego cum Mendozæ sect. 14. §. 101. assero non licere sub graui piaculo; quia daret occasionem proximo grauis delicti, non tamen ad restitutionem obligarem; quia non peccaret contra iustitiam.

130. Scio, præbentem occasionem proximo aliàs parato ad peccandum à crimine scandalizari excusare; rogo, an saltem venialiter delinquam, si petam absolutionem à malo ministro parato Confessiones excipere? Asserit Sanchez lib. 3. c. 8. n. 23. si in hoc Sanch. casu nulla vrget necessitas.

131. Tenemur ne aliquando abstinere à rebus licitis, ex quibus proximus ex infirmitate scandalizatur? Ita planè. v.g. fœmina habet ius sacrum audiendi in hoc vel illo templo: transeundi per hunc, vel illum vicum: prospiciendi per fenestram. At si timet, se in hoc templo, aut vico, aut sub fenestra ab aliquo expectari, qui illam prospiciens, arripiet occasionem ruinae: & potest commodè aliud templum inire, &c. tenetur id præstare; quia quando absque magno incommodo possumus, peccatum proximi vitare tenemur. Castro Pal. Pal. tom. 1. tract. 6. d. 6. p. 7. num. 4. Si autem magnum adesset incommodum, non tenetur fœmina ab huiusmodi actibus abstinere; quia se habet remotè, & per accidens ad alterius lapsus; quod potius est scandalum acceptum, quàm datum. Mend. Mendozæ sect. 31. §. 404.

132. Tenetur ne fœmina suo statui ornamenta congruare sperare? Negat Granado 2. 2. contr. 3. tract. 13. d. 5. sect. 5. n. 31. Quia de valde nimis ornatibus? Tenetur respuere sub mortali, non solum si sciat, se ab aliquo in specie concupiscendam; sed etiam si credat, se fore alicui indeterminatè lapsus occasionem; quia talis ornatus est illicitus, & ad illud fœmina ius non habet. Sic Granado. At Layman. lib. 2. tract. 3. c. 13. num. 21. q. 13. asserit nimium ornatum, malo fine secluso culpam venialem non excedere; quia secundum se non est malus, nec prohibitus. Gran. Laym.

133. Tenetur ne à choreis licitis abstinere, ob dubium, ne aliquis illam concupiscat? Non. At si id sciat, aut timeat probabiliter, & sine incommodo possit, debet abstinere. Mend. Mend. Mendozæ sect. 28. §. 319.

134. Num quis teneatur ab operibus bonis de præcepto, aut de consilio abstinere, ne det scandalo occasionem? Opera præcepta ob aliorum scandalum nunquam esse omittenda docet Vasquez opusc. de scand. a. 8. dub. 1. num. 4. quia vnusquisque Vasq. tenetur

teneretur vitare magis proprium, quàm alienum peccatum ab operibus autem de consilio non abstinendum ob scandalum ex malitia: ob scandalum autem ex infirmitate abstinendum semel, aut iterum: ex *Valentia tom. 3. d. 3. q. 18. p. 4.* Scio notandum de *Mendoza sect. 20. §. 256.* probabiliter valde defendere, ad vitandum scandalum ex infirmitate omitti debet omne illud præceptum positivum, ex cuius omissione nihil aliud proximo sequitur inconueniens; quia Deus misericordiam vult, & non sacrificium. Admonet: occasiones scandali ex infirmitate, per aliquod breue tempus acciderent unde si diu durent, plus malitiæ, quàm infirmitatis habent comperiuntur: & ideo non propterea opus præceptum omittendum.

§. 4. 135. *An sit peccatum Comædijs interesse?* Ob vanam curiositatem etiam si res turpes turpiter repræsententur, si aliud probabile periculum lapsus, & delectatio non transeat ad rem repræsentatam, non esse mortale affirmat *Azorius p. 1. lib. 5. cap. 27. q. 7.* Sed fatius *Comitolo* hærescere lib. 5. q. 21. contrarium existimanti. Ego quidem virum timoræ conscientie nobilem exemplarem specialiter Sacerdotem à peccato graui scandali saltem non liberarem, quando turpia turpiter exponuntur.

Mend. 136. *An peccent mortaliter suis stipendijs histriones scandalolos plerumque, & tot adolescentibus scandali excitatores, ut virginibus lasciuia magistris, alentes?* Affirmat *Mendoza* 2. 2. tom. 2. d. 173. sect. 28. §. 367. quia scandalum commune fouent, cum sine illo subsidio histriones tam turpium, tamque Reipublicæ perniciosum non exercerent. Porro *Baldellus tom. 1. lib. 3. d. 18. num. 11.* verum id putat de iis, qui primò ad Comædias confluunt; existimans tantum non peccare mortaliter eos, qui confluunt post auditorium sufficiens; quia licet ille non adesset, ideo Comædia suppemeretur.

Mend. 137. *Peccant ne Magistratus Comædias permittere?* Affirmat *Mendoza* sect. 29. §. 377. quia ex huius mali permissione non vitatur maius malum, sed omnia vitia confouentur. Quam piè Philippus IV. verè Catholicus Comædias ab Hispania Regnis hoc anno 1646. vt communem pestem Religionis ablegauit edicto.

in com- 138. *Versatur quis in mortis articulo, & putat se non habere sufficientem contritionem, & ideo petit confessarium: rogo num teneatur hic cum discrimine propria vite eum adire, & abstinere?* *Suar.* uere? *Suar.* debere affirmat. At cum *Coninch* iudico non debet

debere, nisi fortè esset pœnitens ita rudis, vt vel nesciret con-
tritionem esse necessariam, vel modum illam eliciendi. Adde
ex eodem authore me non teneri cum eodem periculo doce-
re eum, qui ab hæretico seductus esset, ita vt vincibiliter ve-
ritatem ignoraret. Vel eum, qui cum eadem ignorantia con-
tractum iniustum celebrat. Vel cum quis filiam vult prosti-
tuere, licet filia videatur spiritualiter peritura.

139. An tenearis cum propria vitæ discrimine subuenire in-
fanti, qui sine Baptismo aliàs esset moriturus? Saa affert ex Saa.
Soto non teneri; sed cum Suario contrarium affirmo; quia
malum aliud medium subest misero ad salutem, cum sit in-
capax contritionis.

140. Si adultus esset? Cam Saa sentirem, modò ruditate Saa.
nimia non laboraret.

141. Eius qui in vitæ periculo constituitur Prælatus sum,
aut Parochus. Teneris peste infectum cum vitæ periculo, ^{adire}
allàs minimè, nisi, vt dixi (ex Toletò & aliis) salus animæ Tolet.
eius omnino tali visitatione indigeret.

142. An teneatur mater grauidæ, permittere se secari, vt fie-
tus baptizetur aliqui sine Baptismo moriturus? Nec in despe-
ratione vitæ ob lethalem ægitudinem constituta teneri Do-
ctores nostri affirmant; quia vel illum exiguæ vitæ articu-
lum possidet.

143. Tenetur ne quis proximum inuitum à mortis spiritua-
lis, aut corporalis periculo liberare? Si possit etiam inuitum à
corporalis mortis discrimine eum liberare tenetur, non au-
tem à peccato si non possit sine suo graui incommodo, aut
ille reluctetur. Sic Saa ex Nau.

Saa.

144. Teneor ne ^{non} damnatum ad mortem iustè, etiam cum pos-
sum, pecunia redimere? Imo authore Saa ^{nec} ipse se redimere te-
neretur. Quid si redimam? Potest eum tibi in seruum perpe-
tuū accipere. In iustè damnatum redemi. Potes quidem in mul-
tis casibus in seruum accipere, sed ipse se redimere poterit.

Saa.

145. Possum ne proximo malum corporale ad salutem ani-
me excipere? Potes; & mortem ob Reipublicæ bonum, &
hosti tibi aliqui valde nocituro mortem non odio, sed ad
vitandum damnum tuum; & de morte eius gaudere, ob
bonum inde secutum. Sic, Saa ex Soto.

Saa.

146. Teneor ne inimico signa amoris ostendere? Respondeo
cum Toletò non teneri, nisi in casu necessitatis, scilicet cum ei
teneris ex charitate subuenire; & cum aliqui scandalum
futurum esset; & saluantem te resalutare; & veniam peten-
ti reconciliari.

Tolet.

- §. 6. 147. *Est ne frequenter peccatum mortale proximum nos*
De cor- *corripere? Ex Granado assero raro concurrere circumstantias*
reptione *omnes, ut præceptum correctionis fraternitatis obliget sub mor-*
frater- *tali, præterquam in Prælati, quorum maior est obligatio*
na, Elee- *subditos corripendi, unde facile potest in eis esse mortale*
mosyna, *si ex negligentia, & timore correctionem necessariam*
& scan- *omittant.*
- dalo,* 148. *An teneatur publicè corripere quilibet publicè peccat-*
tem? Ferè non teneri qui Superior non est, assero cum Valen-
tem. *tia; & adiicio statim Superiori posse huiusmodi crimen in-*
Gran. *dicari, si speratur fratrem esse ab illo corrigendum.*
- Valent.* 149. *Nil profuturam video correctionem, vel iam se delin-*
quens ad meliorem frangem recipit, vel spero fore, ut ex se vel
alio recipiente resipiscat, vel crimen est veniale, vel mortale in-
certum, vel à me aptior locus speratur, aut tempus. A lege cor-
reptionis te omnino liberari cum Valentia assumo.
- Valent.* 150. *Quinam nomine pauperum intelligatur? Hospitalia*
Monasteria, Ecclesie indigentes luminaribus, ornamentis
fabrica; hos, qui non possunt honestè vivere iuxta suam
conditionem, licet sint alioquin nobiles, censeo pauperis
nominari cum Vasquez & Molina.
151. *Qui habet certam pecuniam summam pauperibus dis-*
tribuendam tenetur ne eligere pauperiores? Minimè; modo
pauperes eligat. Potest ne eligere quodlibet ex supra assignatis
Monasterium, Hospitale, &c. Potest, nisi aliam, esse testatoris
mentem ex signis claris, & coniecturis constet.
152. *Debet ne Clericus id quod detrahit ex necessarijs ad*
status decentiam viuendo parius pauperibus dare, sicut super-
fluum? Non debere cum Molina assero; quia bona sunt quasi
patrimonialia sustentationi debita.
153. *Lucrantur Clerici ratione alicuius Ministerij, ut pro*
Missis dicendis, concionibus, comirandis defunctis, admini-
strandis Sacramentis, &c. Tenentur ne de ijs ut de superfluis
elemosynam exhibere? Ex Sanchez doctrina assero non tene-
ri, etiam si ad illa ministeria ratione officij obligarentur, quia
quasi patrimonialia bona reputantur.
154. *Scio in graui pauperum necessitate diuitem non dando*
superflua non peccare mortaliter: rogo, an si teneretur sub mor-
tali impertiri, deberet inquirere pauperes? Solum deberet im-
fereri occurrentibus. Num omnibus? Aliquibus. An totam in-
digentiam subleuando? Sufficit aliquid dare. Omnia ex Vasq.
155. *An diues teneatur proximo subuenire etiam in extre-*
ma necessitate constituto cum graui proprii status detrimenti
Non

Non teneri ex *Coninch* affirmari. Adde ex *Tolet* cum inter *Conin* Doctores non conueniat, quando peccat mortaliter, qui non *Tolet* facit eleemosynam, non facile condemnandos diuites, qui non largiuntur: monendos tamen vt faciant quantas maxime possint, ne ob omissas eleemosynas illis in die iudicij dicatur, *Discedite maledicti, &c.*

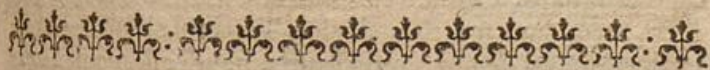
156. *Potest Religiosus eleemosynam dare, cum credit id Prælato placere? Posse assero cum Tolet*, qui adiicit in extrema *Tolet* necessitate posse, etiam renuente Prælato, in graui verò facultatem petendam, si probabiliter de Prælati voluntate non constet.

157. *An possit tutor eleemosynam dare? Potest, ait Saa; quia Saa* pupilli bona administrat.

158. *Surripuit quis in extrema necessitate constitutus, nec deliquit: an oblata extrema necessitate teneatur restituere? Non teneri Valentia* affirmat.

159. *Quandomam dicitur scandalizatus populus? Cum decem graues & honesti viri scandalizantur. Sic Saa.*

Valent.

EXAMEN VI.

Circa materiam de virtute Religionis.

CAPVT PRIMVM.

De essentia virtutis Religionis.

1. **Q**uid est Religio? *Moralis virtus exhibens debitum cultum Deo tanquam primo rerum omnium principio.*

2. *Quoniam eius obiectum? Proximum quidem aliqua actio ad Deum directa: remotum verò Deus: materiale humanae actiones, quibus cultus, & honore Deus afficitur: formale verò Deo cultum eum exhibere.*

3. *Num virtus Religionis à reliquis virtutibus differat? A Theologicis & moralibus differt. Theologicæ enim proximè Deum respiciunt, morales autem hominem exornant aut in ordine ad proximum, aut in ordine ad se ipsum; at Religio eum exornat in ordine ad Deum. Etiam differre liquet à virtute qua Sancti ex propria excellentia coluntur, quæ *Dulia* appellatur; Religio enim Dei respicit excellentiam.*

R r 2

4. *Religionis*

4. *Religionis actus recense.* Interni deuotio, oratio; externi Adoratio, votum, iuramentum, de quibus supra.

CAPVT II.

De Oratione in communi.

5. **Q**uid est Oratio? A Deo rerum decentium petitio. Vel ad Deum illa dirigatur, vel ad alios per ipsum.

6. *Quotuplex illa?* Triplex. 1. Publica, aut Particularis. 2. Mentalis, aut Vocalis. 3. Obsecratio, Postulatio, Actio gratiarum.

7. *An necessaria?* Ita quidem ex Religionis præcepto, & consequenter diuino obligante indeterminatè ad mentalem, aut vocalem.

8. *Quonam tempore obligat orationis præceptum?* Aristoteles mihi sententia illa triplex tempus in particulari ex vi præcepti assignans. Primum est, mortale initium discursus perfecti. Secundum mortis articulus. Tertium aliquoties in vitæ decursu, vt de præcepto Deum amandi assignaui. Præceptò Ecclesiastico iure tempus determinatur Missam audiendi præcepto, quando Sacerdos pro Populo precatur. Cæterum aliàs obligat aliorum vi præceptorum, v. gr. quando tenetur peccator se disponere, vt gratiæ diuinæ restitatur ad Sacramentorum administrationem: grauis tempore tentationis, euidenti mortis discrimine, & similibus. Adiiicit *Lesius* nos teneri adeò hæerere orationi, vt vnus mensis integer non elabatur. *Quonam crimine omittens in his casibus orationem, sese illigat?* Mortali quidem, si menti occurrat obligatio.

9. *Quenam in oratione debent postulari?* Res necessaria animæ saluti, virtutes supernaturales gratia, &c.

10. *Formam orandi exprime.* Dominica oratione præscribitur; prius enim Deum inuocamus; mox septem iustas admodum petitiones adiicimus; demum approbatione terminamus.

11. *Quenam requiruntur, vt oratio sit meritoria?* Primò quidem actio libera esse debet. Secundò honesta, quod supernaturaliter erit quando eam fides comitatur. Tertio rectus finis. Quarto humilitas. Quintò denique propositum de reliquo non delinquendi.

12. *Vt autem simul satisfactoria sit quid adiciendum?* Personalitas

malitas quædam : quia sic proportionata est ad debitæ pœ-næ remissionem.

13. *Ut sit impetratoria?* Requiritur bonitas supernatura-lis liberæ operationis ; quia sufficit tale esse opus, vt intuitu illius possit Deus impertiri quod petitur tanquam eiusmodi operis remunerator.

14. *Ut verò infallibiliter impetret?* Hæ requiruntur con-ditiones. 1. Iustus debet esse qui petit. 2. Pollere fide circa potentiam, benignitatem, ac fidelitatem Dei. 3. Agenda est pro ipso qui petit. 4. Res quæ postulatur, necessaria aut sal-tem vilis ad salutem animi futura est. 5. Perseuerandum in oratione. Tunc autem haud ex iustitia erit impetratoria, sed ex fidelitate ; quia ad rationem debiti, ex iustitia requiritur æqualitas ex parte operationis.

15. *Cuiusnam est proprium orare?* Rationabilis creaturæ, Angeli scilicet, aut hominis. *An Christo conueniat?* Christo vt homini viatori conuenit. Imo *Suaris* affirmat etiam in celo existenti IESV orationem conuenire. Profectò *Vasquez* Vasq. venia contrarium asserentis, existimo Christum apud Supe-ros pro nobis exorare, non solum ex operibus in vita ge-stitis Patri vulnera præsentando ; sed etiam nouo actu peten-di, non quidem noua deprecatione, aut submissione ; quia postulat, quod ipsi non ex liberalitate, sed ex iustitia de-beatur.

16. *Quæisnam nostre Oraciones sunt dirigenda?* Deo præ-cipue cunctorum, quæ expetere debemus, auctori, ac Domi-no. Angelis ac hominibus beatis deinde, quorum manibus oratio ad Dei thronum deducta, grata futura.

17. *An animabus in Purgatorio existentibus?* Aliqui af-firmant probabiliter. Ego arbitror haud eis dirigendas ora-tiones ; quia eo in statu nondum existunt, vt possint nostras preces agnoscere vnde otiosæ viderentur. Nisi Angelos ca-rundem animarum custodes rogaremus, qui ad ipsarum co-gnitionem afferentes orationem, explere possent, quod de-ficit statui.

18. *Pro quibus orandum?* Pro cunctis, qui nondum ater-nam salutem sunt consecuti. Minimè pro damnatis ; quia vel Traiani historiam Bellarminus irridet. Quod si certa libera-tio illa, præter ordinariam legem assero accidisse.

19. *Mentalis ac vocalis oratio quidnam?* Mentalis quidem est mentis ad Deum eleuatio. Vocalis autem addit quandam sensibilem significationem petitionis in intellectu resi-dentis.

20. *Requiritur ne aliqua attentio ad orationis vocalis substantiam?* Attentio requiritur necessariò; sed sufficit attendere aut ad verba, aut ad sensum, aut ad Deum, aut ad rem pro qua preces funduntur. Porro etiam ad effectus orationis nempe impetrationem, meritum, satisfactionem, & spiritalem animi refectionem aliqua attentio est necessaria.

21. *An praeceptum vocalis privatae Orationis?* Minime. Pro dignitate profundatur oratio, quae requirit conditiones, adesse debet boni finis intentio, sacer locus, habitus corporis decens, ac vocis.

CAPVT III.

De Horis Canonicis.

22. *Quidnam Hora Canonica?* Haec laudes, quae certis horis iuxta Canones assolentur recitari. Officium diuinum vocitantur: quia publica Dei laudatio à sacro Canone instituta.

23. *Usus horarum Canonicarum exprime.* Antiquissimum esse, ac ex tempore Apostolico deriuatum assero. Chorus quidem semper sacer habitus ab Spiritu Sancto institutus.

24. *Horarum materiam assigna.* Verba sunt diuino cultui accommodata, v. gr. Psalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Responsoria, Versiculi, Benedictiones, Absolutiones, Capitula Inuitatoria, Antiphonae, Collectae, Oratio Dominica, Saluatio Angelica, Symbolum, quae suo ordine digestis Officium diuinum componitur.

25. *Eius diuisionem expende.* In duas partes diuiditur, nocturnam & diurnam. Nocturna quidem Matutinum & Laudes complectitur; Diurna autem Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, ac Completorium. Octo quidem Horae ex institutione primariae extiterunt, iam usu ad septem redactae laudes enim Matutino adhærescunt. Hoc certe tribus Nocturnis constat; quia olim tribus adiectis interstitiis temporis in beatissimae Trinitatis honorem recitabatur, legisque Naturalis, Scripturae, & Gratiae in memoriam.

26. *Impletio praecepti quamnam vocem requirit?* Minister Ecclesiae canentes, aut recitantes publicè; voce vtantur, quae possit exaudiri. Priuatim recitans eam proferat vocem, quae sublati impedimentis à se saltem audiri valeat. Scio

Azor.

Azorium solam labiorum articulationem requirere, licet à recitante

recitante percipi non possit. Sed cum *Suario* & aliis contra-
Suar.
nam asserui.

27. *Quid de musica?* Vsum laudo Organi reliquorumque
instrumentorum? At tamen moneo verum ab Organo, aut
aliis instrumentis celebratum humana submissa voce sup-
pleri debere.

CAPVT IV.

Quinam recitare teneantur.

28. **A**D quosnam pertinet Horas in Choro recitare? Per se
ad Ecclesiasticas personas, queis aliæ haud Ordine
ullo decoratæ adiici possunt. Spectat item ad Regulares di-
uerso quidem titulo, quorum non omnes Choro addicuntur,
multi enim aut grauioribus salutis animarum, aut inferiori-
bus temporariis ministeriis curam impendunt. Porro accu-
ratiùs Choro deputandi hi Ordines, quibus prædicandi **cura**
non impendet.

29. *An præceptum extet Horas in Choro recitandi?* Eccle-
sia Cathedralis, ac Collegiata præcepto tenentur; secus Pa-
rochiales, & inferiores. Porro Regulares iuxta instituta aut
tenentur, aut liberantur. Grauis planè obligatio hæc res-
pectu communitatis. Episcopi & Prælati hac lege minimè ad-
stringuntur. Regularium qui Choro addicuntur possunt sub
mortali à constitutione obligari. Canonici Choro interessentes
grauius non delinquant, sed distributionibus quodidiana-
nis prouentur. Horæ denique Templis huic dicatis mini-
sterio recitanda.

30. *Quinam extra Chorum priuatim recitare Horas te-
neantur?* Tribus modis potest quis ad priuatam recitationem
teneri. Primò ex sacro Ordine, obligatio quidem iure Cano-
nico exorta, quæ non ligat minoribus Ordinibus initiatos.
Secundò ex professione Regulari, obligatio à iure consuetu-
dinis orta non respectu omnium, sed eorum qui Choro de-
putantur, cuius omissio ex genere suo mortalis est. Tertiò ex
Ecclesiastico Beneficio vnico aut multiplici, obligatio, quæ
non ligat duplici Beneficio fruente, bis aut sæpius quotidie
recitare. Nec obligat ad semel recitandum titulus sine pos-
sessione, multò minùs si lite implicatur. Obligat tamen pos-
sessio cum spe moraliter certa fructuum percipiendorum.
Item non obligat titulus sine administratione; sed qui volun-

R x 4   rariè

tariè fructus non percepisset, teneretur; secus qui ob ad-
rius violentiam, aut potentiam fructus non perciperet, nisi
spes certa recuperandi adesset.

31. *An teneantur recitare Canonici, qui ex Ecclesia sua
consuetudine unico, aut duplici anno fructibus non fruuntur?*
Probabile arbitror non teneri; probabilius cum Suzzani
contrarium affirmo; quia voluntariè illi huic oneri subi-
ciuntur.

32. *Qui fructus percipit stipendij loco ob docendam Gram-
maticam, tenetur ne recitare? Minimè.*

33. *An teneatur qui fruatur pensione ob secularia obsequia?*
Non teneretur, secus qui Clericali titulo; debet enim paruum
Deiparæ Officium recitare.

34. *An qui Prestimonio, aut Capellania collatiua fungitur?*
Ita quidem, secus si collatiua non sit; tunc enim Beneficium
non est.

35. *Num qui integrè Beneficium commendatum habet
Recitare debet, sicut qui manuale Beneficium obtinet, dum
possidet.*

36. *An Coadiutor? Non teneretur recitare, si non admini-
strat; quia obligatio illa proprietarium tenet.*

37. *Num possit ab huiusmodi obligatione Beneficij tenuitate
excusare? Si fructus tertiam congruæ sustentationis por-
tionem non implent, v. g. quantitatem vigintiquinque ducato-
rum, Beneficiarius excusatur, quia ius non exigit laborem
ab eo, qui stipendium non suscipit. Attamen huiusmodi
Clericum monerem saltem solemnioribus diebus, licet non
teneatur, ob perceptam sustentationis portionem ingenue
recitare.*

CAPVT V.

Quodnam recitandum Officium?

38. *Quodnam Officium sit recitandum? Ex antiquo com-
muni iure Clerici tenebantur, priuatim Officium
recitare iuxta Breuiarium sua in diocesi approbatum. Ex iu-
re autem nouo Pij V. iuxta Bullæ eius præscriptum recitare
debent.*

39. *An delinquat qui vnum Officium pro altero recitat?*
Venialiter tantum peccare assero, qui id agit, modò Offi-
cium Paschatis & Pentecostes non sit, quoad Matutinum
nec

nec Dominicæ Officium frequenter omittatur, nec quotidie Feriale Officium pro Sancti breuiori commutetur. Ratio est, quia præcepti substantia Officij est Canonici recitatio, recitari autem hoc, aut illud, accidentale reor. Verum excepti duplicis Paschatis Matutinum; quia licet Canonici Officij ratio in omnibus militare videatur vsus iustè contrarium obtinuit, quod speciale priuilegium sit illis solemnitatibus concessum.

pentecostes

40. *An aliquando nec venialis erit culpa, vnum Officium pro altero recitare?* Non delinqueret venialiter, qui id iusta ex causa præstaret, v. g. si alterum ex charitate iuuaret; si grauioribus occupatus temporis laboraret inopia; si ex affectu, aut deuotione speciali illud vellent semel, aut bis in anno Diuo alicui libare obsequium.

C A P V T V I.

Ordo recitandi.

41. *AN sit piaculum, ordinem Officij variare?* Venialis culpa est, vel à minoribus Horis incipias, & termines in Matutino, vel lectiones Psalmis præponas, vel sequentis diei Matutinum recites priusque præsentis obligationem expleueris in parte, aut in toto.

42. *Quodnam peccatum est Sacrum celebrare ante Matutini recitationem?* Si adest causa, nullum; si non adest, solummodò veniale erit; quia semper aliqualis negligentia admiscetur.

43. *Delinquit ne, qui Officij incepti aliquam horam, aut Psalmum interrumpit?* Si diuidas vnum Nocturnum ab alio iuxta pristinum vsus, non delinquis. Culpabilis interruptio eiusdem Horæ aut Psalmi, aut lectionis, &c. Si notabilis, sit venialis erit; si adest causa, minimè. Laudes possunt, adhibita Matutino Oratione diuidi. At interruptio Nocturnorum trium horarum spatium non excedat, si velis à veniali culpa abstinere. Porro nullam eiusdem diei interruptionem quantumuis longam mortalem esse reor.

44. *Exprime obligationem eorum, qui priuatim Officio recitando dan' operam.* Tenentur recitare integrè, intelligibiliter, expressè; nec enim mentalis pronuntiatio sufficit, vt falsò aliquis olim asseruit. Extra Chorum Officium paruum, & Defunctorum obligatorie non recitatur, secus Litanix, quando

634 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
processioni quis non interfuit; quia expressè præscribitur
in Rubrica; vnde improbo Neoterici docti aliàs, & erubescen-
sententiam asserentis haud necessariò Litanias priuatim re-
citandas.

CAPVT VII.

Peccatum non recitandi.

45. **Q**uantum peccatum est semel totum Officium omitti?
Mortale, sicut die præcepto non ieiunare; quia præ-
ceptum illud ex genere suo obligat ad mortale. *No. abilem
partem omitte.* Mortale etiam est; quia grauis materia.

46. *Partem Officij notabilem assigna.* Quælibet Hora respec-
tu totius Officij, cuiuslibet Horæ dimidium. Matutini qua-
tuor Psalmi longiores, vel tres Lectiones cum Responsoris.
Hinc colligo tres Psalmos breuiores, tres sine Responsoris
lectiones materiam paruum esse, & eius omissionem culpa-
bilem tantum venialem futuram.

47. *Erit ne multiplex peccatum, totum septem Horarum
Officium omittere?* Vnicum quidem peccatum, sed grauius
vnius Horæ omissione; quia vnicum totius Officij præcep-
tum est.

48. *Quandonam hoc peccatum contrahitur ob Officij omis-
sionem?* Tunc consummatur, quando quis non recitandi ani-
mum admittit. Sed si rem spectes, quando terminatur dies
nec subest tempus recitationi. *Incipio ante diei terminum.* Si
duodecima exaudiat Hora ante Officij terminationem
cum non multum superest recitandum, imple præceptum.
Quod si bona fide iudicasti tempus sufficiens adesse, et si sub
initium Officij dies terminetur, non peccasti, & præceptum
impleuisti. *Duo sunt Horologia.* Segnius prius insonet, quam
terminatum iudices diem.

CAPVT VIII.

De Attentione.

49. **A**n ad recitationem Horarum interior requiratur at-
tentio? Probabile est, necessariam non esse, modo in-
tentio adsit orandi; quia Ecclesia internum actum non potest
præcipere.

præcipere. Probabilius arbitror esse necessariam; quia Ecclesia orare præcipit, ad quod attentio necessaria est. Etsi autem rectè actum internum non possit præcipere, potest planè propt subest externo. Scio in quacunque sententia sufficientem esse attentionem vel ad Deum, vel ad sensum verborum vel ad ipsa verba; hæc enim quæ minor est, confusam internam aliqualem attentionem includit.

50. *Inuoluntariè à toto Officio attentionem auerti: an tenear iterare?* Minimè; (secus si voluntariè) quia exprimens vocem præcepti substantiæ fecisti satis.

51. *An inhibent attentionem externa aliqua actiones, abluendi scilicet, induendi?* Absque crimine lethali possunt cum recitatione copulari; quia ex habitu ad huiusmodi actiones, non impediunt notabiliter. Porro necessitas te, & à veniali crimine liberaret.

CAPVT IX.

Tempus recitationis.

52. *Quoniam tempore Officij hora recitanda?* Vt à mortali peccato abstineas, sufficit recitare à media nocte vnius diei, vsque ad mediam noctem alterius, qui dies vnicus naturalis est. Vti nec veniali cœderis, & publicæ recitationi, & priuatæ tempus Horarum præscriptum est.

53. *Qui hodie non recitauit, debeo ne crastina die supplere?* Non; quia diei onus, quemadmodum ieiunium.

54. *Quodnam piaculum sit antepone, aut postponere Horarum recitationem?* Nullum ex causa; quia huiusmodi recitatio nec quoad substantiam, nec quoad modum aliqua laborat deformitate. Profectò moderata antepositio, aut postpositio v.gr. vnius aut duarum horarum, etiam sine causa & ex consuetudine venialis non est. Si autem notabilis sit, à veniali non liberatur, *Suario* auctore.

55. *Quanto tempore potest anteponi Matutinum?* Scio *Santum* infra citandum afferre ex aliquibus prima aut secunda hora post meridiem posse sequentis diei Matutinum recitari sine culpa mortali. Ego quidem, post diligenter Doctorum recognita placita, assero quarta post meridiem hora, imò tertia cum dimidia, ad summum tertia posse iustè recitari; quia vltius Romanus communisque Ecclesie mos suffragatur. Profectò omnis antepositio vsque ad secundam horam cum dimidia

636 *Moralis Theologiae Tract. V. Virtutes,*
midia supra assignatam à veniali culpa immunis non erit.
Qui autem hora prima, aut secunda ante meridiem recitaret, mortali crimine fœdaretur; quia ante tempus Vespertis consignatum, sequentis diei Officio intempestivè operam daret. Si autem consuetudo tulerit, hora tertia, aut secunda cum dimidia post meridiem poterit Matutinum recitari sine veniali piaculo. At adhuc ad meridiem allicere privilegium, ita ut hora prima, aut secunda recitetur, non erit usus legitimus, sed abusus; quia tempus ab Ecclesia celebrationi Vespertarum deputatum antevertitur.

CAPUT X.

Causa excusantes à recitatione.

56. **Q**uanam à recitatione Horarum causa excusant? 1. Primis excusat naturalis obliuio faciendi, (iuris pene est impossibilis. 2. Breuiarij inculpabilis carentia. Si culpabilis fuit, tunc vnicè delinquitur, quando v. gr. præcisa impossibilitate recitandi futura Breuiarium in pelagus mittitur; post pœnitudinem autem non peccatur. 3. Loquendi impossibilitas. 4. Cæcitas. Nec tenetur Horam integram quam memoria tenet recitare, imò nec integrum commune, aut speciale Officium; quia Ecclesia præscribit variationem per ferias, ac sanctorum solemnitates. *Possum cæcus Psalms recitare, & à socio exorare, uti legat me audiente lectorem.* Potes quidem, sed non teneris. *Adest dies, cuius integrum Officium memoria teneo.* Isto solummodo teneris recitare. *Suar. me ipsum non exaudio.* Adhuc recitare teneris. 5. Grauis ægrotudo, quasi corripere, haud necessarium Medici aut superioris consilium. *Dubito de infirmitatis sufficientia.* Consule Medicum, ut declaret, Superiorem adi ut in aliquo dubij formidine dispense. *Quanam ægrotudo grauis reputanda?* Febris dolor acutus seu capitis, seu stomachi, &c. *Possum ægrotans dispensium Officium, aut Horam integram recitare.* Non teneris; quia nunquam posset iudicium moraliter certum fieri quando nam ægrotus à lege recitandi omninò liberaretur, cum nullus tam æger (communitè loquor) qui non possit Completorium recitare. *Ægrotudo, v. g. Quartana & interdum interuallum.* Afferò non liberari ægrotum diebus vacantibus à recitandi lege, nisi debilitas nimia, aut futurum damnum excusaret, *Suar. Doctore.* 6. Mortis metus, secluso scandalo, aut

iudicium

Suar.

contemptu Religionis. 7. Cura afferens impossibilitatem ex iustitia, v. g. docere, concionari, tota die confessiones audire; modò ordinaria excusatio non fit, sed vnius aut alterius diei, vti *Suarus* aduertit. 8. Charitatis actio, v. g. ægrotanti inferuire, notabili cura, aut labore adhibito; quia licet non teneamur huiusmodi muneri incumbere, sufficit illud vti maius bonum contemplari. 9. Dispensatio, Papa simpliciter potest cum Beneficiario, ac sacris ordinibus initiato dispensare. Valida erit dispensatio, licet causa non adsit; vt autem sit iusta, iusta causa requiritur. Non potest Episcopus nisi in casu occurrenti, tunc autem magis interpretatio legis, quam dispensatio compellenda. Prælati Regulares possunt similiter, cum de sufficientia ægritudinis dubitatur.

CAPVT XI.

Pœna non recitantis.

57. *Quinam pœna subiacet qui non recitat?* Clericus in sacris constitutus, ac Regularis professus peccato lethali illigatur. Beneficiarius insuper debet fructus restituere ex iure Ecclesiastico. Sex prioribus mensibus à Beneficij receptione haud obligatoria restitutio. Recitatio autem necessaria est à sacri Ordinis receptione, adeò, vt ab ipsa hora, qua recipitur, Officium obliget ab hora respondente, v. gr. Nona. Porro restitutionis, obligatio post sex priores menses ita statuitur, vt licet sex illis prioribus mensibus recitatis, nulla inde compensatio fiat. Quæ quidem obligatio in conscientia contrahitur absque iudicis sententia.

58. *Num omnes fructus sint restituendi, an ij solummodo, qui obligationi recitandi respondent?* Sfo *Valentiam*, *Suarium* & *Azorium* omnes docere restituendos. Attamen tantorum venia virorum, cum *Saa* & aliis pluribus existimo solum eam portionem, quæ veluti stipendium Officio diuino respondet, esse restituendam.

59. *An pro rata exacta quidem proportione?* Si iuris præscripto hærescas, solummodo vnius diei ommissio pro rata exactè obnoxia est restitutioni. At practica probabiliter statuit *quæ* vnius, aut alterius defectum à restitutione excusari.

60. *Practicam huiusce doctrinæ exprimas præcor.* Ex redditibus Ecclesiæ quotidie, v. g. duodecim drachmas accipio diuini Officio respondentes, sex quidem Matutino ac Laudibus debeo,

638 *Moralis Theologia Tract. V. Virtutes,*
debeo, sex verò reliquis Horis. Si Matutinum & Laudes
omitto, sex drachmas debeo restituere; si solum Matutinum
quinque, si Laudes solummodo vnam, si quamlibet reliqua-
rum Horarum, alteram, si sex Horas, sex drachmas restituere
teneor. Legatur *Suarus c. 30. n. 11.*

Suar.

61. *Anmittens dimidiam Horam aliquid teneatur restituere, cum pars sit notabilis? Non; quia parum pro nihilo; nisi defectus hic aliis defectibus, (vt in furto) adhaeresceret.*

62. *Num qui recitat sine attentione necessaria, aut in peccato mortali existens, restituere teneatur, aut qui ex naturali obliuione omisit? Recitans sine attentione, aut lethali illigatus non tenetur; quia absolutè præceptum impleuit. Nec qui ex naturali obliuione omisit; quia poena illa culpam supponit.*

63. *Cuinam restitutio facienda? Aut fabricæ Templi, aut pauperibus, aut Missis pro defunctis verè pauperibus celebrandis. Porro ad pauperem extra Beneficij Ecclesiam restitutio hæc extenditur.*

64. *Clericus ipse restitutionem faciens pauperie laborat. Aut portio aut totum potest ei applicari ex sapientis consilio, ne propriæ causæ affectus illum afferat in errorem. An similiter restituere debeant, qui necessarium Deiparæ Officium obpensionem, omiserunt? Ita planè.*

CAPVT XII.

De vitiis Religioni contrariis.

§. I.
Superstio.

65. *V*aria Religioni opposita vitia expendenda assumuntur. *Quid est Superstio.* Vana & falsa Religio indubitanter cultum exhibens Deo quoad modum: aut cui non debetur nempe creaturæ quoad substantiam. Porro illa, qua cultus indebitus tribuitur Deo, subdiuitur in cultum perniciosum, & superfluum; hæc autem qua cultus Deo debitus creaturæ tribuitur, in Idololatriam, Diuinationem, Vanam obseruantiam, Magiam, & Maleficium.

66. *Superstitione in cultu veri Dei exponere.* Superstio huiusmodi vitiosa est, siue falsa sit, mendaciumque contineat, quæ perniciofa dicitur; siue id offerat Deo pro cultu, quod neque spectat ad gloriam Dei, nec hominis mentem, aut corpus subiicit Deo, quæ superflua vocatur. Porro perniciofa, in solo cultu

cultu, quem Minister exercet nomine Christi, reperitur, ea- que ex suo genere mortale peccatum est. Superflua verò siue turpi actu fiat, v. gr. Sacrificium immolandi hominem: siue tantum vano, quia scilicet ad effectum colendi Deum ineptus sit, semper est peccatum mortale quidem, si priori modo fiat: veniali, si posteriori.

§. 2.
Idolola-
tria.

67. *Secundum genus superstitionis, quæ tribuit creaturæ cul- tum debitum Deo, evolvat quæso.* In eo prima species Idolola- tria est, quæ significat cultum quo divinus honor creaturæ tribuitur. In hac tres actus intercedunt; primus existimatio Divinitatis. Secundus affectus reverentiæ tanquam supremo Numini. Tertius externum signum, quo interior opinio, & submissio significetur.

68. *Quotuplex Idololatria?* Triplex. Prima quæ sumitur ex diuersitate cultus per vota, preces, & sacrificia idolis im- pensis. Secunda ex diuersa animi dispositione, vt si ex ve- ra infidelitate, vel timore tantum aliquo procedat. Tertia ex diuersa conditione creaturæ, cui diuinus cultus tribuitur, vt si vel per imagines referatur, Iouis, Appollinis, &c. vt simula- chra hominum, pecudumve contineat, quæ diuinis spiritibus animata esse credantur; vel homines flagitiosos pro diis à simplicibus honoratos, vel spirituales creaturas, vt Angelos, Demones, animas etiam ipsorum hominum, quos vt Deos adorabant.

69. *Quotupliciter in Idololatria delinquitur?* Tripliciter quidem. Primò grauissimè ex infidelitatis errore. Secundò ex diuino honore alteri tributo, quàm verò Deo, cui mens in- fidelitas absit. Tertio externè tantum absque intellectus er- rore, & affectu colendi creaturam vt Deum.

§. 3.
Diuina-
tio.

70. *De specie secunda superstitionis differere, id est, Diuina- tionis.* Est inordinata prædictio eorum, quæ ad solum Deum pertinent, idque indebitis modis minimè à diuina prouiden- tia constitutis.

71. *Quotuplex illa.* Duplex planè, vna per expressum pa- ctum cum Dæmone, quo petens obligat se ad obsequium il- lius, siue ad petitionem sacrificia adiungantur, siue adiura- tiones, figuræ, & similia. Altera per implicitum, ad quod re- quiritur, vt cognitio acquiratur per medium de se inutile absque diuino auxilio.

72. *Diuinationis species recense.* Augurium, sub quo iudi- ciaria Astrologia, Insomnium, Auspicium, Omen, Chiro- mantia, Metoscopia, Spatumantia, Physiognomia, & Sorti- legium.

73. *Quid*

73. *Quidnam requiritur ad implicitum pactum?* Satis est, ut homo serio his signis utatur ad veritatem inquirendam, quia cum eorum author solus Dæmon sit, hoc ipso ab eo vult doceri, eiusque doctrinam sequi, quod intrinsecè malum est: cum per eam id à dæmone petatur, quod Dei proprium est.

74. *Præcipua Diuinationis signa exprime.* Tria sunt, Astresortes, & insomnia.

75. *Num ex Astris illicita prædictio?* Non quidem omnino, v.g. ea quæ naturales effectus ex Astrorum motu, influentiâ, concursu, & aspectu Planetarum profert, modò nec incredulitate accedatur, nec imprudenter fiat. Ex iisdem pueri futura inclinatio potest prædici: non tamen tanquam certa, vel nimium probabilis. Ea planè est prohibita Astrologia, quæ futura contingentia libera prædicantur; id enim graue peccatum esset, cum falsum sit. Erroneum est posse contingentia libera ex Astris prædici. Sicut etiam ea, quæ à solo Deo pendunt; ea enim neque certò, neque probabiliter futura possunt prædici, ut in Bulla Sixti V. statuitur.

76. *De sortibus quid?* Sortes, si diuinatoriæ sunt, ut in iactatillorum ad ludum, ex se malæ non sunt. Admisceri culpa potest ex praua intentione, ex materia, v. gr. si fiat in electionibus, & ex fraudibus. Profectò in specie electio Ecclesiastica per sortes fieri non debet; & si fiat, est nulla. Ad componendas tamen Ecclesiasticas lites, haud prohibentur, sortibus uti. Nec ad occulta cognoscenda adhibendæ sortes, nisi diuina adsit inspiratio. Consultatoriæ, bonæ, si prudenter fiunt. Diuinatoriæ ad occultam veritatem cognoscendam illicitæ omninò.

77. *Quid demum de insomnijs?* Insomnia imaginariæ visiones sunt interioris sensus somni tempore. Porro à Deo, & à diabolo immitti possunt, Diuinis fidem adhibere Sanctum, dæmoniacis malum & superstitiosum.

78. *Exhibe signa diuini insomnijs.* Illa præcipua, si nihil adsit turpe, vel inhonestum: si deuotum animum relinquant, si ad malum non inducat: si promptior, & alacrior animus ad vigilia reddatur.

79. *Dubito, num à Deo, an à dæmone insomnium.* Tutum credere à diabolo immissum.

80. *Quantum peccatum insomnio credere?* Temere somniis credens peccat; & si quidem ab iis regatur in rebus agentibus mortaliter delinquet: si tantum ex somnio semel, vel iterum operetur, quod aliàs malum non est, vanitas quædam erit, & venialis leuitas.

81. *Reliqua signa percurrere.* Ex cantu animalium, si signa naturalia sint, non est superstitio aliquid prædicere, etiam si ad homines pertineat. Plura prædicere, quam signa indicent, superstitio est. Idem assero de fortuitis homini contingentibus, vel vocibus hominum significatiuis. Physiognomia licita est, non iudiciaria. Nec Chiromantia, quæ ex lineis manuum bonam, vel malam arguit fortunam.

82. *Tertiam superstitionis speciem, scilicet vanam obseruationem, declara.* Hæc mediis inutilibus haud à diuina prouidentia constitutis varias corporis commoditates, immutationesque prædicat, quæ à sola Dei prouidentia, & potentia essent expectandæ. S. 4.
Vana obseruan-

83. *Quotuplex ea?* Quadruplex. Prima, ad cognoscendum, qui dies infausti sint, qui fausti. Secunda, quæ varias verborum vel scripto adhibet preces. Tertia, qua reliquiæ ad collum gestantur. Quarta, qua preces aliquæ vsurpantur ad depellendos morbos. Vnde quatuor solent species numeri. Prima dicitur *Ars notoria*, cum per quasdam orationes futurorum scientia expectatur. Secunda, *Vana obseruantia sanitarum*, cum orationibus varij morbi sanantur. Tertia, *Obseruatio futurorum*, cum ex impertinentium rerum obseruatione mala sibi, vel aliis euentura coniciuntur. Quarta, *Obseruantia reliquiarum*, cum quis gestat vanas reliquias ex admixtione cum tali herba, charta, &c.

84. *Quomodo hæc quatuor species agnoscuntur?* Prima agnoscitur ex verbis, quouis modo ad dæmonem relatis: item ex incertis, falsis, apocryphis, ex precibus certo modo, certa hora, vel in tali charta scriptis. Secunda deprehendi potest ex eo, si vel causa in loco valde distante à passo applicetur; vel si communiter iudicetur improporcionata. Tertia & quarta species eisdem modis cognoscitur, quibus superstitio à diuinationo.

85. *Quarta speciei superstitionis, id est, Magia expositionem enulga.* Magia est vis quædam, ac facultas faciendi mira per signa ope dæmonis. *Quotuplex illa?* Duplex sanè Naturalis, quæ quidem per se mala non est; & superstitiosa, ea scilicet, quam definiuimus. Multa possunt Magi circa elementa, hominum corpora, circæque animas tum corporibus coniunctas, tum ab iis separatas; sed præstigia sunt, & falsæ apparitiones. S. 5.
Magia.

86. *Quodnam peccatum Magia?* Ex suo genere lethale ob societate cum dæmonæ. Sæpè etiam alia crimina iunguntur,

v.g. hæresis, apostasia, idololatria, blasphemia, sacrilegia, luxuria, & damna proximorum.

¶ §. 6.
Maleficium.

87. *Quintam iam superstitionis speciem, nempe maleficium proferas.* Maleficium est vis, ac potestas nocendi aliis, expresso, vel tacito cum dæmone.

88. *Quotuplex Maleficium?* Duplex. Amatorium, ad amorem lasciuum excitandum; & Veneficium, ad nocendum aliis.

89. *An amatorium possit ullius cogere voluntatem?* Minime; obiectiue tantum mouet commouendo phantasmata quibus voluntas ad rem amandam afficiatur.

90. *Licet ne maleficium soluere maleficio?* Minimè; ac à maleficio, qui modo etiam licito nouit soluere, peri illius dissolutio potest non à dæmone. Signum etiam malefici destruere licet, & contrarium apponere, si indifferens sit.

91. *De adiuratione quidnam?* Adiuratio est actio quadam qua persona aliqua inducitur imperando, aut obsecrando, ad aliquid faciendum. Est actus Religionis, & sub præcepto cadit. Duplex illa; deprecatia, quæ licita est erga Deum, Sanctos, & homines, non erga dæmones; & imperatiua, quæ erga homines subditos solis Superioribus licet, Exorcistis erga dæmones, & publica quidem solis Ministris ordinatis, qui prudenter interrogare & petere signa egressus possunt.

¶ §. 7.
Sacrilegium.

92. *Alterum vitium Religionis oppositum, videlicet sacrilegium exponas.* Sacrilegium est violatio rei sacræ.

93. *Quotuplex illud?* Triplex. Primum contra personam, v.g. si Clericus percutiatur, vel eius forum violetur vel immunitas à tributis, vel votum personale castitatis. Secundum contra locum sacrum, vt si occisio hominis polluat humani sanguinis, & seminis effusione, sepultura excommunicati, vel non baptizati. Item si vsurpetur tanquam locus communis, faciendo placitum in eo, mercatum, vel furtum. Præterea agendo contra eius immunitatem, v.g. Ecclesiam infringendo, in domo Ecclesiarum placita faciendo secularis, diruta Ecclesiæ saxa, & ligna in vsus profanos conuertendo, confugientes ad eam per vim extrahendo. Tertium est contra res sacræ, vt abutendo Sacramentis, vel ea indignè tractando, prophanando vasa sacræ, & ornamenta, violando imagines, scripturis ad confirmandos errores abutendo, & non soluendo decimas. Ad hanc tertiam speciem reuoco irreuerentiam contra Eucharistiam, contra Reliquias, & Imagines Sanctorum, modò fiat contra eas tanquam instrumenta diuini cultus, vel quatenus honor illis exhibitus tran-

fit ad Deum : contra Sacramenta ; contra concionem , est enim actio sacra , & instrumentum diuinum ad Dei cultores sanctificandum.

94. Quodnam peccatum sacrilegium ? Mortale ex genere, veniale autem ex inaduertentia, vel materiae leuitate.

CAPVT XIII.

Praxis circa materiam de Horis Canonicis ex Societatis IESV Doctores.

95. Teneatur ne quis ad totum illius diei Officium, quo subdiaconus ordinatur ? Teneatur ad horas, quae post promotionem recitandae supersunt. Palaeus tom. 2. disp. 1. c. 1. par. 4. num. 3. Alij asseruere, solum teneri ad Vesperas, & nonico Completorium, quia Ecclesia non intendit ad paruas horas illa die Clericos obligare. Addunt hi, eum, qui ante promotionem totum diei recitasset Officium, adhuc ad Vesperas & Completorium teneri; quia quum recitauit non tenebatur, & ideo non satisfecit. Alij satisfecisse affirmant. Palaeo subscribo.

96. Intendit ne Episcopus Clericos à se ordinatos recitare illos Psalmos, quos iniungit sublethalis poena ? Ex decentia & honestate obligari intendit, ideo omittens, venialiter delinquet. Palaeus p. 1. §. 1. n. 5. ex Azorio. Pal.

97. Quandonam beneficiarij tenentur ad Officium recitandum ? Post pacificam beneficij possessionem; quia sicut ante illam iuribus non fruuntur, ita nec debent oneribus grauari. Lessius lib. 2. c. 34. dub. 30. n. 167. Azor.

98. Teneatur ne Beneficiarius ad onus Officij, si beneficium tenuerit ? Asserit Palaeus §. 2. num. 9. quia sibi sponte prauiudicat, qui se ad officium tenuerit promoueri permittit. An non viorem parua dote ducens alere tenetur ? Porro Lessius lib. 2. c. 34. dub. 31. num. 160. docet, habentem beneficium tenuerit ad Horas Canonicas solum in Festis & Dominicis teneri. Alij probabiliter existimant beneficij tenuerit Clericos ad Officium non obligari. Pal.

99. Assigna beneficij tenuerit quantitatem. Lessius citatus, Lessius tenuerit esse beneficium, quod sexdecim aureos non attingit. Sotus ali quando docuit octo aureorum beneficium obligare ad Horas. At Sanchez opusc. tom. 1. lib. 2. c. 2. dub. 57. Sanchez.

num. 5. asseruisse, ait Sotum postea, beneficium sexdecim aureorum non obligare, & octo aureorum opinionem illam docuisse pro iis temporibus, quando valor monetæ maior erat. Alij requirunt viginti aureos. Alij tertiam partem sustentationis Clerici ordinarij.

Vasq.
Salas.

100. *Dubitat quis, an obtenuitatem beneficij obliget ad Horas?* Tenetur recitare, ait *Vasquez*, quia obligatio est certa & dubia excusatio. Non tenetur ait *Salas* 1.2. tract. 8. d. 2. tit. sect. 17. num. 154. quia præceptum valde onerosum in dubio non obligat.

Sanch.

101. *Recipit quis beneficium per Simoniam, aut cum excommunicatione, vel irregularitate, tenetur ne ad Horas?* Non; quia nec fructus suos efficit. *Sanchez* dub. 73. n. 5.

Suar.
Pal.

102. *Tenetur ne ad Horas Canonicas Coadiutor cum fructu successione & congrua portione present?* Non; quia Coadiutoria huiusmodi non est beneficium, ut *Paulus V.* apud *Suarium de Horis Canon. lib. 4. c. 22. n. 19.* declarauit. *Palau* tom. 2. tract. 1. d. 2. p. 1. §. 2. n. 7.

Pal.

103. *Scio, Religiosos Choro addictos post professionem emissam ad Horas teneri ratione consuetudinis: rogo, an etiam teneantur Moniales?* Aliqui dubitarunt, an talis consuetudo existat, an potuerit à mulieribus introduci. Saa asseruit absolute, non obligari ad Horas. Ast in editione Romana correctus fuit, ut *Palau* adnotat tom. 2. tract. 7. disp. 2. part. 3. §. 1. n. 3. Ideo existimo ex consuetudine obligari; quia possunt consuetudinem obligatoriam introducere, approbante Superiore, quæ sunt legis capaces.

Less.

104. *Potest ne superior cum Religiosis dispensare, ex iusta causa, studiorum videlicet, aut negotiorum?* Potest. Nec obstat quo dispensare non soleat; quia facultas aliquid facienti absque aliorum incommodo, per non usum non amittitur. *Lessius* lib. 2. c. 37. dub. 9. num. 51. Imò cum promotis dispensare potest ex priuilegio, & Horas Canonicas in Psalmos & præces certas commutare.

§. 2.
De non
recitandi
piaculo.
Pal.
Less.

105. *Peccat ne bis Horas omitendo, qui titulo Ordinis, & beneficij obligatur?* Non; quia vterque titulus eandem Religionis virtutem respicit. *Palau* tom. 2. d. 2. p. 1. §. 2. n. 29. *Scio* *Fagund.* p. 2. lib. 4. c. 5. n. 23. contrarium asseruisse.

106. *Quot peccata committit, qui omnes omittit Horas?* Asserit *Lessius* num. 51. tot peccata perpetrare mortalia, quo omisit Horas eiusdem diei; quia singulæ Horæ sunt distincta Officia diuersis temporibus persoluenda. Alij probabilius vnicum esse piaculum affirmarunt; quia præceptum de omnibus

omnibus Horis recitandis vnus diei, vnum est, & pro ob-
 iectio habet septem Horarum per modum vnus aggregatio-
 nem. Haud opus in Confessione numerum Horarum omissa-
 rum aperire.

107. Scio dari in Horarum omissione materia paruitatem:
 assignes quæso. In Matutino, Laudibus, & Vesperis partem no-
 tabilem putat Palaeus tom. 2. d. 2. p. 5. num. 1. quod est æquale Pal.
 vni parvæ Horæ. Sanchez sum. tom. 1. lib. 1. cap. 18. n. 8. docet, Sanch.
 tres lectiones cum responsoriis in Officio Feriali (v.g.) pu-
 tat parvam esse materiam. At in parvis Horis notabilis quan-
 titas est dimidium. Ita Fernandez p. 3. cap. 13. §. 7. q. 3. Mo- Fernad.
 nuenim, si quis ex pluribus Horis eiusdem diei modicum
 omitteret, & multa hæc modica simul sumpta quantitatem
 notabilem exæquarent, mortaliter delinquere; quia conti-
 nuatur in respectu ad totum Officium, quod præcipitur.
 Non possum non ingenuè profiteri subscripsisse Marchino
 asserenti, integram Horam parvam non esse partem notabi-
 lem comparatione ad totum Officium, quod per modum
 vnus præceptum est.

108. Num obligati restitutionis ex omissione Horarum sit §. 3.
 ex iustitia? Asserit Suares de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 13. n. 3. De resti-
 in beneficiariis, ideoque à possessione statim teneri recitare tutione.
 sub restitutionis onere. At Fernandez p. 3. c. 12. §. 8. n. 1. affir- Suar.
 mat solum teneri ad restitutionem, si per sex menses recitare Fernad.
 omittat; quia est obligatio solum Religionis ortum habens
 à lege Ecclesiastica, quæ incipit post semestre obligare. Si
 enim esset iustitiæ, quando beneficiarius omittens non posset
 fructus restituere, ad restituendum in bonis spiritualibus
 obligaretur, quod tamen non est in consuetudine. Sic Filli-
 us tom. 1. tract. 13. c. 10. n. 103. Filliuc.

109. Scio circa restitutionem ex omissione Horarum dari
 paruitatem materia, unde non facienda restitutio nisi ex omis-
 sione notabili: rogo, quænam illa? Non est facienda restitutio
 pro omissione partis vnus Horæ, aut paucorum versiculo-
 rum plurium Horarum, vel etiam totius Officij, si rata ei re-
 spondens non sit notabilis. Ex Palaeo tom. 2. d. 7. n. 5. Pal.

110. Quidam ergo pro parte notabili restituendum? Sacer-
 dos habens beneficium curatum cum multis oneribus, v. gr.
 Missæ, Confessionum: quo die Officium omittit, non tenetur
 restituere omnes fructus illius diei: sed solummodo partem
 respondentem oneri Officij; quæ quidem in Episcopo, & Pa-
 rocho erit quinta, in Canonico quarta, in aliis beneficiariis
 tertia. Hæc Henriquez lib. 13. cap. 13. n. 13. Laxa videtur Henriq.
 interpre

Less. interpretatio Lessio lib. 2. cap. 34. num. 77. in iis praesertim, qui non habent alia onera nisi precum; unde putat ad habentes alia onera restringendam. Toletus lib. 2. c. 2. num. 9. pro toto officio omisso tertiam partem fructuum illius diei restituendam putat. Salas d. 15. sect. 2. num. 27. ait si Canonici grossum lucratus sit, prius quam officium omitteret, ad restitutionem non teneri; quia poena indicit, ut fructus non faciat suos: non ut iam suos restituat.

III. *Assistit Choro Canonicus, sed officium non recitat, ne domi quidem: potest ne distributiones licite recipere?* Ad ratam quidem fructuum tenebitur, sed illas distributiones poterit retinere; quia sunt solius assistentiae stipendium, nec nomine fructuum in Concilio signantur. Ita Sanchez opusc. tom. 2. lib. 2. c. 2. duobus. 10. n. 2.

§. 4. De commutacione, ordine, & al. 75. Vafq. III2. *Tenantur ne ad privatam recitationem Litaniarum qui in diebus Rogationum, & D. Marci processionibus non intersunt?* Afferit Vasquez opusc. de benef. cap. 5. §. 1. art. 2. dub. 1. num. 58. non teneri; quia Litaniae sunt pars Psalmorum penitentialium, ad quorum recitationem in diebus signatis summus Praesul inquit se nolle obligare.

Vafq. III3. *Quid de officio defunctorum die secunda Novembri?* Aliqui asseruerunt non adesse obligationem; quia in rubrica illius diei non habentur verba praecipua & peculiaria; sed solum dicitur: *Post Benedicamus, &c. dicuntur Vesperae defunctorum*, sicut in rubrica feriae secundae post primam Dominicam Quadragesimae. Haud recedendum a contraria sententia communi; quia proprium illius diei officium defunctorum, unde *Commemoratio defunctorum* inscribitur.

Vafq. III4. *Servandus ne sub mortali harum ordo?* Vasquez citat. dub. 4. num. 66. putat inuertentem Horarum ordinem recitando Primam, deinde Matutinum, &c. peccare mortaliter, quia in re graui derogat communi Ecclesiae consuetudini. Sanch. Affero cum Sanctio opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 37. num. 4. inuersionem Horarum esse venialem. Unde qui Matutinum sequentis diei sine causa ante consummationem praesentis officij recitaret, venialiter delinqueret.

Suar. III5. *Quis ex accidia, & sine iusta causa officium praescriptum commutat in aliud brevius: satisfaciat ne praecipito?* Suarez de Rel. tom. 2. lib. 4. cap. 25. III. docet satisfacere, modo non fiat frequenter; quia implet quo ad substantiam, quamuis quia non implet quo ad qualitatem praescriptam, peccat venialiter. Profecto si id semel liceat, licebit, me auctore, frequenter; quia singulis diebus novum praecipitum

pram adest, sicut in diebus Quadragesimæ ad ieiunandum.

116. Quid de Officio Resurrectionis? Caramuel d. 109. n. 1387. Caram. asserit peccare quoad modum venialiter, non mortaliter quo ad substantiam, qui semper Resurrectionis recitat officium. Addit in sententiæ probationem nostrum Franciscum Suarium ex viginti, & quatuor diei naturalis horis decem & octo studendi, ac scribendi curæ libasse, sex horis reseruat. Missæ, orationi, Horarum recitationi, prandio, ac somno: ergo (concludit) proculdubio Officium Resurrectionis recitabat semper. Nescio, an sit legitima consequentia, cum Suario qui quidem sanctitate eximia mirum in modum suam superauit sapientiam, ne ab Horarum Canonicarum recitatione communi detraheret, à somno, ab studio à vita lubens abstulisset. Iam asserui officij obligationem non implere, qui quoad Matutinum Resurrectionis vsus fuerit addicto illi solemnitati priuilegio.

117. Satisfaceret ne præcepto, qui loco officij præcepti officium de aliquo Beatificato extra eius diem recitaret? Asserit Granada 2. 2. contr. 1. tract. 7. d. 4. sect. 2. num. 19. neque ex deuotione licere; quia cultus ab Ecclesia illi concessus est pro certo die & personis: vnde neque in alio die, nec ab aliis personis poterit celebrari. Non tamen puto mortaliter delinquere; quia demptis tribus Beati lectionibus referentibus historiam, reliqua ex communi assumuntur: & si tres illæ lectiones ad officium omnino non pertinerent, ex Sanchez dixi materia non excedere paruitatem. Sanch.

118. Addit quis, aut demit aliquid ab officio Canonico perpetuo duraturum: delinquet ne lethaliter? Asserit Suario tom. 2. de Rel. lib. 4. cap. 15. num. 15. quamuis minimum, cum ob introductionem noui cultus, tum ob vsurpatam iurisdictionem. Palaus tom. 2. tract. 7. d. 2. part. 2. num. 15. solum venialiter delinquere putat, sed satisfacere præcepto censet, quia recitat totum quod debet, si addidit: & in parua materia deficit, si dempsit. Hoc approbo, illud autem de solo veniali minimè; quia perpetua additio, aut demptio vel minima in re tam graui magni ponderis est. Suar. Pal.

119. A quam hora post meridiem potest Matutinum recitari? Ex Filiucio tract. 23. cap. 8. num. 275. ab hora quarta post meridiem diei præcedentis. Ex Sanctio tom. 2. sum. lib. 7. p. 2. cap. 2. dub. 37. num. 4. ab hora secunda post meridiem, seu statim post Vesperas, circa quæ mentem expressi supra n. 55. Sanch.

120. Possunt laudes separatim à Matutino addita oratione,

Sanch. *quotidie separari, sine veniali piaculo?* Sanchez negat *dub. 2. num. 2.* quia hoc solum in noctis Natiuitatis solemnium Martino indicit Ecclesia.

121. *Quaenam in horis recitandum Officium absque piaculi venialis suspitione?* Matutinum à tertia hora cum dimidia, vel ad summum à quarta (Laudes vna cum Matutino) usque ad auroram. Prima oriente sole. Tertia aliquanto post Sexta adueto iam die. Nona prope prandium, Vesperae post prandium, hora scilicet secunda, & Completorium prope noctem. Addo ex Sanchez *dub. 35. num. 5.* non esse veniale peccatum Horas anticipare, vel postponere ad modicum tempus semihorae, aut triplicis quadrantis, seu horae integrae.

Sanch.

122. *Potest ne quis ex causa iusta anticipare, vel postponere totum Officium?* Potest. Causam autem iustam existimo, aut maiorem deuotionem, aut superuenientem occupationem. Sanchez *dub. 36. num. 3.* causam iustam existimat ad recitandum totum Officium tempore vespertino, scholastico esse illud tempus minus studiis aptum.

Sanch.

S. 6. *Recitantes in choro debent sub mortali statuti temporibus Horas aptare?* Suarius *tom. 2. de Rel. lib. 4. cap. 15. n. 11.* asserit, sed probabiliter Valentia *tom. 3. d. 6. qu. 2. par. 10.* putat solum venialiter delicturos.

De loco.

Suar.

Valent.

124. *Scio non satisfacere recitando cras, qui Officium hodiernum omittit: rogo autem, an si id faciat beneficiarius, pro onere beneficij in ordine ad restitutionem satisfaciat?* Aliquis ex externis asseruit; quia & Capellanus, qui Missam, quam hodie celebrare tenetur, celebrat die crastina. At negat Henricus *lib. 13. cap. 13. n. 2.* quia Bulla Pij V. cogit non recitantes ad restituendum ipso facto absque alia declaratione. Vnde transacto die hodierno, beneficiarius iam poenam restitutionis contraxit.

Henric.

125. *Peccant ne Canonici mortaliter, si Choro absint, sine causa?* Horarum recitationi si domi dent operam, & Chorus ab aliis persoluatur neque id gerant ex contemptu, aut cum graui scandalo, venialiter solummodo peccant. Regino *tom. 2. lib. 18. cap. 13. num. 176.* auctore. Scio Suarium *cap. 10. num. 17.* huiusmodi Canonikum reum mortalis asseruisse, etiam si distributionum ratam restituat. Qua in sententia absentia trium, aut quatuor dierum in anno ultra tempus in Concilio permixtum Choro non interesse, mortale non putarim, Suarij mei venia, qui solum absentiam vnus diei excusat.

Regin.

Suar.

126. *Tenentur ne Regulares communiter ad psallendum Horas in Choro, sicut ad Missae solemnem celebrationem?* Ita plane

ex

ex sancta & recepta consuetudine immemoriali regulam interpretante, & Ecclesias Regularium cum Cathedralibus, & Collegiatis connumerante. *Gordonus tom. 2. lib. 6. q. 2. c. 6. §. 3.* Gord.
 num. 22. At obligatione hac non alligantur singuli Regulares seorsim, sed communitas. Sic *Turrianus 2. 2. contr. 10. d. 1. n. 6.* Turr.

127. An satis, ex legitima causa, Horas in Sacristia, vel Oratorio recitari? Satis quidem; quia Officium dictis in locis ad Ecclesiam dirigitur, & Religiosi, aut Clerici moraliter dicuntur in Ecclesia canere. *Casiro Pal. tom. 2. tract. 7. d. 3. p. 4. num. 2.* Pal.

128. Satisfacit ne, qui syllabas voluntarie abscindit, sensum autem verborum notabiliter non corrumpit? Satisfacit auctore *Fillucio cap. 7. num. 242.* §. 7. De voce. Filluc.

129. Debet ne recitans tali voce uti, ut se ipsum audiat? Aliquis ex externis asserit motum labiorum sufficere; quia verè hic vocaliter orat. *Fillucius autem c. 5. n. 117.* ait hanc *Bonacinae* opinionem solum pro scrupulosis admittendam. Ego quidem nec pro scrupulosis admitto, quia existimo labiorum motum nec orationem esse vocalem, nec præcepto satisfacere. Vox enim orantis debet esse audibilis saltem ab ipso orante; vix enim formari potest vox, quæ ab ipso profereute audiri non possit. Filluc.

130. Satisfaciunt ne Canonici existentes in Choro & submissè psallentes? Asserit *Lessius lib. 2. c. 34. dub. 33. n. 85.* quia legitime præscripta consuetudo ius ex *Concil. Aquilgran. c. 131.* antiquavit, si præceptum in eo imponebatur; nam *Cenedo quest. 2. num. 18.* solum dari consilium existimat. Less.

131. Interrumpi ne possint Horæ? Possunt ne planè sine mortali; quia non solum quilibet Psalmus, sed etiam quilibet versiculus seorsim sumptus est integra oratio, laudatio, vel sententia non habens necessariam cum aliis connexionem, *Lessio cap. 37. dub. 10. num. 57.* asserit. Potest ergo quis *Vesperas* (v. gr.) incipere, & interrompere post duas horas, (reus tamen venialis si causa non vrget) complendas. *Quid si interrupissem animo, de nouo incipiendi?* Poteris recitare, quod superest. *Sanchez opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 19. n. 5.* Sanch.

132. Recitat quis cum socio, tenetur ne cum illo Antiphonas, & lectiones? Sufficit dicentem socium audire iuniore velocius se legentè. Scio *Azor.* huiusmodi recitatione non approbare. §. 8. De interruptione, Less.

133. Requiritur ne attentio actualis aut virtualis, ad Horarum recitationem? Scio, actualem attentionem esse cum mens actu occupatur circa obiectum: virtuale autè, cum incipit occupari actionis inchoatione, sed postea inuoluntarie distrahitur. Actualis itaque attentio necessaria non est. Virtuale quidem De attentione. ferè

Conin. ferè omnes recentiores requirunt. At *Conineb in 3. p. qu. 3. art. 6. num. 291.* secutus Durandum asserit non requiri virtualementem; quia Ecclesia extra Confessionem non habet iurisdictionem in occulta. *c. dolentes* præcipit actum deuorum eternum, (inquit ille) qui satis sit ad externam Religionem, contra illos, qui inter recitandum confabulantur cum secularibus. Actus autem externus orationis debite factus sine risu, confabulatione, &c. est verus actus orationis externus sicut externa adoratio idoli sine intentione, est verus actus externus idololatria.

134. *Lucrantur ne distributiones Canonici in Choro confabulantes?* Lucrantur ex supradicta ratione, vti asserit Sanchez opusc. tom. 2. lib. 2. cap. 2. dub. 100. n. 2.

Sanch.

135. *Quidnam in sententia virtualementem attentionem requirentem, si Canonicus Choro quidem assistat, sed recitet voluntarie distractus?* Non satis faciet præcepto *c. dolentes* de attentione sed satisfaciet præcepto recitandi lato in Bulla, & sic ad restitutionem non tenebitur. Ita Less. lib. 2. c. 37. dub. 11. n. 68.

Less.

Suar.

136. *Requiritur ne faciendi intentio?* Negat Suarius in 1. part. tom. 3. d. 88. sect. 3. Ast alij probabiliter iam defendunt intentionem eius necessariam non esse; imo satisfieri etiam ab eo qui cum expressa intentione non satisfaciendi protunc, recitaret.

S. 10.

De cau-

sis excu-

santi-

bus.

Suar.

Torr.

137. *Detinetur quis in pulsandis organis, deferendis libris, dando thure, &c. tenetur ne postea priuatim illas officij partes recitare?* Suarius asseruit tom. 2. lib. 4. cap. 14. num. 13. sed Turres 2. 2. tom. 1. d. 7. num. 12. negat; quia Chorus, cui seruit, pro ipso satisfacit. Idem asserendum de Clerico studente lectioni, quam lecturus est, dum alij concinunt.

138. *Dubito egrotans, an teneat recitare: quonammodo ab scrupulis expediam?* Si Medicus iudicat recitare te posse maiorem partem, id est, Matutinum cum Laudibus sine notamento, teneris. Si iudicat solum recitare posse minorem, non teneris. Palaus tom. 2. part. 6. d. 2. n. 9.

Pal.

Valent.

139. *Tenetur ne infirmus socium adhibere?* Asserit Valentini si commodè possit, tom. 3. d. 6. quest. 2. part. 10. §. 7. Adde

Pal.

Palaus n. 14. si opus sit; quia vnusquisque tenetur adhibere medium simpliciter necessarium ad præceptum implendum.

Suar.

Less.

Quod limitat Suarius n. 12. ad beneficiarios tantum. At Less. lib. 2. c. 37. dub. 9. n. 54. docet non teneri adhibere socium in ægitudine, qui in sanitate non assolet cum socio recitare. Existimo nullum teneri conducere socium pro officio recitando, sicut nec tenetur pro Missa audienda Sacerdotè conducere.

140. Scio excusare cœcitatē: sed rogo, an si cœcus maiorem partem officij memoria teneat, ad illam teneatur? Afferit Palaus circa n. II.

141. Excusantur ne damnati ad triremos? Ita planè ex Laym. lib. 4. tr. I. c. 4. n. 6. quia fatis afflictionis; raro laborum intermissionem, rarissimè animi habent promptitudinem.

142. Caret quis Breviario, sed habet diurnum, & officium sit de feria: debet ne recitare Psalmos? Affirmat Sanch. tom. I. opusc. lib. I. cap. 19. num. 8. quia lectiones de feria cum responsoriis sunt parua materia. Alter Sanchez d. 15. num. 2. negat; quia tres hæ lectiones licet parua in quantitate, sunt pars essentialis officij, sine qua Canonicum Matutinum non constat.

143. Monachus fugitiuus, aut è Monasterio eiectus, aut Clericus degradatus, tenentur ne Officium recitare? Toletus degradatum teneri docet, ab eoque dimittendas adiicit solemnitates, & Dominus v. bis c. m. Scio aliquem, Monachum fugitiuum, aut eiectum excusare; quia non est in statu, in quo obligetur. Ast ego non inuenio, vnde possim iustè eum liberare.

§. 12.
De Horis
Canonicis,
varia.
Tolet.

144. Recipit quis Beneficium inualidè: tenetur ne Horas recitare? Non; quia non habet verum titulum Beneficij, vt Sanchez affirmat. Perit hic Postea Beneficij revalidationem, & compositionem pro fructibus. Debet, eodem Sanctio auctore, exprimere se non recitasse Officium; vel teneretur ob illam causam iterum de fructibus componere.

145. An, si interruptio inter recitandum, sit notabilis, & sine iusta causa: debeam reiterare ab initio? Non teneris sub mortali, Lessio auctore; quia huiusmodi circumstantiæ ad præcepti substantiam non pertinent.

Less.

146. Recito cum aliquo priuilegium habente aut recitandi in Breviario breui, aut antetempus dicendi Horas: num tunc eodem priuilegio fruor? Frui affirmat Henriquez.

Henriq.

147. An nimia celeritas in canendo, aut dicendo sint peccatum mortale? Non esse cum Fillincio sentio, sed veniale tantum; nisi adsit contemptus, aut scandalum, aut notabilis corruptio verborum. Profectò corruptio verborum obligaret ad officij iterationem, celeritas autem minimè, licet mortalis ob scandalum esset; quia iam absolute præcepto satisfactum.

Fillinc.

148. Qua de causa non teneatur beneficiarius ad restitutionem, si sex primis mensibus non recitarit? Lessius ait iure naturali; quia obligatio recitandi Horas non est ex iustitia commutativa, sed ex Religione.

Lessius.

149. Cecus, vel Breviario carens memoriter noscit Psalmos Matutini,

Matutini,

Filliuc.

Matutini, vel integram Horam, v. gr. Primam aut Completorium tenetur ne recitare? De Psalmis solis Filliucius aliter non teneri; quia soli Psalmi non faciunt Horas. Ego de integra Hora idem affirmo; quia sola hora Officium non facit.

150. *Scit ille memoriter lectiones vel capitula alterius diei debet ne illas Psalmis, quos nouit, copulare, ut integrum faciat Officium? Minimè; quia nemo tenetur aliud Officium dicere, nisi Officium diei currentis.*

Lef.

Suar.

151. *Scio posse Superiorem ex causa iusta cum suis Religiosis dispensare circa Officij recitationem Leflio auctoritate: rogo posse dispensare, ut aliud Officium dicatur? Ex Suario respondet, posse pro illo die dispensare, ut aliud Officium dicatur, quia quod in Breuiario habetur. Non tamen posse quidquam in Breuiario immutare absque summi Præsulis licentia.*

Saa.

152. *An Capellania sine Papa, aut Episcopi auctoritate constituta obliget ad Officium? Cum Saa assero non obligare; quia Beneficium non est. An obliget Beneficium datum ad Officium non Ecclesiasticum, ut ad Organa pulsandum, in Theologiam docendum? Non obligat eodem Emanuele auctore; quia sufficit onus pulsandi, aut docendi iniunctum ad Beneficij fructus percipiendos.*

Saa.

153. *In Choro quis suam partem dicit, & alteram etiam attentus, percipere non valet: tenetur ne supplere? Iudico cum Saa non teneri, nisi, ut quidam addunt, surdus esset; quia iam non est accidentale non audiuisse.*

Tolet.

154. *An priuatim quis possit officium qua vellet lineu recitare? Existimo Græca, & Hebræa sancta quidem posse recitari minimè.*

Tolet.

155. *An qui mentaliter dicit Officium obligationi satisfaciatur? Minimè uti Toletus ait; quia Ecclesia præcipit Officij recitationem.*

156. *An teneat sub veniali Quadragesima tempore Vesperas ante prandium dicere? Docet Toletus posse priuatim prandio recitari.*

Azor.

157. *Scio vagari mente ex negligentia in Officio, veniale solum peccatum esse: rogo an si ex proposito id fiat grauiter delinquam, & ad repetendum officium teneat? Azor inuenit assero; peccare te ex contemptu mortaliter; satisfacere tamen Ecclesiæ percipienti, & non teneri iterum recitare, ut dixi superius.*